

SO8: Promicanje zapošljavanja, rasta, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući biogospodarstvo i održivo šumarstvo

Sažetak

SNAGE (S)

U Republici Hrvatskoj posljednjih je godina zabilježen trend rasta stope zaposlenosti u ruralnim područjima, no unatoč tome stopa je i dalje ispod prosjeka EU-a što ukazuje na to da svakako postoji velik prostor za napredak. Isto tako, zabilježen je disparitet zapošljavanja žena i muškaraca u ruralnim područjima.

Prosječni se broj nezaposlenih povećao sa 128.650 u 2019. godini na 150.824 u 2020. godini, što je porast od 17,2%. Povećao se prosječni broj nezaposlenih i muškaraca i žena, ali povećanje broja nezaposlenih muškaraca (17,7%) bilo je nešto veće od povećanja broja nezaposlenih žena (16,9%), Najznačajnije postotno povećanje prosječnog broja nezaposlenih zabilježeno je kod skupina mlađe dobi. Tako se broj nezaposlenih osoba u dobi od 20 do 24 godina povećao 27,4%. S obzirom na strukturu nezaposlenosti po županijama prema spolu, najveći udio žena u ukupnom prosječnom broju nezaposlenih u 2020. godini imale su Vukovarsko-srijemska, Brodsko-posavska, Karlovačka i Osječko-baranjska županija (od 60,9% do 58,9%). Najmanji udio žena u ukupnom broju nezaposlenih imala je Istarska županija (50,5%), a zatim su slijedili Grad Zagreb te Varaždinska, Bjelovarsko-bilogorska, Šibensko-kninska i Zagrebačka županija (od 51,1% do 52,9%).

Lokalne akcijske grupe (LAG) su važan oslonac stanovništvu ruralnih područja u osiguranju boljih životnih i radnih uvjeta na svojim područjima. U tekućem programskom razdoblju pokrivaju LAG-ovi pokrivaju područje od 511 jedinica lokalne samouprave (92% svih jedinica lokalne samouprave), obuhvaćaju oko 2,5 milijuna stanovnika (57% stanovništva Republike Hrvatske) i pokrivaju područje oko 51.000 km² (90% ukupne površine Republike Hrvatske). Navedeno jasno pokazuje zainteresiranost lokalnih dionika za sudjelovanje u ruralnom razvoju svoje regije, kako bi se tzv. „bottom-up“ (engl. „odozdo prema gore“) pristupom na najnižim razinama moglo utvrditi glavne potrebe pojedinog područja.

Unatoč činjenici da je Republika Hrvatska provodila LEADER pristup u tekućem programskom razdoblju u uskoj povezanosti sa mjerama iz PRR, interes lokalnih zajednica za provedbu lokalnih razvojnih strategija je bio velik. O interesu lokalnih dionika za LAG natječaje govori i činjenica da su LAG-ovi objavili na LAG natječajima gotovo cjelokupne alokacije iz svojih LRS-ova. U tekućem programskom razdoblju, Republika Hrvatska je po prvi put provodila provedbu projekata putem LRS LAG-ova, stoga je u ovome programskom razdoblju stečeno iskustvo i vještine djelatnika LAG-ova za provedbu LRS LAG-ova u novom programskom razdoblju kada će LAG-ovi imati slobodu u izradi intervencija u lokalnim razvojnim strategija. Kako proizlazi iz analize, vrlo je pozitivno to što je mjera LEADER/CLLD pokazala velik uspjeh u provedbi, a time i zainteresiranost lokalne zajednice za aktivnim sudjelovanjem u razvoju svoga životnoga prostora koji nudi mnoštvo mogućnosti. Važan oslonac za kvalitetno provođenje mjera bila je kvalitetna suradnja i nadzor koji je provodila Agencija za plaćanja u suradnji sa Upravljačkim tijelom.

O zainteresiranosti za mjeru 7. PRR-a i njen potencijal u revitaliziranju ruralnog života jasno govori to da je radi velikog broja pristiglih kvalitetnih projekata na natječaje (ukupno pristiglo 2.184 prijave) povećana alokacija s predviđenih 2,1 milijarde HRK (280 milijuna EUR) na 3,1 milijarde HRK (413 milijuna EUR). Ista je potaknula i na sinergiju podmjera te je mnoštvo jedinica lokalne samouprave kombiniralo podmjere, odnosno operacije, a potiče se i provođenje zajedničkih projekata u svrhu poticanja njihove međusobne suradnje kao i suradnje s ostalim potencijalnim korisnicima s područja dviju ili više jedinica lokalne samouprave. Kako bi se pridonijelo ublažavanju nepovoljnih demografskih kretanja na ruralnom području, potrebno je imati i javnu infrastrukturu koja će omogućiti uvjete za društveni i održivi gospodarski razvoj. Projekti javne infrastrukture u ruralnim područjima doprinose zadržavanju postojećih i otvaranju novih radnih mjesta odnosno održivom gospodarskom rastu određenog područja.

Prema provedenim anketama, korisnici imaju potrebe za nastavkom provedbe projekata javne infrastrukture u sljedećem programskom razdoblju (detaljnije prikazano pod S4) s obzirom da su ruralna područja još uvijek suočena sa nedostatkom određene vrste javne infrastrukture i infrastrukturom koja nije iste kvalitete u odnosu na urbana područja. U okviru analize prepoznat je i doprinos podmjera 6.2. i 6.4. otvaranju novih radnih mjesta.

Naime, mala i srednja poljoprivredna gospodarstva u Republici Hrvatskoj sve češće se susreću s problemima neekonomične proizvodnje zbog koje ne mogu opstati na tržištu, a jedno od mogućih rješenja ove teške situacije može biti i diverzifikacija poljoprivredne proizvodnje, odnosno nadogradnja primarne nepoljoprivrednim aktivnostima. Posebno je istaknuta i diverzificirana djelatnost agroturizma koji ima velik potencijal, no utvrđene su i prepreke koje trenutno postoje. Isti bi mogao, zbog svoje nemasovnosti koja je vidljiva u obalnom turizmu, biti posebno interesantan u vremenu (popuštanja) mjera vezanih za COVID-19, a koje su promovirale socijalno distanciranje. Svakako je utvrđena i daljnja potreba za ulaganjem u okviru mjera poput 6. i 7. u sljedećem programskom razdoblju.

U kontekstu ruralnog razvoja, potrebno je naglasiti da se održivim gospodarenjem šumama utječe na očuvanje biološke raznolikosti, a time i na zadovoljavanje potreba domaće drvne industrije za sirovinom te potreba biogospodarstva čiji je potencijal u stvaranju radnih mjesta opisan u *O1: Biogospodarstvo u funkciji stvaranja novih „zelenih“ radnih mjesta i pokretanja razvoja ruralnih područja* ove analize. Što se tiče prerade drva i proizvodnje namještaja, ono ima dugogodišnju tradiciju u Republici Hrvatskoj te iskusnu radnu snagu, a uzevši u obzir to da se pogoni nalaze većinom u ruralnim područjima, isto predstavlja mogućnost za razvoj i proizvodnju ekološki prihvatljivih drvnih proizvoda, za razvoj samih drvoprerađivačkih tvrtki te posljedično, utječe i na zadržavanje stanovništva u tim područjima te potencijalno otvaranje novih radnih mjesta.

Održivo/potrajno gospodarenje šumama je osigurano kroz višestoljetnu tradiciju takvog gospodarenja šumama koje je i zakonska obveza (ugrađeni paneuropski kriteriji FOREST EUROPE), posjedovanjem međunarodnog FSC certifikata koji jamči odgovorno i stručno održivo gospodarenje šumama te suglasnošću ministarstva nadležnog za zaštitu prirode o neškodljivosti izgradnje šumske infrastrukture u šumskogospodarskim planovima za pojedinu gospodarsku jedinicu. Šumskogospodarska osnova je dokument kojim su propisani svi radovi u šumi u narednom razdoblju od 10 godina s dugoročnom projekcijom od 40 godina. Suglasnost ministarstva nadležnog za poslove zaštite prirode o neškodljivosti građenja šumske infrastrukture u šumskogospodarskim osnovama za pojedinu gospodarsku jedinicu daje šumskogospodarska osnova. Suglasnost Ministarstva zaštite prirode potvrđuje da su aspekti

bioraznolikosti uzeti u obzir i da je plan gospodarenja šumama u skladu sa Zakonom o zaštiti prirode.

Zastupljenost žena u radnoj snazi u poljoprivredi uravnotežena je u cijeloj Hrvatskoj, u Kontinentalnoj Hrvatskoj (45,3%), u Jadranskoj Hrvatskoj (42,2%), no promotrimo li udio nositeljica PG u odnosu na ukupan broj nositelja PG primjetan je relativno mali rast. Tako je u 2013. godini udio žena nositeljica PG-a bio 27,94% dok je u 2016. tek neznatno iznad 28,08%. Govorimo li o omjeru godišnje jedinice rada po osobi u Republici Hrvatskoj spram EU taj je omjer viši u Hrvatskoj posebno za žensku radnu snagu u poljoprivredi (0,42, u usporedbi sa 0,35 u EU).

SLABOSTI (W)

Republiku Hrvatsku nije zaobišao trend starenja ruralnog stanovništva, jaka depopulacija i negativna demografska slika koja je prisutna i na razini EU-a. U Republici Hrvatskoj prisutan je izraziti trend nepovoljnih demografskih kretanja, starenja stanovništva kao i rasta broja starijih u odnosu na aktivno stanovništvo. Navedeno nije uzrokovano samo ulaskom Republike Hrvatske u EU čime se stanovništvu otvorilo novo tržište rada, nego je već je u 1981. godini 80 % površine Hrvatske bilo zahvaćeno depopulacijom ili približno 90 % svih sela. Stanovništvo Republike Hrvatske pod dugotrajnim je procesom starenja, a što je vidljivo iz brojnih pokazatelja starenja stanovništva. Prema zadnjem popisu stanovništva iz 2011. godine broj stanovnika starih 65 i više godina prvi je put premašio broj mladih od 0 do 14 godina. Strategija demografske revitalizacije Republike Hrvatske za razdoblje do 2031. godine je usmjerena na ključne ciljeve kojima se nastoje omogućiti pozitivni demografski trendovi, te obuhvaća široko područje intervencije koje zahtijeva međuresornu suradnju svih tijela državne uprave, lokalne i županijske samouprave.

Republika Hrvatska izradila je Strategiju borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje 2014.-2020. u kojoj je posebno istaknuta potreba korištenja regionalnog pristupa u cilju smanjenja siromaštva i socijalne isključenosti. Navedena Strategija prepoznaje PRR, odnosno mjere ruralnog razvoja kao sredstvo osiguravanja boljih uvjeta života u ruralnim područjima, a što će indirektno doprinijeti smanjenju siromaštva i socijalne isključenosti. Prema podacima Eurostata Hrvatska je u 2018. godini smanjila stopu siromaštva na 30,90 % u ruralnim područjima, no ista je svejedno iznad prosjeka EU-28 koji je iste godine iznosio 23,50 %. Nezaposlene osobe imaju najveću stopu rizika od siromaštva. Nacionalni plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2027. godine doprinosi ostvarenju strateškog cilja 5. Zdrav, aktivan i kvalitetan život Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine. i predstavlja kontinuitet politike Vlade Republike Hrvatske u strateškom planiranju borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj.

Prema Završnom izvješću o vrednovanju mjera Programa ruralnog razvoja za potrebe GIP-a u 2019. godini nema značajnog doprinosa opskrbi i korištenju obnovljivih izvora energije u svrhu biogospodarstva. Stoga je utvrđena potreba za informiranjem i educiranjem poljoprivrednika o prednostima obnovljivih izvora energije s naglaskom na ponovnu uporabu otpada, nusproizvoda i ostataka proizvodnje u svrhu biogospodarstva.

Iako je uravnoteženi regionalni gospodarski razvoj cilj gospodarstva RH i EU-a, u Republici Hrvatskoj još uvijek postoje velike razlike u gospodarskoj razvijenosti županija. Kako navodi OECD (Investment Policy Reviews: Croatia 2019.) oporavak gospodarstva Republike Hrvatske je započeo 2015. godine, a hrvatsko gospodarstvo je raslo 3 % godišnje do 2017. godine, a što predstavlja veći godišnji rast u odnosu na godišnji prosjek EU-28 koji iznosi 2,3 %. Unatoč

navedenom, BDP Republike Hrvatske i dalje je jedan od najnižih u EU-u, koji, izrazi li se prema SKM-u iznosi 48 % od prosjeka EU-28 u 2016. godini.

Analiza iz nacrta Programa potpore osiguranju digitalne povezivosti mrežama vrlo velikog kapaciteta pokazuje da do kraja 2023. širokopojasni pristup s brzinama od najmanje 100 Mbit/s neće biti dostupan za 1.241.736 adresa u cijeloj Hrvatskoj (ili 75,7% svih adresa u Hrvatskoj) od čega 117.826 adresa se odnosi na nastanjene otoke (ili 86,7% svih adresa na otocima). Kroz Nacionalnu razvojnu strategiju Republike Hrvatske do 2030. i Nacionalni plan razvoja širokopojasnog pristupa u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2021.-2027. Republika Hrvatska strateški se opredijelila za uvođenje VHCN i 5G mreža, kao temeljne komunikacijske infrastrukture i poluge koja omogućava daljnji gospodarski i društveni razvoj cijele države, stvarajući preduvjete da se svi dijelovi Republike Hrvatske pravovremeno i ravnopravno priključe u suvremene gospodarske i društvene tokove temeljene na digitalnim tehnologijama. Dio potrebnih sredstava za provedbu Nacionalnog plana razvoja širokopojasnog pristupa u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2021.-2027. osiguran je investicijama iz Nacionalnog plana oporavka i otpornosti, dio iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova u razdoblju 2021. – 2027., a dio iz vlastitih sredstava operatera.

PRILIKE (O)

S obzirom na svoje bogate resurse, Republika Hrvatska ima velik potencijal za razvoj biogospodarstva što može povećati poljoprivredne i ruralne prihode u Republici Hrvatskoj, a isto će biti potrebno poticati u okviru intervencija ruralnog razvoja, a razvoj sela budućnosti trebao bi se poticati kroz kvalitetno planiranje primjene koncepta pametnih sela.

Određeni broj proizvođača već se bavi aktivnostima bioekonomije, uglavnom u segmentu proizvodnje biomase iz usjeva i u proizvodnji primarne drvene biomase i travnjaka. Potrošnja biomase koncentrirana je uglavnom u podsektoru hrane i vlakana. Različiti agroekološki uvjeti ključna su prednost u razvoju širokog raspona poljoprivrednih proizvodnih sustava. Učinkovita uporaba resursa i dodavanje vrijednosti kroz diverzifikaciju proizvoda ključni su za povećanje produktivnosti i prihoda u tim sustavima. Prepoznavanje visoke vrijednosti kojom podsektori hrane i stočne hrane mogu doprinosti bioekonomiji ukazuje na ogroman potencijal bioekonomije u Republici Hrvatskoj. Iako, barem kada govorimo o selima u Republici Hrvatskoj, ista značajno zaostaju za selima u razvijenim državama članicama EU, pa bi koncept „Pametnih sela“ koji razvija EU trebao smanjiti taj jaz. „Pametna sela“ trebala bi dodatno potaknuti i pojednostavniti lokalnom hrvatskom stanovništvu odlučivanje o budućnosti, a kako bi još kvalitetnije usmjeravali lokalni društveni i gospodarski razvoj. U provedbi koncepta „Pametnih sela“, značajnu ulogu će imati i LAG-ovi. S obzirom na činjenicu da LAG-ovi pokrivaju preko 90% kopnene površine Republike Hrvatske, gotovo cjelokupno područje ruralno područje Republike Hrvatske će imati priliku sudjelovati u provedbi projekata koji doprinose konceptu Pametnih sela.

Studija „Investiranje u jednake mogućnosti za sve: Analiza rodne ravnopravnosti u Hrvatskoj (Svjetska banka, 2019.) smatra da je potrebno omogućiti prilike za prekvalifikaciju i ponovno zapošljavanje nakon odlaska u mirovinu i osigurati poticaje za poduzeća koja zapošljavaju starije osobe. Navedeno postaje sve aktualnija tema s obzirom na starenje stanovništva Republike Hrvatske, a posebno ruralnih područja. Tako bi se prema studiji aktivnim angažiranjem starijih građana, ne samo u obliku pružanja skrbi za starije osobe, nego i ispunjavanjem praznina u drugim uslugama, kao što je skrb za djecu, i u okviru turističkih i

drugih usluga u zajednici moglo doprinijeti poboljšanju njihove materijalne situacije, ali i obogatiti usluge u ruralnoj zajednici.

Ostvarivanjem sinergije s drugim fondovima EU-a poput ITU mehanizma, pametnim planiranjem razvoja, poticanjem suradnje, digitaliziranjem sela te iskorištavanjem postojećih potencijala, potencijala agroturizma i agrošumarstva uz stvaranje atraktivnih radnih mjesta, osiguravanje usluga i infrastrukture, a istovremeno usmjeravajući potpore u ravnomjeren razvoj cijelog ruralnog područja, Republika Hrvatska može ostvariti znatan napredak u području ruralnog razvoja.

Najznačajniji oblik ruralnog turizma u Hrvatskoj je agroturizam, odnosno turizam na seljačkom gospodarstvu koji može biti registriran kao obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo i poljoprivredno gospodarstvo organizacijskog oblika trgovačkog društva, zadruge ili obrta u poljoprivredi. Ovaj vid turizma u suštini označava održivi oblik turizma, spajajući postojeće poljoprivredno bogatstvo s turističkim djelatnostima, pritom poštujući identitet ruralnog prostora. Pozitivno je što je agroturizam prepoznat kao važan segment razvoja malih seoskih prostora u PRR-u koji ga potiče upravo kao diverzificiranu djelatnost, a kako bi se omogućili dodatni prihodi ruralnog stanovništva, često pogođenih problemima neekonomične proizvodnje zbog koje ne mogu opstati na tržištu. Nadogradnjom poljoprivrednih djelatnosti putem agroturizma, potiče se i ruralni razvoj prostora kojima je to najpotrebnije, ali proširuje i turistička ponuda cijele Republike Hrvatske izvan ljetne sezone.

PRIJETNJE (T)

Trendovi depopulacije i starenja stanovništva pogoršavaju demografsku sliku ruralnih područja u Republici Hrvatskoj, a koja je nepovoljna zbog dugogodišnjeg negativnog prirodnog prirasta stanovništva. Nastavak migracije može dovesti do smanjenja ruralnih zajednica i napuštanja ruralnih naselja, s pripadajućim gubitkom kulturnih i tradicionalnih vrijednosti te utjecajem na smanjenje bioraznolikosti.

Zadovoljavajuća i funkcionalna komunalna i društvena infrastruktura su važan elementi kvalitete života određenog područja, pa tako i ruralnih područja. Ruralna područja su s obzirom na velike potrebe još uvijek suočena sa nedostatkom određene vrste javne infrastrukture i infrastrukturom koja nije iste kvalitete u odnosu na urbana područja. Pokrivenost sa vodovodnom i kanalizacijskom mrežom, kvaliteta cesta nižeg ranga, pokrivenost sa objektima za predškolski odgoj, kvaliteta pristupnih cesta do poljoprivrednih gospodarstava i sl. te većina ostalih javnih usluga još uvijek zaostaje u odnosu na urbana područja.

Nedostatak javne infrastrukture je jedan od čimbenika koji utječu na nepovoljna demografska kretanja na ruralnom području i održivi gospodarski razvoj ruralnih područja.

Tijekom zadnjih godina se aktualizirao i problem napuštenih i izgubljenih životinja (poglavito kopitara i goveda) koje se drže bez nadzora vlasnika (posjednika) odnosno predmet su nesavjesnog držanja, prvenstveno goveda i kopitara. Takve životinje slobodno i bez nadzora lutaju prostorom, nisu registrirane, nisu propisno označene i nisu pod veterinarskim nadzorom te mogu biti potencijalni prijenosnici uzročnika zaraznih i nametničkih bolesti na druge domaće životinje i divljač. S obzirom na nedostatak građevina koje su namijenjene za

smještaj napuštenih i izgubljenih životinja, potrebno je omogućiti potporu za građenje i opremanje istih.

SWOT

<p style="text-align: center;">Snage</p> <p>S1: Kontinuirani rast stope zaposlenosti u ruralnim područjima S2: Velika pokrivenost stanovnika LAG-ovima i lokalnim razvojnim strategijama S3: Stjecanje iskustva/znanja dionika i LAG-ova u provedbi lokalnih razvojnih strategija LAG-ova S4: Zainteresiranost lokalnih zajednica za provedbu projekata javne infrastrukture u ruralnim područjima S5: Zainteresiranost poljoprivrednika za diversifikacijom S6: Održivo gospodarenje šumama S7: Uravnotežena zastupljenost spolova u radnoj snazi u poljoprivredi</p>	<p style="text-align: center;">Slabosti</p> <p>W1: Nepovoljna dobna struktura društva u ruralnim područjima W2: Broj osoba kojima prijete rizik od siromaštva i socijalne isključenosti W3: Nedovoljna zainteresiranost za projekte biogospodarstva W4: Neravnomjeran regionalni gospodarski razvoj RH i nedovoljna dostupnost širokopojasnog interneta visokih brzina u ruralnim područjima</p>
<p style="text-align: center;">Prilike</p> <p>O1: Biogospodarstvo u funkciji stvaranja novih „zelenih“ radnih mjesta i pokretanja razvoja ruralnih područja te mogućnosti razvoja bioekonomije i kružne ekonomije O2: Potencijal za korištenje koncepta pametnih sela O3 Programi zapošljavanja za starije osobe u ruralnim područjima O4: Prilike za razvoj povezane s Integriranim teritorijalnim ulaganjem O5: Potencijal razvoja ruralnog turizma</p>	<p style="text-align: center;">Prijetnje</p> <p>T1: Depopulacija ruralnih područja i starenje stanovništva T2: Nedostatak javne infrastrukture u ruralnim područjima u odnosu na urbana područja</p>

S1: Kontinuirani rast stope zaposlenosti u ruralnim područjima

U skladu sa strategijom *Europa 2020: Europska strategija za pametan, održiv i uključiv rast* bilo je potrebno do 2020. godine dosegnuti stopu zaposlenosti od minimalno 75 % na razini Europske unije. Unutar iste strategije utvrđene su i ciljane razine za svaku državu članicu pri čemu se vodilo računa o specifičnoj situaciji i mogućnostima država članica. U kontekstu ciljeva strategije Europa 2020, cilj za Republiku Hrvatsku vezan za visinu stope zaposlenosti iznosi 62,9 %, koji je prema podacima Eurostata postignut već 2017. godine kada je stopa zaposlenosti na razini Republike Hrvatske iznosila 63,6 %, a što je vidljivo u Tablici 1.

Stopa zaposlenosti na razini Republike Hrvatske je u daljnjem porastu te je za 2019. godinu iznosila 66,7 %, no ista je još uvijek ispod prosjeka EU-a koji je za istu godinu za EU-28 iznosio 73,9 %. Unatoč navedenom, radi se o porastu od 9,5 % u odnosu na godinu ulaska Republike Hrvatske u EU. Također, razlika između stope zaposlenosti u EU i RH se smanjuje, te je RH u 2019. godini na 90,3% vrijednosti EU, dok je 2013. godine bila na 83,6%.

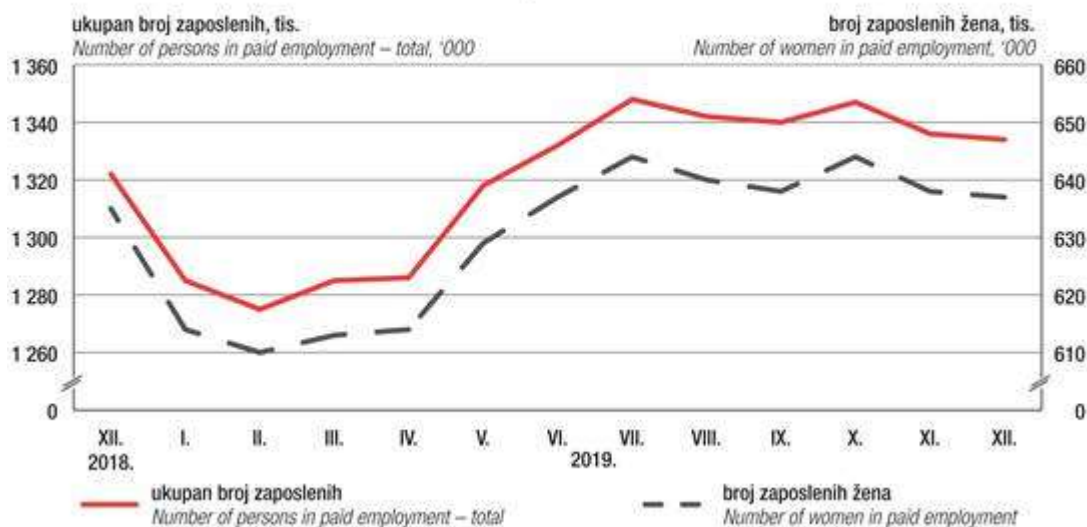
Tablica 1. Rast stope zaposlenosti u Hrvatskoj 2013. – 2019. godine u odnosu na cilj Europa 2020 (u %)

Područje	2013.	2014	2015	2016	2017	2018	2019	CILJ
EU – 28	68,4	69,2	70,1	71,1	72,2	73,2	73,9	75
Hrvatska	57,2	59,2	60,6	61,4	63,6	65,2	66,7	62,9

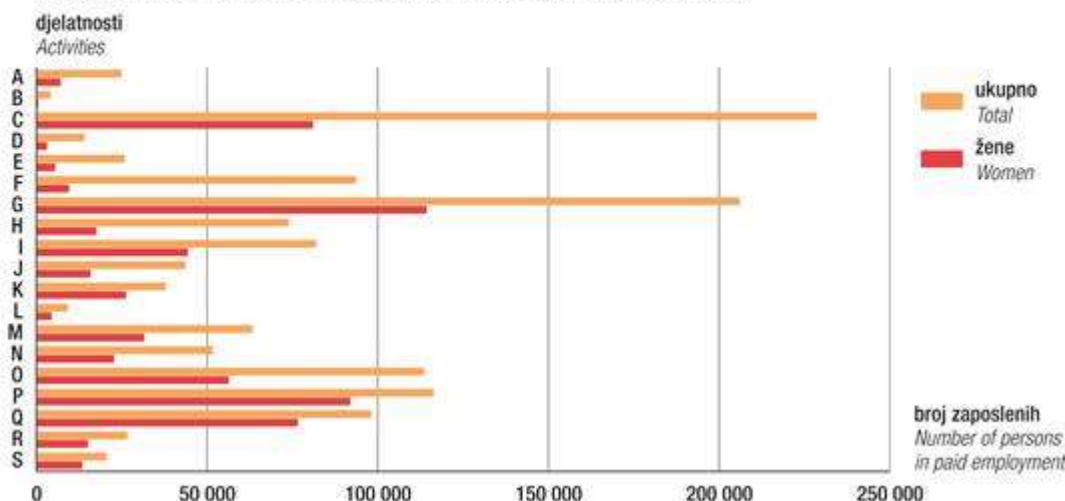
Izvor: Eurostat

Slika 1. Zaposleni u pravnim osobama prema područjima djelatnosti

G-1. ZAPOSLENI U PRAVNIM OSOBAMA OD PROSINCA 2018. DO PROSINCA 2019.
PERSONS IN PAID EMPLOYMENT IN LEGAL ENTITIES, DECEMBER 2018 – DECEMBER 2019

G-2. ZAPOSLENI U PRAVNIM OSOBAMA PREMA NKD-u 2007. U PROSINCU 2019.
PERSONS IN PAID EMPLOYMENT, ACCORDING TO NKD 2007., DECEMBER 2019

Područja djelatnosti prema NKD-u 2007.

NKD 2007. activity sections

- A Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo
- B Rudarstvo i vađenje
- C Prerađivačka industrija
- D Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija
- E Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša
- F Građevinarstvo
- G Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikla
- H Prijevoz i skladištenje
- I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane

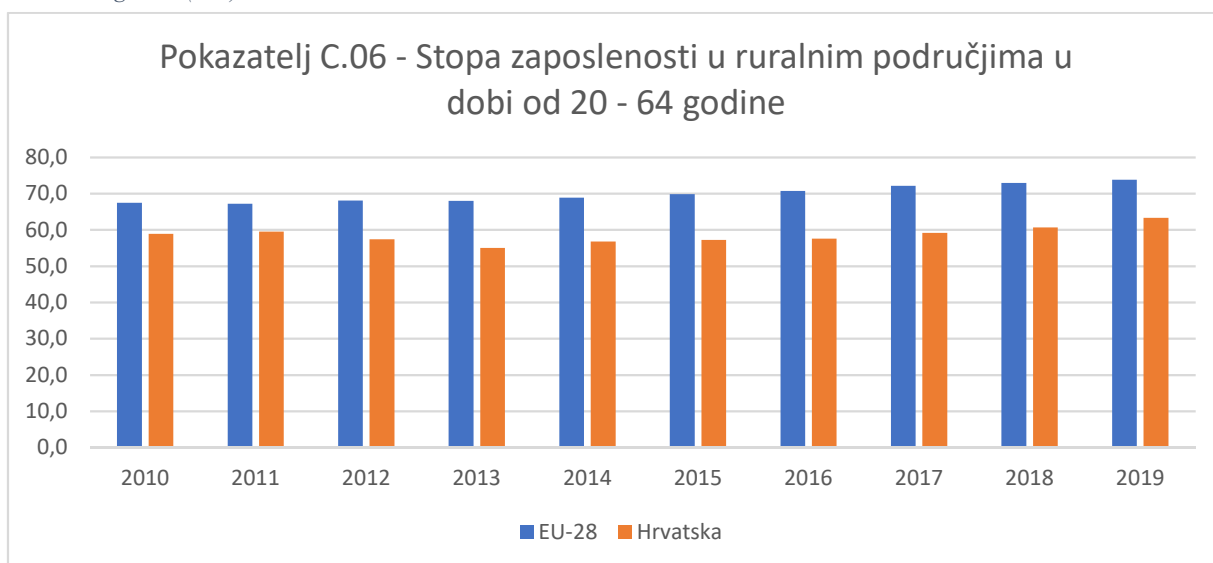
- A Agriculture, forestry and fishing
- B Mining and quarrying
- C Manufacturing
- D Electricity, gas, steam and air conditioning supply
- E Water supply; sewerage, waste management and remediation activities
- F Construction
- G Wholesale and retail trade; repair of motor vehicles and motorcycles
- H Transportation and storage
- I Accommodation and food service activities

J	Informacije i komunikacije	J	<i>Information and communication</i>
K	Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	K	<i>Financial and insurance activities</i>
L	Poslovanje nekretninama	L	<i>Real estate activities</i>
M	Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	M	<i>Professional, scientific and technical activities</i>
N	Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	N	<i>Administrative and support service activities</i>
O	Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje	O	<i>Public administration and defence; compulsory social security</i>
P	Obrazovanje	P	<i>Education</i>
Q	Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	Q	<i>Human health and social work activities</i>
R	Umjetnost, zabava i rekreacija	R	<i>Arts, entertainment and recreation</i>
S	Ostale uslužne djelatnosti	S	<i>Other service activities</i>

Izvor: DZS

Kada govorimo o ruralnom području, prema podacima Eurostata stopa zaposlenosti osoba u dobi od 20 do 64 godine na ruralnom području Republike Hrvatske narasla je s 48 % u 2002. na 66 % u 2008. godini. No, gospodarska kriza koja je započela iste godine uzrokovala je gotovo kontinuirani pad ruralne zaposlenosti sve do 2013. godine kada je stopa iznosila samo 55 %. Prema podacima Eurostata, nakon potonje godine uočava se kontinuirani rast broja zaposlenih u ruralnim područjima, a što je vidljivo na Grafu 1.

Graf 1. Pokazatelj C.06 – Stopa zaposlenosti u ruralnim područjima na razini EU-28 i Hrvatske među stanovništvom u dobi od 20 – 64 godine (u %)

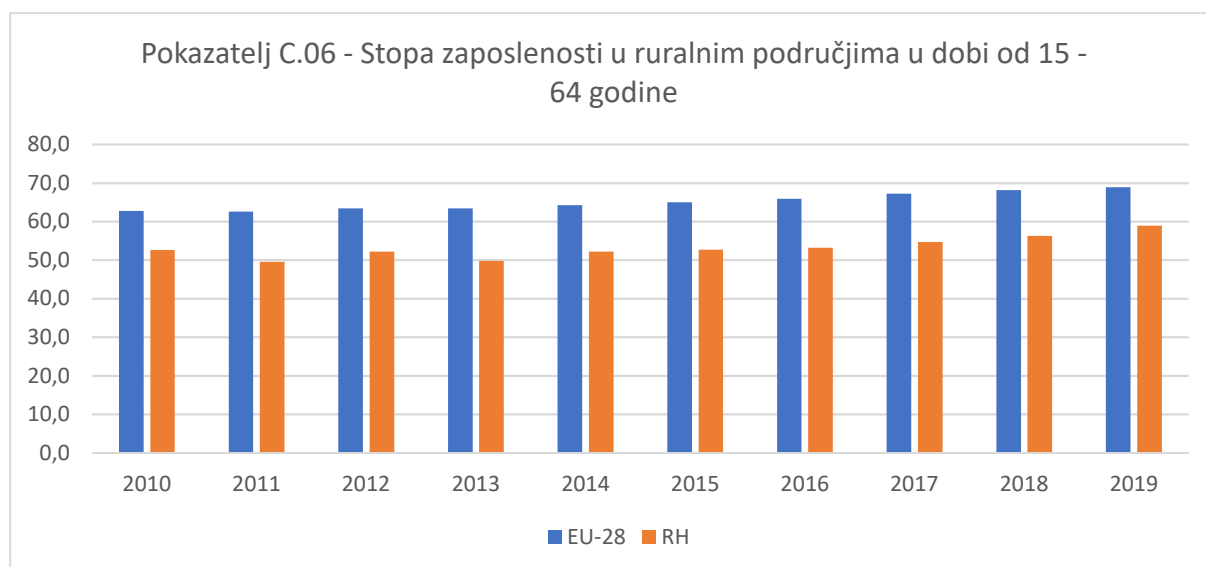
Izvor: Eurostat

Na Grafu 1. vidljivo je da je do najvećeg porasta zaposlenosti u ruralnim područjima u Republici Hrvatskoj došlo u razdobljima od 2016. do 2017. godine i od 2018. godine do 2019. godine kada je porast stope zaposlenog stanovništva u dobi od 20 do 64 godine iznosio 2,6 % više u odnosu na prethodnu godinu. Tako je u odnosu na 60,7 % u 2018. godini, u 2019. godini stopa iznosila 63,3 %.

No, kao što je vidljivo iz predmetnog grafa, unatoč rastu, stopa zaposlenosti u ruralnim područjima Hrvatske još je uvijek ispod prosjeka EU-a, koja je u 2019. godini na razini EU-28 iznosila 73,8 %.

Na Grafu 2. vidljivo je da je u skupini stanovništva od 15 do 64 godine stopa zaposlenosti u ruralnim područjima 2019. godine u Republici Hrvatskoj iznosila nešto manje, to jest 58,9 %, u odnosu na EU-28 koja je iznosila 68,9 % iste godine, također manje od stope utvrđene u dobnoj skupini 20-64 godine.

Graf 2. Pokazatelj C.06 - Stopa zaposlenosti u ruralnim područjima u dobi od 15 - 64 godine (u %)

Izvor: Eurostat

Tablica 2: broj zaposlenih po jedinicama područne (regionalne) samouprave

R.br.	Jedinica područne (regionalne) samouprave	Ukupan broj zaposlenih u jedinici područne (regionalne) samouprave u 2020. godini	Udio zaposlenih u odnosu na ukupni broj zaposlenih u Republici Hrvatskoj u 2020. godini
1.	Zagrebačka	94.821	6,43%
2.	Krapinsko-zagorska	36.886	2,50%
3.	Sisačko-moslavačka	39.196	2,66%
4.	Karlovačka	35.285	2,39%
5.	Varaždinska	63.346	4,30%
6.	Koprivničko-križevačka	30.970	2,10%
7.	Bjelovarsko-bilogorska	30.830	2,09%
8.	Primorsko-goranska	106.570	7,23%
9.	Ličko-senjska	14.103	0,96%
10.	Virovitičko-podravska	20.169	1,37%
11.	Požeško-slavonska	18.544	1,26%
12.	Brodsko-posavska	36.308	2,47%
13.	Zadarska	49.039	3,33%
14.	Osječko-baranjska	85.426	5,80%

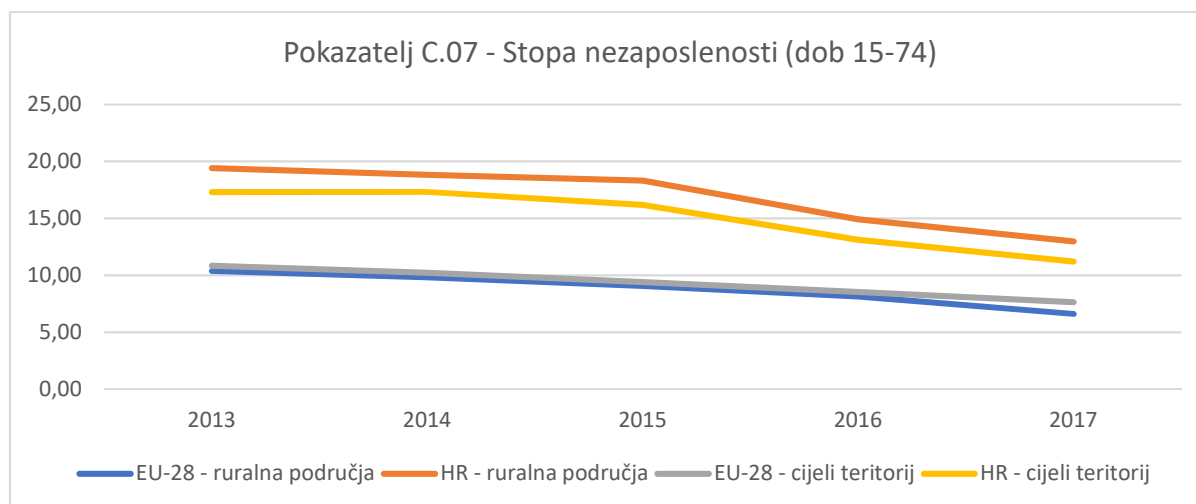
15.	Šibensko-kninska	29.558	2,00%
16.	Vukovarsko-srijemska	42.223	2,86%
17.	Splitsko-dalmatinska	142.884	9,69%
18.	Istarska	80.640	5,45%
19.	Dubrovačko-neretvanska	41.566	2,82%
20.	Međimurska	38.344	2,60%
21.	Grad Zagreb	437.646	29,69%
	REPUBLIKA HRVATSKA	1.474.354	100,00%

Izvor: DZS

Prema podacima Hrvatske gospodarske komore (HGK, Tržište rada, 2019.) koja je analizirala tržište rada po županijama u 2017. godini, navodi se da je ta godina specifična po tome što je i na državnoj i na razini svih županija ostvaren oporavak tržišta rada. HGK je na temelju broja osiguranika mirovinskog osiguranja (podaci Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje) utvrdio da je trend rasta broja osiguranika počeo i prije 2017. godine, no da je u Sisačko-moslavačkoj i Bjelovarsko-bilogorskoj županiji 2017. godine prvi put utvrđen porast od početka krize 2008. godine. No, tek je u četiri županije utvrđen veći broj osiguranika u odnosu na 2008. godinu, i to u četiri županije koje pripadaju NUTS 3 regiji Jadranske Hrvatske, Zadarskoj županiji (3,6 %), Ličko-senjskoj (1,5 %), Dubrovačko-neretvanskoj (0,9 %) i Šibensko-kninskoj (0,5 %).

Što se tiče pokazatelja C.07 prema podacima dostupnima na AGRIDATA koji mjeri stopu nezaposlenosti za dobnu skupinu 15 do 74 godine, uočava se pad iste s 19,41 % u 2013. godini na 12,99 u 2017. godini u ruralnim područjima Republike Hrvatske. Usporedimo li isti broj s podacima za EU-28, vidljivo je da je stopa nezaposlenosti u ruralnim područjima Republike Hrvatske bila gotovo dva puta viša od prosjeka EU-a koji iznosi 6,62 u 2017. godini.

Graf 3. Pokazatelj C.07 - Stopa nezaposlenosti (dob 15-74) (u %)

Izvor: Eurostat - AGRISTAT

Prema podacima koje izračunava Eurostat, stopa nezaposlenosti u dobi od 15 do 74 godine nastavila se smanjivati te je u 2019. godini iznosila 6,8 % te se gotovo izjednačila s prosjekom u EU-28 koji je iznosio 5,5 %.

Što se tiče stope registrirane nezaposlenosti koju Državni zavod za statistiku (DZS) izračunava kao odnos broja nezaposlenih (prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje)

Vukovarsko-srijemska županija (-3.101 osoba) koje prednjače i u naglom smanjenju broja registrirane nezaposlenosti te se može zaključiti da je tom padu pogodovalo upravo iseljavanje. Isto tako, manji natalitet rezultira manjim pritiskom na burzu rada.

Prosječni se broj nezaposlenih povećao sa 128.650 u 2019. godini na 150.824 u 2020. godini, što je porast od 17,2%. Povećao se prosječni broj nezaposlenih i muškaraca i žena, ali povećanje broja nezaposlenih muškaraca (17,7%) bilo je nešto veće od povećanja broja nezaposlenih žena (16,9%), tako da se udio žena u ukupnome broju nezaposlenih neznatno smanjio, a udio muškaraca povećao (za 0,2 postotna boda). Što se tiče kretanja nezaposlenosti prema dobi, prosječni broj nezaposlenih povećao se kod svih dobnih skupina. Najznačajnije postotno povećanje prosječnog broja nezaposlenih zabilježeno je kod skupina mlađe dobi. Tako se broj nezaposlenih osoba u dobi od 20 do 24 godina povećao 27,4%, dok se broj nezaposlenih osoba u dobi od 25 do 29 godina povećao 28,0%. Porast broja nezaposlenih starije dobi bio je manji, ali također značajan. Broj nezaposlenih u dobi od 50 do 54 godine, na primjer, povećao se 11,3%, dok je broj nezaposlenih u dobi od 55 do 59 posto porastao 7,0%. Najmanje povećanje, od 5,9%, zabilježeno je kod skupine u dobi od 60 i više godina. U skladu s tim, smanjio se udio starijih skupina u ukupnoj nezaposlenosti.

Tablica x: Prosječni broj nezaposlenih osoba prema dobi u 2019. i 2020. godini

Dob	2019		2020.		Indeks 2020/2019
	Broj	%	Broj	%	
Od 15 do 19	5.412	4,2	6.236	4,1	115,2
Od 20 do 24	13.682	10,6	17.436	11,6	127,4
Od 25 do 29	14.611	11,4	18.700	12,4	128,0
Od 30 do 34	12.282	9,5	14.980	9,9	122,0
Od 35 do 39	12.475	9,7	15.184	10,1	121,7
Od 40 do 44	12.765	9,9	15.242	10,1	119,4
Od 45 do 49	13.040	10,1	15.054	10,0	115,4
Od 50 do 54	14.909	11,6	16.588	11,0	111,3
Od 55 do 59	17.504	13,6	18.726	12,4	107,0
60 i više	11.970	9,3	12.678	8,4	105,9
UKUPBO	128.650	100,00	150.824	100,0	117,2

Izvor: HZZ, Godišnjak 2020.

S obzirom na strukturu nezaposlenosti po županijama prema spolu, najveći udio žena u ukupnom prosječnom broju nezaposlenih u 2020. godini imale su Vukovarsko-srijemska, Brodsko-posavska, Karlovačka i Osječko-baranjska županija (od 60,9% do 58,9%). Najmanji udio žena u ukupnom broju nezaposlenih imala je Istarska županija (50,5%), a zatim su slijedili Grad Zagreb te Varaždinska, Bjelovarsko-bilogorska, Šibensko-kninska i Zagrebačka županija (od 51,1% do 52,9%).

Tablica x: struktura nezaposlenih osoba prema spolu po županijama (prosjeck 2020. godine)

Županija	UKUPNO	Muškarci		Žene	
		Broj	Udio	Broj	Udio

Zagrebačka	6.629	3.121	47,1	3.508	52,9
Krapinsko-zagorska	2.670	1.245	46,6	1.425	53,4
Sisačko-moslavačka	9.251	4.041	43,7	5.210	56,3
Karlovačka	3.717	1.520	40,9	2.194	59,1
Varaždinska	2.950	1.414	47,9	1.536	52,1
Koprivničko-križevačka	2.239	1.013	45,2	1.226	54,7
Bjelovarsko-bilogorska	4.568	2.182	47,8	2.386	52,2
Primorsko-goranska	8.617	3.808	44,2	4.809	55,8
Ličko-senjska	1.982	920	46,4	1.062	53,6
Virovitičko-podravska	4.706	2.138	45,4	2.568	54,6
Požeško-slavonska	2.872	1.213	42,2	1.659	57,8
Brodsko-posavska	6.732	2.734	40,6	3.998	59,4
Zadarska	4.954	2.184	44,1	2.770	55,9
Osječko-baranjska	17.369	7.137	41,1	10.232	58,9
Šibensko-kninska	4.902	2.339	47,7	2.563	52,3
Vukovarsko-srijemska	7.606	2.972	39,1	4.634	60,9
Splitsko-dalmatinska	25.692	11.400	44,4	14.293	55,6
Istarska	5.676	2.808	49,5	2.868	50,5
Dubrovačko-neretvanska	6.355	2.777	43,7	3.578	56,3
Međimurska	2.435	1.028	42,2	1.407	57,8
Grad Zagreb	18.902	9.235	48,9	9.667	51,1
UKUPNO	150.824	67.229	44,6	83.597	55,4

Izvor: HZZ, Godišnjak 2020.

S2: Velika pokrivenost stanovnika LAG-ovima i lokalnim razvojnim strategijama

Lokalne akcijske grupe (LAG) su važan oslonac stanovništvu ruralnih područja u osiguranju boljih životnih i radnih uvjeta na svojim područjima. One su jedan od najvažnijih pokretača održivog razvoja lokalnih ruralnih zajednica.

LEADER pristup u politiku ruralnog razvoja Republike Hrvatske uveden je već u programskom razdoblju 2007.-2013. godine kroz IPARD program te su 2013. godine u okviru dva natječaja za Mjeru 202 (LEADER) odabrane 42 lokalne akcijske grupe koje su pokrivale oko 69 % teritorija i obuhvatile oko 34 % svih stanovnika Republike Hrvatske. Time je Republika Hrvatska postala prva država koja je ovaj pristup počela provoditi u pretpristupnom razdoblju. S obzirom na to da LAG-ovima nije bilo omogućeno provoditi projekte iz lokalnih strategija razvoja (LRS), nego su sredstva bila usmjerena na usavršavanje kapaciteta i animiranje dionika u svrhu pripreme za programsko razdoblje 2014.-2020., radilo se o „blažoj“ verziji LEADER pristupa.

U programskom razdoblju 2014.-2020. započela je potpuna implementacija LEADER/CLLD pristupa te su u okviru Mjere 19 odabrane lokalne akcijske grupe za provedbu lokalnih razvojnih strategija, odnosno čak 54 LAG-a koji okupljaju predstavnike gospodarskog, civilnog i javnog sektora. Također dozvoljena je provedba projekata kroz LRS-ove LAG-ova, a Republika Hrvatska je svojim PRR-om definirala da projekti koji se provode putem LRS-ova moraju biti u skladu s PRR-om, odnosno tipom operacije kojem pripadaju.

Strategije koje su LAG-ovi razvili pokrivaju 515 jedinica lokalne samouprave i 2.446.694 stanovnika (s uključenim naseljima iznad 25.000 stanovnika). Navedeno jasno pokazuje zainteresiranost lokalnih dionika za sudjelovanje u ruralnom razvoju svoje regije, kako bi se tzv. „bottom-up“ (engl. „odozdo prema gore“) pristupom na najnižim razinama moglo utvrditi glavne potrebe pojedinog područja te financirati ih u okviru mjera PRR-a.

S obzirom na sinergijsku povezanost LAG-a i ruralnog područja na kojemu djeluje, veća je mogućnost da će informacije o mogućnostima koje pružaju mjere ruralnog razvoja doprijeti do dionika u ruralnim područjima, posebno uzevši u obzir to da je u skladu sa *Smjernicama za provedbu postupka odabira projekata (2019)* svaki LAG dužan natječaj obvezno objaviti na mrežnoj stranici svog LAG-a, uz to mu je preporučeno objaviti ga i u lokalnim novinama i javnim elektroničkim glasilima, na mrežnim stranicama jedinica lokalne samouprave, lokalnim radio postajama, a sve u cilju da se informacija o natječajima učini dostupnom svim potencijalnim korisnicima i široj javnosti.

U Tablici 4. navedeni su postojeći odabrani LAG-ovi na teritoriju Republike Hrvatske.

Tablica 4. LAG-ovi i broj stanovnika

LAG-ovi u Hrvatskoj 2014. - 2020.

Br.	Naziv LAG-a	Županija u kojoj se nalazi sjedište LAG-a	Br. stanovnika (bez naselja koji imaju iznad 25.000 stanovnika)	Br. stanovnika (sa naselja koji imaju iznad 25.000 stanovnika)	Površina (km²)	Broj jedinica lokalne samouprave u LAG-u
1	ADRION	Splitsko - dalmatinska	72.774	72.774	1.481	19
2	BARANJA	Osječko-baranjska	40.355	40.355	1.154	10
3	BILOGORA-PAPUK	Bjelovarsko-bilogorska	28.649	28.649	848	6
4	BOSUTSKI NIZ	Vukovarsko-srijemska	44.403	44.403	851	11
5	BRAČ	Splitsko - dalmatinska	13.956	13.956	395	8
6	BURA	Zadarska	25.101	25.101	1.016	9
7	CETINSKA KRAJINA	Splitsko - dalmatinska	45.203	45.203	991	5
8	FRANKOPAN	Karlovačka	42.367	42.367	2.392	10
9	GORSKI KOTAR	Primorsko-goranska	23.011	23.011	1.274	9
10	ISTOČNA ISTRA	Istarska	22.590	22.590	391	5
11	IZVOR	Varaždinska	36.290	36.290	454	8
12	JUŽNA ISTRA	Istarska	46.340	46.340	736	10
13	KARAŠICA	Osječko-baranjska	83.875	83.875	1.586	17
14	KRKA	Šibensko-kninska	23.582	23.582	1.144	7
15	KVARNERSKI OTOCI	Primorsko-goranska	30.378	30.378	944	9
16	LAURA	Zadarska	43.916	43.916	995	13
17	LIKA	Ličko-senjska	44.563	44.563	5.898	12
18	MARETA	Zadarska	16.443	87.914	438	7
19	MARININANIS	Virovitičko-podravska	22.168	22.168	747	5
20	MEĐIMURSKI DOLI I BREGI	Međimurska	58.368	58.368	405	15
21	MENTORIDES	Primorsko-goranska	18.387	18.387	409	6
22	MORE 249	Šibensko-kninska	26.236	26.236	481	7
23	MOSLAVINA	Sisačko-moslavačka	95.688	95.688	1.766	12
24	MURA - DRAVA	Međimurska	29.083	29.083	288	9
25	NERETVA	Dubrovačko-neretvanska	35.672	35.672	413	7

26	PAPUK	Virovitičko-podravska	12.930	12.930	468	5
27	PETROVA GORA	Sisačko-moslavačka	15.694	15.694	939	5
28	PODRAVINA	Kopriničko-križevačka	41.748	41.748	831	16
29	POSAVINA	Brodsko-posavska	28.510	28.510	759	7
30	PRIGORJE	Zagrebačka	85.050	85.050	1.128	11
31	PRIGORJE - ZAGORJE	Varaždinska	35.801	35.801	511	11
32	LAG SAVA	Zagrebačka	124.602	124.602	782	11
33	LAG SJEVERNA BILOGORA	Bjelovarsko-bilogorska	22.153	22.153	713	9
34	SJEVERNA ISTR	Istarska	37.279	37.279	774	11
35	SJEVEROZAPAD	Varaždinska	74.947	113.786	620	14
36	SLAVONSKA RAVNICA	Brodsko-posavska	32.463	32.463	563	11
37	SREDIŠNJA ISTR	Istarska	44.386	44.386	861	14
38	SRIJEM	Vukovarsko-srijemska	43.053	43.053	744	13
39	STROSSMAYER	Osječko-baranjska	44.155	44.155	740	8
40	ŠKOJI	Splitsko-dalmatinska	16.237	16.237	475	7
41	ŠUMANOVCI	Vukovarsko-srijemska	30.966	30.966	607	6
42	TERRA LIBURNA	Primorsko-goranska	60.745	60.745	528	8
43	UNA	Sisačko-moslavačka	17.348	17.348	1.043	5
44	VALLIS COLAPIS	Karlovačka	48.774	95.607	1.503	14
45	VINODOL	Primorsko-goranska	44.109	44.109	683	7
46	VIROVITIČKI PRSTEN	Virovitičko-podravska	49.738	49.738	814	6
47	VUKA-DUNAV	Osječko-baranjska	50.762	50.762	586	8
48	ZAGORA	Splitsko-dalmatinska	15.537	15.537	591	5
49	ZAGORJE - SUTLA	Krapinsko-zagorska	44.443	44.443	439	11
50	ZAPADNA SLAVONIJA	Brodsko-posavska	41.184	41.184	839	10
51	ZELENI BREGI	Krapinsko-zagorska	108.492	108.492	1.008	22
52	ZELENI TROKUT	Požeško-slavonska	30.351	30.351	1.078	5

53	ZRINSKA GORA - TUROPOLJE	Sisačko-moslavačka	93.493	93.493	2.131	8
54	5 (PET)	Dubrovačko-neretvanska	25.203	25.203	791	11
UKUPNO			2.289.551	2.446.694	51.047	515

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede

Usporedbom podataka iz GIP-a za 2016. godinu, GIP-a za 2019. godinu te gornje Tablice 4., uočava se da se broj odobrenih LAG-ova nije mijenjao, no da raste obuhvat broja stanovnika.

Naime, prema podacima GIP-a za 2016. godinu utvrđeno je da je ciljana vrijednost obuhvata ruralnog stanovništva LAG-ovima zacrtana za 2023. godinu premašena već tijekom 2016. godine te umjesto 39,63 % ruralnog stanovništva (1.427.724) iznosi 160,11 % ciljane vrijednosti te obuhvaća ukupno 2.285.955 ruralnih stanovnika (63,56 %). Ta vrijednost je u GIP-u za 2018. iznosila 2.371.614 ruralnih stanovnika, odnosno 65,8%. Navedena vrijednost dodatno se povećala na 2.446.694 stanovnika, a kao što je vidljivo u Tablici 4.

Slika 2. Karta odabranih LAG-ova 2014. – 2020.

Izvor: Nacionalna ruralna mreža

LAG-ovi su prema podacima dostupnima u Godišnjem izvješću o radu LAG-a za 2019. godinu zapošljavali 106 osoba.

Također, Republika Hrvatska prepoznala je važnost poticanja rodne jednakosti te je u Pravilniku o provedbi podmjere 19.2. »Provedba operacija unutar CLLD strategije«, podmjere 19.3. »Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a« i podmjere 19.4. »Tekući troškovi i animacija« unutar mjere 19 »Potpora lokalnom razvoju u okviru inicijative LEADER (CLLD – lokalni razvoj pod vodstvom zajednice)« iz Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020. (NN 96/2017, 53/2018), kao uvjet prihvatljivosti odabira LAG-a propisano da u upravnim (izvršnim) tijelima LAG-a mora sudjelovati minimalno 30 % žena, a što je u skladu s nacionalnim propisima o suzbijanju diskriminacije.

S3: Stjecanje iskustva/znanja dionika i LAG-ova u provedbi lokalnih razvojnih strategija LAG-ova

Prema GIP-u 2018. LAG-ovi su s provedbom projekata iz LRS-ova, odnosno objavom LAG natječaja započeli u veljači 2018. godine, i to s tipom operacije 6.3.1. "Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava", a u srpnju 2018. godine su započele objave LAG natječaja za lokalnu infrastrukturu (tip operacije 7.4.1.). Nakon toga je uslijedila objava LAG natječaja i za preradu poljoprivrednih proizvoda (tip operacije 4.2.1.), modernizaciju i povećanje konkurentnosti poljoprivrednog gospodarstva (tip operacije 4.1.1.) i potporu mladim poljoprivrednicima (tip operacije 6.1.1.). Kašnjenje početka objave LAG natječaja su uzrokovale pripreme sustava AGRONET i potreba za dodatnim edukacijama zaposlenika LAG-a o provedbi LAG natječaja te kašnjenje u odabiru LAG-ova za programsko razdoblje 2014. – 2020.

Mjere koje se provode kroz LRS (LAG natječaja) mogu imati drukčije kriterije odabira, projekti su projekti male vrijednosti, mogu imati dodatne i strože uvjete prihvatljivosti za korisnika i projekt, područje provedbe je vezano uz LAG područje, intenzitet potpore može biti veći, a ukupna potpora po projektu je do 100.000 EUR.

LAG-ovi su do 17. rujna 2021. godine objavili 290 natječaja u vrijednosti 468,93 milijuna HRK (62,52,4 mil. EUR) što iznosi 81,82 % sredstava (uključujući sredstva za prijelazno razdoblje) koja su predviđena za provedbu projekata iz lokalnih razvojnih strategija LAG-ova, odnosno LAG natječaja.

Od strane LAG-ova odabrano je i proslijeđeno u Agenciju za plaćanja čak 2478 projekata u iznosu od 377,46 milijuna HRK kroz čiju se provedbu planira otvaranje 176 novih radnih mjesta. Agencija za plaćanja odobrila je 2157 projekata u vrijednosti 320,13 milijuna HRK te je krajnjim korisnicima isplaćeno 145,12 milijuna HRK .

Za pripremu i provedbu projekata suradnje u okviru operacija 19.3.1. i 19.3.2. LAG-ovima je do sada odobreno 19 projekata u vrijednosti 8,42 milijuna HRK (1,12 mil. EUR), a isplaćeno je 2,88 milijuna HRK.. Partneri u projektima suradnje su iz Hrvatske, Slovenije, Poljske, Finske, Portugala, Španjolske, Grčke i Cipra. Kroz projekte suradnje, LAG-ovi su proveli promociju i uvođenje lokalne hrane u lokalne institucije (škole, vrtići itd.), promociju lokalne,

kulturne i prirodne baštine, promociju vinarstva i vinogradarstva, uspostavu i promociju pčelarstva, izgradnju info ploča u prirodi o medonosnom bilju, promociju eko-turizma, edukacija poljoprivrednika o važnosti udruživanja itd. Za tekuće troškove i animaciju u okviru tipa operacije 19.4.1. LAG-ovima je isplaćeno 82,21 milijuna kuna.

Time je ukupno unutar Mjere 19 (uključujući sve tipove operacija) Agencija za plaćanja do sada isplatila 227,34 milijun HRK), odnosno 29,74 % u odnosu na ukupno ugovorena sredstva unutar te mjere (uključujući sredstva za prijelazno razdoblje).

Važno je naglasiti da se dosadašnja uspješna provedba LAG natječaja temelji na jasnoj podijeli dužnosti između LAG-ova i Agencije za plaćanja, čime se osigurava sprječavanje sukoba interesa i pravedna dodjela sredstava, ali uz poštivanje „bottom up“ pristupa.

Tako su svi LAG-ovi, nakon što su donesene Odluke o odabiru LAG-a, s Agencijom za plaćanja sklopili Ugovor kojim se određuju međusobna prava i obveze, kao i iznos dodijeljene potpore za provedbu Podmjere 19.2., Podmjere 19.3. i Podmjere 19.4.

U Republici Hrvatskoj LAG-ovima su delegirane određene ovlasti Agencije za plaćanja, temeljem sklopljenog Sporazuma o suradnji u izvršavanju delegiranih administrativnih provjera između svakog pojedinog LAG-a i Agencije za plaćanja. Ovaj Sporazum jasno definira funkcije i odgovornosti između Agencije za plaćanja i odabranog LAG-a pri provedbi sljedećih delegiranih administrativnih provjera iz članka 48. stavka 2. Uredbe (EU) br. 809/2014:

- provjera prihvatljivosti korisnika i
- provjera usklađenosti s kriterijima odabira.

Za tipove operacije iz LRS koje su sukladne tipu operacije 6.1.1., tipu operacije 6.2.1. i tipu operacije 6.3.1, odabrani LAG iznimno provodi i druge delegirane administrativne provjere iz članka 48. stavka 2. točke b), d) i e) Uredbe (EU) br. 809/2014, a što uključuje sljedeće kontrole:

- kriterija prihvatljivosti, preuzetih i drugih obveza u okviru operacije za koju se traži potpora
- prihvatljivosti troškova operacije, uključujući sukladnost s kategorijom troškova ili metodom izračuna koju je potrebno upotrebljavati ako je operacija ili njezin dio obuhvaćen člankom 67. stavkom 1. točkama (b), (c) i (d) Uredbe (EU) br. 1303/2013
- za troškove iz članka 67. stavka 1. točke (a) Uredbe (EU) br. 1303/2013, isključujući doprinose u naravi i amortizaciju, kontrolu opravdanosti dostavljenih troškova.

U slučaju da se odabrani LAG ne pridržava obveza propisanih Sporazumom (npr. interesna grupa predstavlja više od 49% glasačkih prava na nivou odlučivanja o odabiru projekata, kriteriji odabira nisu ispravno pregledani/dodijeljeni tijekom administrativne kontrole LAG-a, sukob interesa tijekom odabira projekata itd.), Agencija za plaćanja ima pravo privremeno obustaviti sve postupke vezane za provedbu tipova operacija u okviru odabrane lokalne razvojne strategije, a dođe li do težih povreda obveza propisanih ovim Sporazumom, Agencija za plaćanja ima pravo jednostrano raskinuti i sklopljeni ugovor o dodjeli sredstava odabranom LAG-u sa sasvim pravnim posljedicama koje iz njega proizlaze.

Kroz tzv. aktivaciju pojedinog tipa operacije, Agencija za plaćanja dostavlja LAG-ovima paket natječajne dokumentacije za LAG natječaj (nacrt teksta natječaja, prilozi i obrasci i kontrolne liste) koje LAG-ovi prilagođavaju specifičnostima svojeg LAG područja, a sve u svrhu pomoći

LAG-ovima u provedbi LRS. Agencija za plaćanja zajedno sa Upravljačkim tijelom je organizirala edukacije za svaki tip operacije koji je aktiviran.

Agencija za plaćanja objavljuje natječaje za dostavu projekta koje je LAG odabrao na LAG natječaju. Agencija za plaćanja provjerava jesu li odabrani projekt prihvatljivi za sufinanciranje u skladu s pozitivnim pravnim propisima Republike Hrvatske i Europske unije. U slučaju pozitivne ocjene, slijedi donošenje odluke i/ili sklapanje ugovora nakon čega započinje razdoblje provedbe projekta (postupak isplate sredstava i kontrola na terenu).

U listopadu 2019. godine Agencija za plaćanja je radi pojednostavljenja postupka provedbe natječaja i smanjenja nepravilnosti tijekom procesa odabira projekta izradila *Smjernice za provedbu postupka odabira projekata* kojima se propisuju pravila koja su obvezujuća za odabrane LAG-ove prilikom postupka odabira projekata. U skladu s tim Smjernicama, odabrani LAG izrađuje interne procedure za sve postupke provedbe LAG Natječaja. Smjernice, među ostalim, propisuju kako se priprema i objavljuje LAG natječaj, kako se podnose, zaprimaju i otvaraju zahtjevi za potporu, provedbu administrativne kontrole projekata, ocjenjivanje projekata, njihovo rangiranje te odabir projekata od strane Upravnog odbora LAG-a. Glavni je cilj ovih Smjernica učiniti provedbu odabranih lokalnih razvojnih strategija jednoznačnom i jasnom te olakšati uspostavu kontrolnog mehanizma na LAG razini te smanjiti razlike u provedbi postupka odabira projekata između odabranih LAG-ova usklađujući njihove interne procedure u provedbi postupka odabira projekata, uzimajući u obzir to da su LAG-ovi obvezni osigurati transparentnost u svojim postupcima prema lokalnoj i široj javnosti. Bez navedenih Smjernica postojao bi veliki rizik za postojanje komplikacija i nepravilnosti u procesu provedbe LRS.

Dostavom potrebne dokumentacije LAG-ovima za pripremu LAG natječaja, LAG-ovi su zasigurno stekli zavidnu razinu znanja (know-how), a i prepoznati su kao relevantan dionik na svojim područjima.

Iako LAG-ovi u razdoblju 2014. – 2020. nisu imali mogućnost izrade potpuno vlastitih mjera (bez povezivanja sa mjerama iz Programa), stečeno znanje i iskustvo u razdoblju 2014. – 2020. biti će dobra startna pozicija za izradu u potpunosti vlastitih intervencija u razdoblju 2023. – 2027. (mjera bez povezivanja sa intervencijama iz Strateškog plana). Provedba LEADER-a je bila sastavni dio i IPARD programa (mjera 202), ali provedba projekata kroz LRS nije bila sastavni dio IPARD programa. Unatoč vezanju mjera iz LRS za mjere iz Programa, provedba LEADER-a u razdoblju 2014. – 2020. je dobro prihvaćena od strane lokalnog stanovništva, a u prilog navedenoj činjenici govori i podatak da su LAG-ovi u razdoblju od dvije godine provedbe LAG natječaja (počevši od veljače 2018. godine) objavili natječaja u vrijednosti cjelokupne alokacije namijenjene za provedbu projekata iz LRS. LAG-ovi će u razdoblju 2023.. – 2027. unutar Strateškog plana ZPP imati i veću alokaciju za provedbu projekata iz LRS u odnosu razdoblje 2014. – 2020., a time će biti i dodatna potreba za ljudskim kapacitetom i stalnom edukacijom osoblja LAG-a o provedbi LRS. Također, većina LAG-ova je izrazila potrebu za većom slobodom kod izrade intervencija LAG-ova za razdoblje 2023. – 2027. Izradom intervencija LAG-ova u razdoblju 2023. – 2027. do izražaja će doći mogućnost dodane vrijednosti i inovativnost u projektima koji će se provoditi putem LRS. U novome programskom razdoblju, LAG-ovi će imati slobodu u izradu LAG intervencija unutar LRS, povezujući iste sa specifičnim ciljevima ZPP, a čime će se u potpunosti doći do izražaja potrebe lokalnih zajednica odnosno pristup odozdo prema gore.

Nastavno na navedeno, uzevši u obzir da LAG-ovi nakon objave LAG natječaja provode animaciju stanovnika svog područja, odnosno provode radionice za prijavu na LAG Natječaje te da imaju savjetodavnu ulogu i pružaju informacije potencijalnim korisnicima i na nacionalnim natječajima, osnaživanjem kapaciteta utječe se i na apsorpciju sredstava i na razini cijelog PRR-a.

S4: Zainteresiranost lokalnih zajednica za provedbu projekata javne infrastrukture u ruralnim područjima

Zadovoljavajuća i funkcionalna komunalna i društvena infrastruktura su važan elementi kvalitete života određenog područja, pa tako i ruralnih područja. Ruralna područja su još uvijek suočena sa nedostatkom određene vrste javne infrastrukture i infrastrukturom koja nije iste kvalitete u odnosu na urbana područja. Pokrivenost sa vodovodnom i kanalizacijskom mrežom, kvaliteta cesta nižeg ranga, pokrivenost sa objektima za predškolski odgoj, kvaliteta pristupnih cesta do poljoprivrednih gospodarstava i sl. još uvijek zaostaje u odnosu na urbana područja.

Temeljem podatka Ministarstva znanosti i obrazovanja od 15. travnja 2021. predškolski odgoj u Republici Hrvatskoj se provodi u 1817 objekata od čega 1679 dječja vrtića, 118 osnovnih škole koje imaju ustrojen program predškolskog odgoja (jednu skupinu djece od tri do sedam godina) ili obvezni program predškole (jednu skupinu djece u godini dana prije polaska u osnovnu školu) te 20 Centara (za djecu s teškoćama).

Prema javno objavljenim podacima (Adresar vatrogasnih organizacija) sa stranice Hrvatske vatrogasne zajednice, u Republici Hrvatskoj je ukupno 1703 dobrovoljnih vatrogasnih društava (<https://hvz.gov.hr/pristup-informacijama/otvoreni-podaci/2103>).

U 2019. godini ukupna količina otpadnih voda u Republici Hrvatskoj je iznosila 361 359 000 m³. Od ukupne količine otpadnih voda, 194.020.000 m³ činile su vode iz kućanstava i gospodarskih djelatnosti, dok se 167.339.000 m³ odnosilo na ostale vode (oborinske vode i dr.). Ispuštanje otpadnih voda iz kućanstava povećalo se za 2,5%, a u gospodarskim djelatnostima povećalo se za 1,0% u odnosu na prethodnu godinu.

U 2019. godini bilo je 301.436.000 m³ pročišćenih otpadnih voda. Struktura ispuštenih otpadnih voda pokazuje da ih se najviše ispuštalo u vodotoke (80,5% nepročišćenih i 76,3% pročišćenih otpadnih voda) i u more (17,4 nepročišćenih i 23,4% pročišćenih otpadnih voda).

U 2019. kanalizacijska mreža u Republici Hrvatskoj bila je duga 13.168 km. Broj kanalizacijskih priključaka iznosi 616.977. Ukupan broj uređaja za pročišćavanje otpadnih voda iznosi 166.

Tablica 5. Javna kanalizacijska mreža i uređaji za pročišćavanje otpadnih voda u 2019. godini

	Podaci u 2019.
Kanalizacijska mreža	
Ukupna duljina zatvorene kanalizacijske mreže, km	13.168

Broj kanalizacijskih priključaka	616.977
Uređaji za pročišćavanje otpadnih voda	166

Izvor: Javna odvodnja u 2019., Državni zavod za statistiku; Priopćenje broj 6.1.3., Zagreb, 6. srpnja 2020., https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/06-01-03_01_2020.htm

U Republici Hrvatskoj je tijekom 2012. provedeno ponovno razvrstavanje javnih cesta (Odluka o razvrstavanju javnih cesta i Odluka o cestama na području velikih gradova koje prestaju biti razvrstane u javne ceste; NN, br. 44/12.). Županijske i lokalne ceste na području gradova prekategoriizirane su u gradske ceste čime postaju nerazvrstane ceste koje nisu u nadležnosti Hrvatskih cesta d. o. o.

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, u 2019. godini ukupna duljina cesta u Republici Hrvatskoj je iznosila 26.712 kilometara. Obuhvaćene su sve javne razvrstane ceste, odnosno one koje su kategorizirane kao autoceste, državne, županijske ili lokalne. Nerazvrstane ceste nisu uključene. Od 2002. u duljinu autocesta uključen je dio brzih cesta koje su kategorizirane kao autoceste. Podaci o dužini cesta prikupljeni su od Hrvatskih cesta d.o.o.

Tablica 6. Duljina cesta u Republici Hrvatskoj u 2019. godini

INFRASTRUKTURA	Duljina cesta u 2019. (km)
Duljina cesta, ukupno	26.712
autoceste	1.310
državne ceste	7.049
županijske ceste	9.523
lokalne ceste	8.831

Izvor: Državni zavod za statistiku, Transport

Prema podacima prikupljenim u suradnji s Hrvatskom zajednicom općina (lipanj 2021.), od ukupno 428 općina u Republici Hrvatskoj (Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.) na području 179 općina, što čini 41,8% od ukupnog broja općina, ukupno je 1.725.339,19 km nerazvrstanih cesta.

Prema podacima iz 2020. godine (GIP za 2020. godinu) mjera 7 „Temeljne usluge i obnova sela u ruralnim područjima“ iz Programa ruralnog razvoja obuhvatila je velik dio ruralnih stanovnika, odnosno približno 1.450.000 stanovnika potencijalno može imati koristi od poboljšanih usluga/infrastrukture, a što je 96 % ciljane vrijednosti. .

Od ukupno alociranih 332,3 milijuna EUR¹ za ovu mjeru do kraja 2020. godine bilo je isplaćeno 195,9 milijuna EUR potpore odnosno 59% alociranih sredstava za ovu mjeru.

O zainteresiranosti za ovu mjeru i njen potencijal u revitaliziranju ruralnog života jasno govori to da je na natječaje zaprimljen veliki broj kvalitetnih projekata (ukupno pristiglo 2.299 prijave) a ukupan iznos alokacije svih natječaja u okviru mjere 7 iznosi preko 3,3 milijarde HRK

¹ Alokacija za mjeru 7 je povećana zadnjom izmjenom PRR-a (odobrena u svibnju 2020.) na ukupno 332 milijuna EUR.

Tablica 7. Prikaz provedbe mjere 7

Tip operacije	Što je moguće financirati	Status provedbe (ožujak 2021.)
7.1.1. Izrada planova za razvoj jedinica lokalne samouprave i naselja u ruralnim područjima	Izrada ili izmjena i dopuna: <ul style="list-style-type: none"> ✓ prostornog plana uređenja općine ili grada ✓ strateškog razvojnog programa općine ili grada ✓ strateških planova razvoja pojedinih gospodarskih sektora općine ili grada (poljoprivreda, ribarstvo, šumarstvo, industrija, turizam, trgovina, promet, obrtništvo, građevinarstvo, informatika, energija) 	U okviru 7.1.1. ukupno je ugovoreno 377 projekata ukupne vrijednosti 5.529.943,69 EUR
7.2.1. Ulaganja u građenje javnih sustava za vodoopskrbu, odvodnju i pročišćavanje otpadnih voda	Građenje (gradnja novih/rekonstrukcija postojećih) i/ili opremanje javnog sustava za vodoopskrbu, odvodnju i pročišćavanje otpadnih voda, koja se provode u naseljima s najviše 2.000 stanovnika.	U okviru 7.2.1. ukupno je ugovoreno 125 projekata ukupne vrijednosti 63.892.470,72 EUR Ulaganjima u okviru 7.2.1. omogućena je izgradnja/opremanje 99,6 km kanalizacije, 357,1 km vodovodnih cijevi i 5459 m ³ vodospremnika. Također, ulaganja u okviru 7.2.1. imaju izravan utjecaj na živote 126.070 mještana naselja u kojima se provode projekti.
7.2.2. Ulaganja u građenje nerazvrstanih cesta	Građenje (gradnja novih/rekonstrukcija postojećih) i/ili opremanje nerazvrstanih cesta (u naselju s najviše 5.000 stanovnika).	U okviru 7.2.2. ukupno je ugovoreno 212 projekata ukupne vrijednosti 88.154.813,13 EUR Ulaganjima u okviru 7.2.2. omogućena je izgradnja/opremanje 386,68 km cesta. Također, ulaganja u okviru 7.2.2. imaju izravan utjecaj na živote 249.296 mještana naselja u kojima
7.4.1. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje	Ulaganje u građenje i/ili opremanje: <ul style="list-style-type: none"> ✓ vatrogasnog doma i spremišta društvenog doma/kulturnog centra ✓ planinarskog doma i skloništa 	U okviru 7.4.1. ukupno je ugovoreno 338 projekata ukupne vrijednosti 218.382.791,18 EUR

<p>lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ turističkog informativnog centra ✓ dječjeg igrališta ✓ sportske građevine ✓ objekta za slatkovodni sportski ribolov (ribički dom, nadstrešnica i drugo) rekreacijske zone na rijekama i jezerima ✓ biciklističke staze i trake (koje nisu sastavni dio ceste) ✓ tematskog puta i parka ✓ građevine za ostvarivanje organizirane njege, odgoja, obrazovanja i zaštite djece do polaska u osnovnu školu (dječji vrtić, rekonstrukcija i opremanje prostora za izvođenje programa predškole u osnovnoj školi te rekonstrukcija i opremanje prostora za igraonicu pri knjižnici, zdravstvenoj, socijalnoj, kulturnoj i sportskoj ustanovi, udruzi te drugoj pravnoj osobi u kojima se provode kraći programi odgojno-obrazovnog rada s djecom rane i predškolske dobi) ✓ javne zelene površine (park i slično.); pješačke staze (koje nisu sastavni dio ceste) ✓ pješačke zone ✓ otvorenog odvodnog kanala (koji nije sastavni dio ceste) ✓ groblja (komunalna infrastruktura i prateće građevine) ✓ tržnice ✓ javne prometne površine (trg, pothodnik, nadvožnjak, javne stube i prolaz, koji nisu sastavni dio ceste) <p>Ulaganja su prihvatljiva u naselju s najviše 5.000 stanovnika.</p>	<p>Ulaganjima u okviru ugovorenih projekata u 7.4.1. planirano je 1.337 novozaposlenih osoba.</p> <p>Ulaganjima u okviru ugovorenih projekata u sektoru dječjih vrtića omogućit će se dodatni kapacitet za ukupno 13.359 djece</p>
---	---	--

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede

S obzirom na važnost ruralne infrastrukture i pristup uslugama, potrebno je nastaviti ulaganja kako bi se spriječila daljnja depopulacija ruralnih područja te stanovništvu omogućila visoka kvaliteta života. Prema *Anketi za projekte ruralne infrastrukture u programskom razdoblju 2021. - 2027.* koju je Ministarstvo poljoprivrede provelo u razdoblju od 16. prosinca 2019. do 20. siječnja 2020. godine, 210 jedinica lokalne samouprave (37,84 %) odgovorilo je na upit, a najviše ih je izrazilo potrebu za izgradnjom/rekonstrukcijom/opremanjem infrastrukturnih projekata vidljivih u Tablici 8.

Tablica 8. Rezultati Ankete za projekte ruralne infrastrukture u programskom razdoblju 2021. - 2027.

VRSTA PROJEKTA	BROJ PROJEKATA	IZNOS (HRK)	% od ukupnog broja projekata
Nerazvrstana cesta	140	861.252.523,77	16,51

Društveni dom/kulturni centar	92	525.852.324,58	10,62
Vodovod / odvodnja / pročišćavanje	91	1.075.857.500,00	10,62
Sportska građevina	88	865.392.071,57	9,93
Vatrogasni dom	63	279.290.294,21	7,27
Dječji vrtić / predškola / igraonica	62	388.931.328,10	7,16
Ostala cestovna infrastruktura (lokalne ceste, rasvjeta, nogostupi)	62	364.288.156,00	6,12
Groblje	42	210.263.681,50	4,73
Javna površina – trg	27	146.610.000,00	2,89
Pješačka staza	20	63.495.000,00	2,19
Dom za starije i nemoćne	19	170.750.000,00	1,85
Škola	16	200.500.000,00	1,96
Muzeji, kulturna baština	15	143.227.446,39	1,27
Dječje igralište	13	10.589.781,50	1,50
Javna zelena površina – park	13	45.600.000,00	1,50
Biciklistička staza	13	94.700.000,00	1,27
Rekreacijska zona na rijekama / jezerima	12	92.000.000,00	1,39
Tržnica	11	42.676.076,90	1,27
Kombinacija pješačko-biciklističke staze	10	63.022.500,00	1,27
Pješačka zona	9	30.230.000,00	0,58
Turistička infrastruktura	9	28.200.000,00	1,04
Turističko-informativni centar	8	27.667.245,38	0,92
Energetska obnova	8	18.154.045,00	1,04
Tematski put / park	7	33.909.250,00	0,81
Poduzetnički centar / inkubator	7	68.288.375,00	0,69
Most	5	15.000.000,00	0,58
Reciklažno dvorište	5	16.625.746,85	0,69
Gospodarska zona	4	47.260.259,36	0,81
Otvoreni odvodni kanal	4	10.000.000,00	0,46
Vidikovac	4	3.700.000,00	0,46
Planinarski dom i sklonište	3	12.500.000,00	0,35
Slatkovodni sportski ribolov	1	3.000.000,00	0,12
UKUPNO	883	5.958.833.606,11	100

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede

Ministarstvo poljoprivrede je u razdoblju od 1. rujna 2020. do 14. listopada 2020. započelo s prikupljanjem projektnih prijedloga s ciljem stvaranja baze projekata koja će pridonijeti još kvalitetnijoj pripremi programskih dokumenata, strategija i planova, te kako bi se omogućilo bolje planiranje konkretnih mjera koje će se u narednom periodu moći prijaviti za financiranje iz europskih fondova.

U *Anketi za projektne prijedloge za financiranje u poljoprivredi, ruralnom razvoju, šumarstvu i ribarstvu* ukupno je dostavljeno 2182 projektnih prijedloga, od čega je za ruralnu

infrastrukturu 1133 (52% u odnosu na sve projekte) u vrijednosti od oko 12,4 milijardi kuna. U Tablici 9. su navedeni projekti za koje je iskazan najveći interes za ruralnu infrastrukturu.

Tablica 9. Rezultati Ankete za projektne prijedloge za financiranje u poljoprivredi, ruralnom razvoju, šumarstvu i ribarstvu

VRSTA PROJEKTA	BROJ PROJEKATA	IZNOS (HRK)	% od ukupnog broja projekata
Vodovod / odvodnja / pročišćavanje	261	3.507.162.121,70	23,00
Ostala cestovna infrastruktura (lokalne ceste, rasvjeta, nogostupi)	150	1.833.200.440,68	13,22
Sportska građevina	91	686.787.031,50	8,02
Nerazvrstana cesta	81	467.906.039,42	7,14
Društveni dom/kulturni centar	80	474.825.406,72	7,05
Dječji vrtić / predškola / igraonica	52	386.412.888,63	4,58
Groblje	42	132.060.568,40	3,70
Vatrogasni dom	34	232.901.845,41	3,00
Turistička infrastruktura	32	451.948.133,00	2,82
Muzeji, kulturna baština	32	360.458.920,14	2,82
Javna površina - trg	25	166.839.363,13	2,20
Kombinacija pješačko-biciklističke staze	25	146.343.686,08	2,20
Dječje igralište	23	18.539.000,00	2,03
Navodnjavanje	21	1.737.799.650,25	1,85
Pješačka staza	20	130.040.206,25	1,76
Škola	20	302.172.879,10	1,76
Biciklistička staza	17	123.869.067,50	1,50
Tržnica	17	77.422.445,00	1,50
Tematski put/park	15	63.828.040,00	1,32
Dom za starije i nemoćne	15	315.311.722,76	1,32
Poduzetnički centar / inkubator	13	239.155.534,74	1,15
Energetska obnova	11	55.293.775,00	0,97
Gospodarska zona	11	173.285.000,00	0,97
Javna zelena površina/park	10	21.300.000,00	0,88
Reciklažno dvorište	7	78.099.673,63	0,62
Vidikovac	7	58.987.238,00	0,62
Rekreacijska zona na rijekama/jezerima	5	24.313.952,99	0,44
Most	5	98.408.547,00	0,44
Turistički inf. Centar	4	27.945.385,51	0,35
Otvoreni odvodni kanal	4	8.050.288,62	0,35
Planinarski dom i sklonište	3	34.750.000,00	0,26
Slatkovodni sportski ribolov	2	13.770.000,00	0,18

UKUPNO	1135	12.449.188.851,16	100,00
---------------	------	-------------------	--------

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede

Također, s obzirom na budućnost biogospodarstva, kružne ekonomije i održivog razvoja te razvoja pametnih sela, projekte infrastrukture svakako će biti potrebno planirati na način da doprinesu novim zahtjevima zajedničke poljoprivredne politike, a u skladu s teritorijalnim specifičnostima svakog područja.

S5: Zainteresiranost poljoprivrednika za diverzifikacijom

Mala i srednja poljoprivredna gospodarstva u Republici Hrvatskoj sve češće se susreću s problemima neekonomične proizvodnje zbog koje ne mogu opstati na tržištu. Razlozi leže u činjenici da se na tržištu susreću s velikom konkurencijom kako je opisano u okviru analize za SO2, a zbog manjih proizvodnih jedinica koje posjeduju ne mogu se strogo specijalizirati i na taj način pokušati ostvariti ekonomičnu proizvodnju. Jedno od mogućih rješenja ove teške situacije može biti i diverzifikacija poljoprivredne proizvodnje, odnosno nadogradnja primarne nepoljoprivrednim aktivnostima.

Mjere 6.2.1. i 6.4.1. su upravo namijenjene za tu svrhu. One poljoprivrednim gospodarstvima koja su upisana u Upisnik poljoprivrednika najmanje godinu dana omogućuju pokretanje nove nepoljoprivredne djelatnosti (Mjera 6.2.) ili razvoj već postojeće nepoljoprivredne djelatnosti (Mjera 6.4.). Republika Hrvatska se odlučila u okviru ovih mjera potaknuti razvoj zaista najmanjih lokalnih jedinica, onih do 5.000 stanovnika. Zadnjim izmjenama PRR-a, br. 8.2 iz svibnja 2020. godine omogućeno je da nova djelatnost bude registrirana bilo u jedinici lokalne samouprave u kojoj je sjedište poljoprivrednog gospodarstva ili u susjednoj JLS s kojom graniči kopnenom granicom.

Širokim definiranjem sektora u koje se proizvodnja može diversificirati, omogućuju se nebrojene mogućnosti, a sve u cilju revitalizacije ruralnog gospodarstva i stvaranja atraktivnih radnih mjesta, razvijanjem usluga koje će obogatiti ruralni život i ponudu. Tako se u okviru četiri glavne kategorije - sektora turizma u ruralnom području, sektora tradicijskih i umjetničkih obrta, sektora pružanja usluga u ruralnim područjima (koji obuhvaća usluge u poljoprivrednim, šumarskim i veterinarskim djelatnostima, intelektualne te usluge u društvenim djelatnostima) te sektora prerade, marketinga i izravne prodaje proizvoda - može ostvariti potpora za razne diversificirane djelatnosti. Do prve polovice 2021. godine broj stvorenih radnih mjesta unutar mjere 6.2. iznosi 59 a unutar mjere 6.4. iznosi 107.

Mogućnostima diversifikacije i otvaranju radnih mjesta svakako pridonosi i pozitivno zakonodavstvo koje ne ograničava poljoprivredna gospodarstva propisujući financijska ograničenja na bavljenje diversificiranom djelatnošću, kao što je to 2014. godine bilo propisano za OPG-ove koji su morali poštivati ograničenje udjela prihoda od dopunske djelatnosti od 50 %.

No, prema Pravilniku o Upisniku obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava (NN 62/19) propisano je da u okviru dopunske djelatnosti sakupljanja samoniklog bilja, šumskih plodova i gljiva te kod prerade drva, OPG mora imati u posjedu šumu ili šumsko zemljište, odnosno postupati u skladu s posebnim propisima koji uređuju ovu djelatnost (pribaviti dozvolu za

sakupljanje šumskih plodova na šumskim površinama ili popratnicu za prijevoz drva i slično). proizvodnja proizvoda od drva i pluta od vlastite sirovine poput izrade proizvoda od drva (drvene motke grubo uobličene, netokarene, bačve, kace, vjedra i drugi bačvarski proizvodi te njihovi dijelovi od drva, uključujući bačvarske duge, drvenu šindru i slično), izrade zaprežnih kola i drugih drvenih poljoprivrednih alata i predmeta poput letvarica, košnica i druge opreme u pčelarstvu i slično te izrade tradicijskog namještaja mora biti povezano sa zanimanjima tradicijskih obrta i/ili tradicijskim vještinama, a propisano je i koje se usluge s poljoprivrednom i šumskom mehanizacijom mogu pružati.

Provedba ovih tipova operacija započela je 2018. godine te su otad objavljena četiri natječaja za dodjelu bespovratnih sredstava, a pokrenuti su i financijski instrumenti u okviru PRR-a u sklopu kojih je jedno od područja ulaganja i ono u razvoj nepoljoprivredne djelatnosti u ruralnim područjima.

U 2018. godini raspisan je jedan natječaj za provedbu operacije 6.2.1. „Potpora ulaganju u pokretanje nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnom području. Ukupno je zaprimljeno 755 zahtjeva za potporu s ukupnim traženim iznosom potpore od 28.985.909 EUR. Do kraja 2019. godine odobreno je 560 zahtjeva u ukupnom iznosu potpore od 28.086.629 EUR te je isplaćeno 527 korisnika u ukupnom iznosu potpore 13.252.885 EUR.

Navedenih 527 projekata odnosilo se na sljedeće projekte:

- 64 projekta u sektoru Prerade i/ili marketinga i/ili izravne prodaje proizvoda u skladu s propisima koji uređuju ovo područje
- 141 projekt u sektoru Pružanja usluga u ruralnim područjima u skladu s propisima koji uređuju ovo područje
- 319 projekata u sektoru Turizma u ruralnom području u skladu s propisima koji uređuju ovo područje
- 3 projekta u sektoru Tradicijskih i umjetničkih obrta u skladu s propisima koji uređuju ovo područje.

U lipnju 2020. godine objavljen je 2. natječaj u okviru ove operacije, a koji je bio otvoren do kolovoza 2020. godine.

Ulaganja u okviru ovih projekata iznimno su raznovrsna, a što ukazuje na velik broj različitih prilika za zaposlenje i usluga koje će biti na raspolaganju ruralnom stanovništvu. Tako su, primjerice, u okviru ovog tipa operacije odobreni projekti pružanja turističkih i ugostiteljskih usluga, izletišta, usluga u šumarstvu s poljoprivrednom i šumskom mehanizacijom, opremom, uređajima i/ili alatima, pokretanja usluge popravka teretnih vozila te usluga pakiranja voća i povrća. Također, između ostaloga, uloženo je u projekte poput proizvodnje etno suvenira i tradicijskih izvornih narodnih nošnji, proizvodnje voćnih rakija, izrade kozmetičkih proizvoda, otvaranja salona za uljepšavanje, peleta iz drvne mase, proizvodnje eteričnih ulja i otvaranja raznih kušaonica.

2018. godine objavljen je natječaj za provedbu operacije 6.4.1. „Razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnim područjima“. Ukupno je zaprimljeno 148 zahtjeva za potporu, s ukupnim traženim iznosom potpore od 22.157.890 EUR. Do kraja 2019. godine odobren je 71 zahtjev u ukupnom iznosu potpore od 10.154.599 EUR. Od toga broja 38 projekata ugovoreno je u sektoru Turizma u ruralnom području (od toga 1 projekt za kupnju novih gospodarskih vozila i plovila, strojeva i opreme, 24 na ulaganje u izgradnju i opremanje te 13 na ulaganje u

rekonstrukciju i opremanje), 32 projekta odnose se na projekte u sektoru Pružanja usluga u ruralnim područjima (29 projekata odnosi se na kupnju novih gospodarskih vozila i plovila, strojeva i opreme, 2 projekta na ulaganje u izgradnju, a 1 na ulaganju u opremanje), a 1 projekt na sektor Prerade i/ili marketinga i/ili izravne prodaje proizvoda (projekt ulaganja u rekonstrukciju i opremanje).

Također, od pokretanja 2018. godine do kraja svibnja 2020. godine se ovaj tip operacije provodi i putem financijskih instrumenta te su 7 krajnjih primatelja dobili potporu u iznosu od 234.237 EUR.

U lipnju 2020. godine objavljen je 2. natječaj u okviru ove operacije, a koji je bio otvoren do kolovoza 2020. godine.

S obzirom na to da je pokazatelj Mjere 6 „Radna mjesta stvorena u projektima za koje je dodijeljena potpora“ s ciljanom vrijednosti od 2.014 osoba, uzevši u obzir to da je do kraja 2019. kroz operaciju 6.2.1. isplaćeno 527 projekata (započetih), očekuje se ostvarenje pokazatelja u iznosu od 1.413 radnih mjesta, što je čak 70,16 % od ciljane vrijednosti. Tome svakako doprinosi i provedba financijskih instrumenata PRR, u okviru kojih se također mogu provoditi aktivnosti poput aktivnosti u operaciji 6.4.1.

S obzirom na uspjeh ove mjere, svakako je potrebno i nadalje u okviru PRR-a podupirati diverzificiranje djelatnosti, a kako bi se otvarala potencijalna nova radna mjesta u ruralnim područjima, ali ujedno i nudile nove usluge koje će ruralni život činiti privlačnijim.

S6: Održivo gospodarenje šumama

U skladu sa Zakonom o šumama (NN 68/18, 115/18, 98/19) održivo gospodarenje šumama znači korištenje šuma i šumskog zemljišta na način i u mjeri koja održava njihovu bioraznolikost, produktivnost, kapacitet za regeneraciju, vitalnost i potencijal da trenutačno i ubuduće ispune odgovarajuće ekološke, gospodarske i društvene funkcije na lokalnoj, nacionalnoj i globalnoj razini te koji ne uzrokuje štetu drugim ekosustavima.

Također, prema ovom Zakonu primjena načela održivoga gospodarenja šumama u svrhu trenutačnog i budućeg ispunjavanja odgovarajuće ekološke, gospodarske i društvene funkcije na lokalnoj, nacionalnoj i globalnoj razini, uvažavajući socioekonomsku važnost šuma i njihovo pridonosenje ruralnom razvoju, ostvaruje, među ostalim i kroz učinkovito korištenje resursa, pri čemu se optimizira doprinos šuma, sektora šumarstva i sa šumom povezanih sektora ruralnom razvoju, rastu i otvaranju radnih mjesta.

Navedeno je u potpunosti u skladu s načelima iz *Strategije Europske unije za šume i sektor koji se temelji na šumama* iz 2013. godine.

U kontekstu ruralnog razvoja, potrebno je naglasiti da se održivim gospodarenjem šumama utječe na očuvanje biološke raznolikosti, a time i na zadovoljavanje potreba domaće drvne industrije za sirovinom te potreba biogospodarstva čiji je potencijal u stvaranju radnih mjesta opisan u *O1: Biogospodarstvo u funkciji stvaranja novih „zelenih“ radnih mjesta i pokretanja razvoja ruralnih područja* ove analize.

Što se tiče prerade drva i proizvodnje namještaja, ono ima dugogodišnju tradiciju u Republici Hrvatskoj te iskusnu radnu snagu, a uzevši u obzir to da se pogoni nalaze većinom u ruralnim

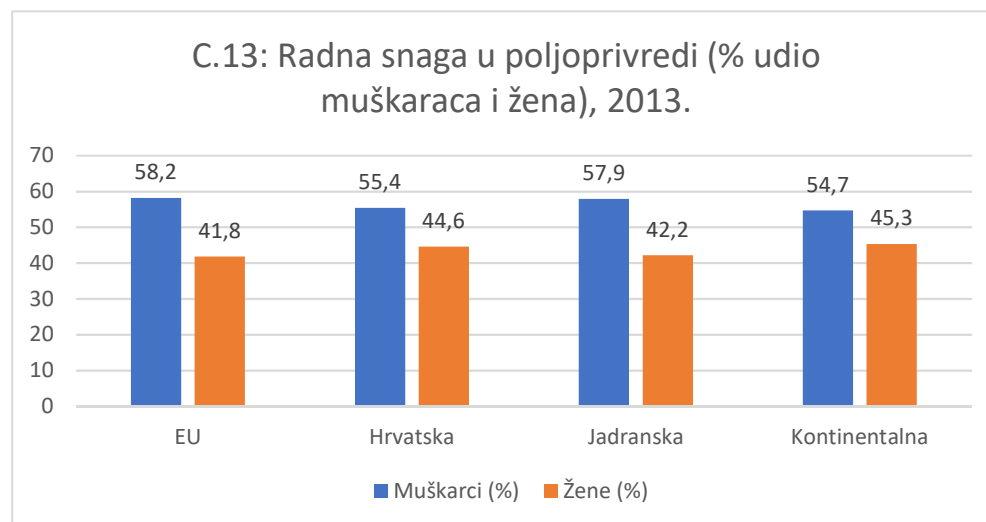
područjima, isto predstavlja mogućnost za razvoj i proizvodnju ekološki prihvatljivih drvnih proizvoda, za razvoj samih drvoprerađivačkih tvrtki te posljedično, utječe i na zadržavanje stanovništva u tim područjima te potencijalno otvaranje novih radnih mjesta. Tako HGK (Županije – razvojna raznolikost i gospodarski potencijali, 2019.) navodi da Bjelovarsko-bilogorska županija obiluje šumskim fondom s 36,3 % ukupne površine te da je uz poljoprivredu, najvažnija gospodarska grana prerađivačka industrija, odnosno unutar iste - drvena industriju kao jedna od strateških grana. Drvena industrija je navedena kao jedna od najbitnijih djelatnosti za gospodarski razvitak Brodsko-posavske županije te najvažnijih djelatnosti u Vukovarsko-srijemskoj županiji i Sisačko-moslavačkoj županiji, a koje su, kako je opisano u ovoj analizi među najpogođenijima depopulacijom i nezaposlenošću.

S7: Uravnotežena zastupljenost spolova u radnoj snazi u poljoprivredi

Zastupljenost žena u radnoj snazi u poljoprivredi uravnotežena je u cijeloj Hrvatskoj, u Kontinentalnoj Hrvatskoj (45,3%), u Jadranskoj Hrvatskoj (42,2%). Kao što je prikazano na grafikonu niže, u 2013. gotovo 45% redovite radne snage u poljoprivredi u Hrvatskoj bile su žene, u usporedbi s 42% u EU.

Prema Državnom zavodu za statistiku u 2016. godini, u odnosu na 2013., broj nositelja PG koji rade na poljoprivrednom gospodarstvu smanjio se sa 151.490 na 130.264. Ženskih nositelja bilo je 36.579, međutim promatramo li udio nositeljica PG u ukupnom broju nositelja PG primjetan je relativno mali rast, u 2013. godini udio žena nositelja bio je 27,94% dok je u 2016. to 28,08%.

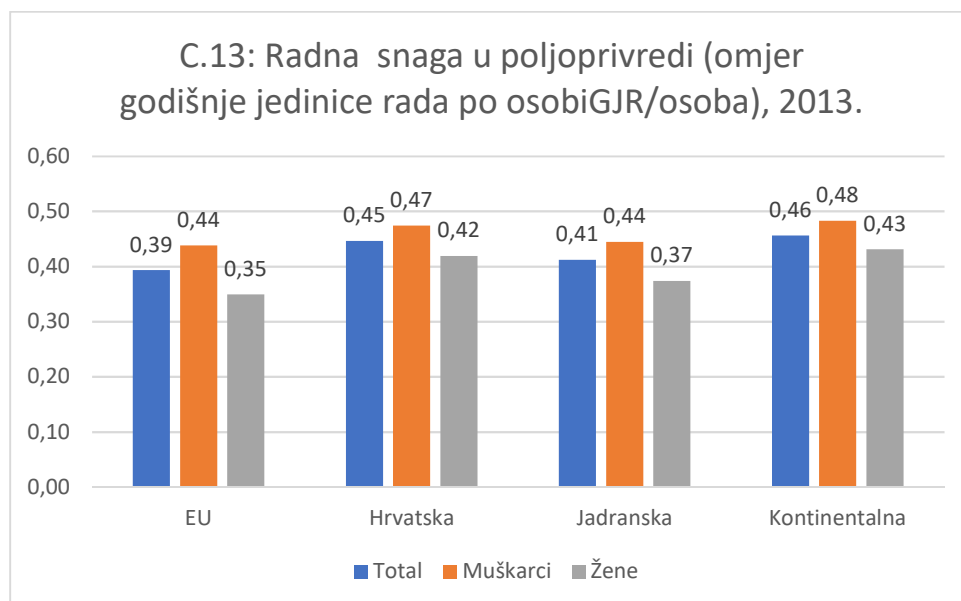
Grafikon xx: Radna snaga u poljoprivredi (% udio muškaraca i žena), 2013. (C.13)

Izvor: DG AGRI – EUROSTAT

Osobe zaposlene u poljoprivrednom sektoru u Hrvatskoj „bolje su iskorištene“ od onih zaposlenih u EU. Omjer godišnje jedinice rada po osobi bio je viši u Hrvatskoj (0,45, u usporedbi sa 0,39 u EU), posebno za žensku radnu snagu u poljoprivredi (0,42, u usporedbi sa 0,35 u EU).

Grafikon 3: Radna snaga u poljoprivredi (omjer godišnje jedinice rada po osobi), 2013.

Izvor: DG AGRI - EUROSTAT

W1: Nepovoljna dobna struktura društva u ruralnim područjima

U Republici Hrvatskoj prisutan je izraziti trend nepovoljnih demografskih kretanja, starenja stanovništva kao i rasta broja starijih u odnosu na aktivno stanovništvo. Navedeno nije uzrokovano samo ulaskom Republike Hrvatske u EU čime se stanovništvu otvorilo novo tržište rada, nego je već je u 1981. godini 80 % površine Hrvatske bilo zahvaćeno depopulacijom ili približno 90 % svih sela. Stanovništvo Republike Hrvatske pod dugotrajnim je procesom starenja, a što je vidljivo iz brojnih pokazatelja starenja stanovništva. Prema zadnjem popisu stanovništva iz 2011. godine broj stanovnika starih 65 i više godina prvi je put premašio broj mladih od 0 do 14 godina.

Kako se navodi u studiji Starenje stanovništva u Hrvatskoj – sadašnje stanje i perspektive (Nejašmić, Toskić, 2013) prema zadnjem popisu stanovništva iz 2011. godine, stupanj ostarjelosti društva se u svim županijama mogao označiti kao "duboka starost" i "vrlo duboka starost"

Kako je vidljivo u SWOT analizama za SO2 i SO7, prirodni prirast stanovništva je negativan za čitavu Republiku Hrvatsku, no u pretežno ruralnim područjima opadanje stanovništva znatno je izraženije nego u pretežno urbanim. Tome svakako pridonosi nedostatak i neodgovarajuće stanje i opremljenost društvenih, kulturno - zabavnih i sportsko-rekreacijskih objekata kao što su društveni i vatrogasni domovi, dječji vrtići, domovi za starije osobe, koje ne omogućuje zadržavanje postojećih i doseljavanje novih stanovnika te kvalitetnije življenje u ruralnim područjima, a na što se posebno pokušava utjecati putem mjere 7 PRR-a. Navedeni negativni trendovi posebno utječu i na radno aktivno stanovništvo koje je osnova za održivi razvoj ruralnih područja.

Prema zajedničkom pokazatelju C.01 prikazanom u tablici 10. vidljivo je da osobe u dobi do 15 godina predstavljaju najmanji udio stanovništva ruralnih područja.

Pokazatelj C.01 prvenstveno uspoređuje odnos stanovništva u ruralnim područjima s ukupnim stanovništvom. Usporedimo li podatke za Republiku Hrvatsku i prosjek na razini EU-28 od 2013. godine do 2018. godine može se uočiti da nema prevelikih odstupanja te zaključiti da stanovništvo u ruralnim područjima stari.

Tako se još uvijek se najveći broj osoba u ruralnim područjima nalazi u dobnoj skupini od 15-64 godine te je čak uočen pad sa 66,01 % prema podacima za 2016. godinu na 65,67 % u 2017. godini, a što je posljedično može bitno uzrokovalo povećanje u broju osoba starijih od 65 godina u 2017. godini.

Tablica 10. Pokazatelj C.01 Dobna struktura društva (u %)

Podpokazatelj	Dob	Područje	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Stanovništvo u ruralnim područjima	15-64	EU-28	65,30	65,02	64,68	64,39	64,04	-
		HR	66,65	66,55	66,27	66,01	65,67	-
	>65	EU-28	19,02	19,41	19,85	20,22	20,62	-
		HR	18,28	18,56	18,96	19,36	19,81	-
	< 15	EU-28	15,68	15,57	15,48	15,39	15,34	-
		HR	15,07	14,89	14,77	14,63	14,53	-
Ukupno stanovništvo	15-64	EU-28	66,15	65,84	65,52	65,27	64,98	64,70
		HR	66,93	66,79	66,48	66,20	65,87	65,42
	>65	EU-28	18,20	18,54	18,88	19,16	19,45	19,73
		HR	18,14	18,43	18,82	19,21	19,60	20,10
	< 15	EU-28	15,65	15,62	15,60	15,57	15,57	15,57
		HR	14,94	14,78	14,70	14,59	14,53	14,48

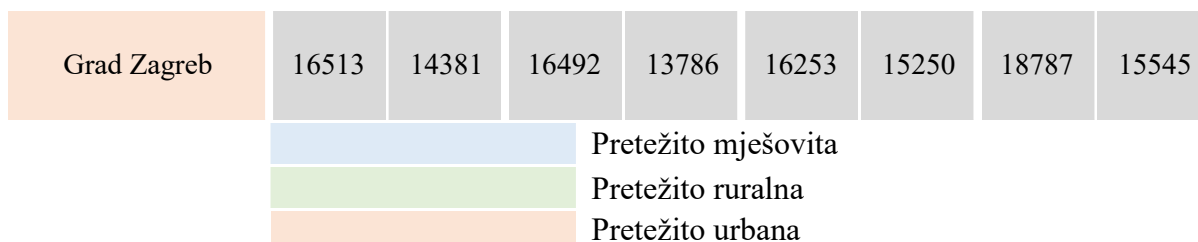
Izvor: Eurostat – AGRISTAT

Uzrok starenju stanovništva može se pripisati, kao što je navedeno, negativnoj stopi prirodnog prirasta te kontinuiranom porastu depopulacije stanovništva koja je vidljiva u Tablici 11.

Tablica 11. Prikaz doseljenog (D) i odseljenog (O) stanovništva po županijama (prema broju osoba)

Područje	2015.		2016.		2017.		2018.	
	D	O	D	O	D	O	D	O
Republika Hrvatska	87633	105578	88737	111188	87133	118932	97732	111218
Zagrebačka županija	7021	8387	7229	9023	7294	8934	8184	8603
Krapinsko-zagorska županija	2223	2494	2025	2651	2174	2608	2508	2775
Sisačko-moslavačka županija	2986	5172	3108	5643	3048	6644	3602	5527
Karlovačka županija	2416	3080	2333	3328	2140	3227	2645	2961

Varaždinska županija	3035	3579	2891	3725	2824	4007	3580	3946
Koprivničko-križevačka županija	1763	2384	1793	2794	1756	2784	1995	2833
Bjelovarsko-bilogorska županija	2064	3179	2200	3508	2238	3472	2450	3438
Primorsko-goranska županija	7867	9020	8127	9049	7631	8733	8553	8934
Ličko-senjska županija	1184	1588	1244	1503	1193	1750	1313	1444
Virovitičko-podravska županija	1377	2549	1413	2637	1276	2866	1441	2662
Požeško-slavonska županija	1708	2951	1520	2982	1554	3389	1746	3010
Brodsko-posavska županija	2257	4511	2414	5165	2137	5838	2549	4787
Zadarska županija	3962	4580	4047	4215	3845	4222	4239	4063
Osječko-baranjska županija	5198	7832	5274	9226	5231	10691	5585	9127
Šibensko-kninska županija	2275	2933	2323	2935	2523	3300	2549	2935
Vukovarsko-srijemska županija	2959	5671	2820	6346	2904	8569	3055	6156
Splitsko-dalmatinska županija	9974	10320	10066	10894	9176	10450	9921	10180
Istarska županija	5432	5042	6163	5308	6639	5640	7142	5743
Dubrovačko-neretvanska županija	3325	3409	3125	3623	3134	3309	3382	3153
Međimurska županija	2094	2516	2130	2847	2163	3249	2506	3396

Izvor: DZS (označeno prema DEGURBA kategorizaciji)

Kako je već navedeno u *SI: Kontinuirani rast stope zaposlenosti u ruralnim područjima*, vidljivo je da su najveći negativan saldo ukupne migracije stanovništva imale Osječko-baranjska županija (-3.542 osobe) i Vukovarsko-srijemska županija (-3.101 osoba) koje prednjače i u naglom smanjenju broja registrirane nezaposlenosti.

Nadalje, na uzorku pet županija² prema podacima DZS-a iz 2018. godine (Slika 3.) vidljivo je da je žene čine veći dio društva ruralnih i mješovitih županija a da najmanji dio društva čine djeca u dobi od 0-14 godina.

Slika 3. Prikaz stanovništva po dobi i spolu u 2018. godini (prema broju osoba)

	2018														
	Sisačko-moslavačka županija			Virovitičko-podravska županija			Brodsko-posavska županija			Osječko-baranjska županija			Vukovarsko-srijemska županija		
	Svega	Muškarci	Žene	Svega	Muškarci	Žene	Svega	Muškarci	Žene	Svega	Muškarci	Žene	Svega	Muškarci	Žene
Ukupno	147.216	71.678	75.538	74.521	36.042	38.479	138.804	67.631	71.173	275.056	132.608	142.448	152.494	73.750	78.744
0-4	6.182	3.141	3.041	3.343	1.710	1.633	6.193	3.254	2.939	11.903	6.129	5.774	6.746	3.456	3.290
5-9	6.849	3.463	3.386	3.733	1.965	1.768	7.019	3.642	3.377	13.225	6.705	6.520	7.633	3.950	3.683
10-14	7.188	3.632	3.556	3.864	1.979	1.885	7.493	3.948	3.545	13.524	6.944	6.580	8.399	4.273	4.126
15-19	7.662	3.939	3.723	4.116	2.095	2.021	8.300	4.270	4.030	14.733	7.568	7.165	9.240	4.745	4.495
20-24	8.790	4.566	4.224	4.913	2.477	2.436	9.938	5.177	4.761	17.408	8.948	8.460	10.379	5.299	5.080
25-29	7.714	4.043	3.671	4.370	2.323	2.047	8.400	4.476	3.924	16.584	8.641	7.943	8.583	4.492	4.091
30-34	8.262	4.373	3.889	4.185	2.169	2.016	7.889	4.196	3.693	17.517	9.102	8.415	8.651	4.595	4.056
35-39	8.894	4.677	4.217	4.545	2.373	2.172	7.725	4.044	3.681	17.679	8.991	8.688	8.827	4.495	4.332
40-44	9.224	4.814	4.410	4.541	2.242	2.299	8.168	3.986	4.182	17.199	8.635	8.564	9.093	4.570	4.523
45-49	9.404	4.826	4.578	4.609	2.284	2.325	8.769	4.481	4.288	17.384	8.642	8.742	9.599	4.916	4.683
50-54	10.752	5.491	5.261	5.726	2.870	2.856	10.018	4.934	5.084	20.585	10.031	10.554	11.053	5.558	5.495
55-59	11.451	5.719	5.732	6.090	2.988	3.102	10.831	5.383	5.448	21.812	10.605	11.207	11.825	5.869	5.956
60-64	11.565	5.699	5.866	5.830	2.859	2.971	10.245	4.976	5.269	21.563	10.457	11.106	11.361	5.446	5.915
65-69	10.341	4.777	5.564	4.685	2.214	2.471	8.363	3.899	4.464	17.218	7.970	9.248	9.681	4.421	5.260
70-74	7.331	3.093	4.238	3.289	1.346	1.943	6.237	2.563	3.674	12.380	5.052	7.328	7.012	2.824	4.188
75-79	6.815	2.609	4.206	3.084	1.102	1.982	5.881	2.162	3.719	11.177	4.215	6.962	6.396	2.375	4.021
80-84	5.382	1.821	3.561	2.209	691	1.518	4.532	1.501	3.031	8.199	2.657	5.542	5.046	1.658	3.388
85 i više	3.410	995	2.415	1.389	355	1.034	2.803	739	2.064	4.966	1.316	3.650	2.970	808	2.162
Nepoznato	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Izvor: DZS

Nepovoljna struktura društva u Republici Hrvatskoj ogleda se i u podacima o gustoći stanovništva. U tom smislu, gustoća naseljenosti pokazuje koja su najnaseljenija područja i koja su najmanje naseljena.

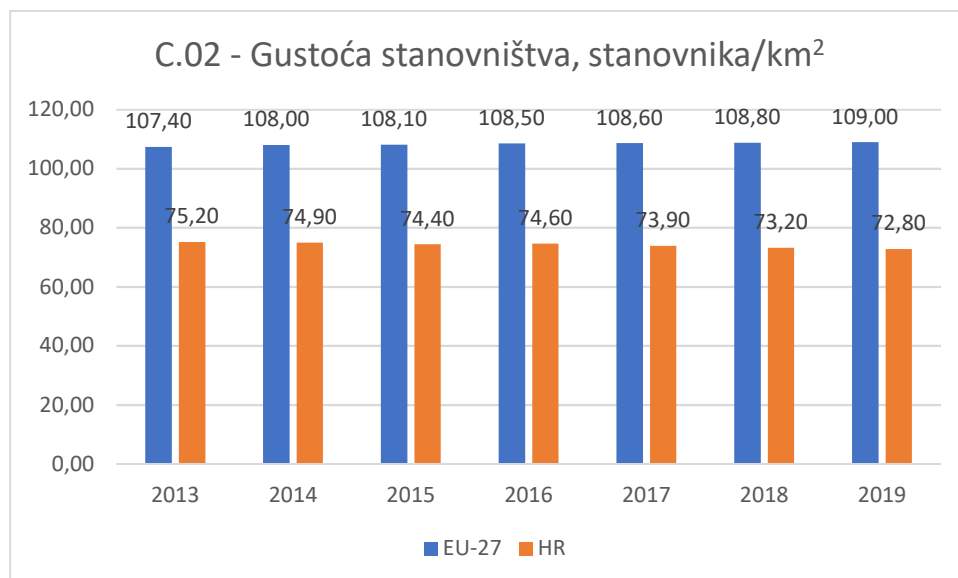
Prema zajedničkom pokazatelju C.02 prikazanom u Grafu 4. Gustoća stanovništva, stanovnika/km², 2013.-2019. RH i EU vidljiv je omjer gustoće stanovništva u Republici

² U uzorak su uzete županije koje su na temelju ove analize pokazale najveći omjer nerazvijenosti prema više kriterija (BDP po PPS, Indeks nerazvijenosti)

Hrvatskoj i Europskoj uniji. Za Republiku Hrvatsku je, u razdoblju od 2013. do 2019., evidentiran pad gustoće stanovnika sa 75,20 na 72,80 stanovnika/km², dok je za područje Europske unije primijećen trend rasta sa 107,40 na 109 stanovnika/km²

Prema dostupnim podacima o gustoći stanovništva u ruralnim područjima (2016.), razvidno je da je gustoća stanovništva u ruralnim područjima u Republici Hrvatskoj (51 stanovnik/km²) gotovo jednaka gustoći stanovništva u ruralnim područjima u EU (51,2 stanovnika/km²). Međutim, na području Republike Hrvatske je i dalje izražena manja naseljenost u ruralnim područjima nego u urbanim.

Graf 4: Gustoća stanovništva, stanovnika/km², 2013.-2019. RH i EU

Izvor: Eurostat

Strategija demografske revitalizacije Republike Hrvatske za razdoblje do 2031. godine je usmjerena na ključne ciljeve kojima se nastoje omogućiti pozitivni demografski trendovi, te obuhvaća široko područje intervencije koje zahtijeva međuresornu suradnju svih tijela državne uprave, lokalne i županijske samouprave.

W2: Broj osoba kojima prijete rizik od siromaštva i socijalne isključenosti

Smanjenje broja stanovnika EU-a izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti za 20 milijuna do 2020. godine jedan je od pet glavnih ciljeva postavljenih strategijom Europa 2020. te jedan od ciljeva Programa održivog razvoja Ujedinjenih naroda do 2030. godine koji je usmjeren na očuvanje ljudskog dostojanstva i stvaranje pravednijih i otpornijih društava.

Republika Hrvatska izradila je već prije spomenutu Strategiju borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje 2014.-2020. u kojoj je posebno istaknuta potreba korištenja regionalnog pristupa u cilju smanjenja siromaštva i socijalne isključenosti. Navedena Strategija prepoznaje PRR, odnosno mjere ruralnog razvoja kao sredstvo osiguravanja boljih uvjeta života

u ruralnim područjima, a što će indirektno doprinijeti smanjenju siromaštva i socijalne isključenosti.

Prema Strategiji skupine posebno izložene siromaštvu, socijalnoj isključenosti i različitim oblicima materijalne deprivacije, a koji bi mogli dovesti do diskriminacije su starije osobe, jednočlana kućanstva, jednoroditeljske obitelji, obitelji s više od dvoje djece, djeca bez odgovarajuće roditeljske skrbi, osobe s nižim stupnjevima obrazovanja, osobe s invaliditetom, hrvatski branitelji, stradalnici ratnih zbivanja i članovi njihovih obitelji, povratnici, raseljene osobe i etničke manjine (uglavnom Romi i Srbi). Strategija zaključuje da su četiri velike skupine u najvećem riziku od siromaštva i socijalne isključenosti djeca i mladi, starije osobe i umirovljenici, nezaposlene osobe i osobe s invaliditetom. Navodi se da se uključivanjem teritorijalne dimenzije u politiku mogu ostvariti bolji rezultati. Čimbenici koji utječu na udio osoba u riziku od siromaštva prostorno su najviše koncentrirani u malim gradovima i naseljima na istoku i jugoistoku zemlje, uglavnom uz granicu s Bosnom i Hercegovinom te Srbijom. To su i područja koja su najviše bila zahvaćena Domovinskim ratom 1990-ih.

Kako navodi Izvješće o provedbi mjera za 2016. godinu ove Strategije od 29. ožujka 2018. godine u okviru mjere Mjera 1: Statističko praćenje siromaštva na razini NUTS 2 regija (predviđene ovom Strategijom) omogućeno je da DZS od 2016. osigura reprezentativne podatke na nižim geografskim razinama - NUTS2. Naime, u Republici Hrvatskoj Anketa o dohotku stanovništva provodi se redovito na godišnjoj razini od 2010. godine i obvezni je i referentni izvor podataka koji osigurava praćenje statistike dohotka, siromaštva i socijalne isključenosti, ali su njeni pokazatelji siromaštva reprezentativni jedino na nacionalnoj razini. Kako navodi DZS (Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2018.) provedba Ankete usklađena je s uredbama EU-a i Eurostatovom metodologijom propisanima za istraživanje EU-SILC (Statistics on Income and Living Conditions). Pokazatelji se temelje na konceptu relativnog siromaštva koji uzima u obzir raspoloživi dohodak kućanstva, broj članova u kućanstvu (veličinu kućanstva) i distribuciju dohotka unutar populacije. Prema podacima Ankete, stopa rizika od siromaštva u 2018. godinu iznosi 19,3 %, a prag rizika od siromaštva u istoj godini za jednočlano kućanstvo iznosi 29.820 HRK (3.976 EUR) na godinu. Za kućanstvo s dvije odrasle osobe i dvoje djece mlađe od 14 godina iznosi 62.622 HRK (8.349,60 EUR) na godinu.

Nacionalni plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2027. godine doprinosi ostvarenju strateškog cilja 5. Zdrav, aktivan i kvalitetan život Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine. i predstavlja kontinuitet politike Vlade Republike Hrvatske u strateškom planiranju borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj. Nacionalnim planom zadani su prioriteti i mjere kako bi se na učinkovit način smanjilo siromaštvo i socijalnu isključenost i unaprijedio svakodnevni život osobama u riziku i teškoj materijalnoj deprivaciji u Republici Hrvatskoj.

Prema podacima DZS-a stopa rizika od siromaštva u NUTS 2 regijama razlikuje se te je u Kontinentalnoj Hrvatskoj stopa viša od one u Jadranskoj Hrvatskoj, dok se stopa osoba u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti razlikuje za tek 1 posto. Tako je prema podacima DZS-a stopa rizika od siromaštva za Jadransku Hrvatsku u 2018. iznosila 18,4 % dok je za Kontinentalnu Hrvatsku iznosila 19,7 %. Pokazatelj Osobe u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti za Jadransku Hrvatsku u 2018. iznosio je 24,6 %, a za Kontinentalnu Hrvatsku 24,9 %, a što je vidljivo na Slici 4.

Slika 4. Stopa rizika od siromaštva u 2018. godini

2. STOPA RIZIKA OD SIROMAŠTVA I OSOBE U RIZIKU OD SIROMAŠTVA ILI SOCIJALNE ISKLJUČENOSTI PREMA NKPJS-u 2012. – 2. RAZINA I ZA REPUBLIKU HRVATSKU U 2018. AT-RISK-OF-POVERTY RATE AND PEOPLE AT RISK OF POVERTY OR SOCIAL EXCLUSION, AT NUTS 2 LEVEL AND FOR REPUBLIC OF CROATIA, 2018				
	Republika Hrvatska Republic of Croatia	Jadranska Hrvatska Adriatic Croatia	Kontinentalna Hrvatska Continental Croatia	%
Stopa rizika od siromaštva, %	19,3	18,4	19,7	At-risk-of-poverty rate, %
Osobe u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti, %	24,8	24,6	24,9	People at risk of poverty or social exclusion, %

Izvor: DZS

Navedene rezultate možemo povezati i s podacima HGK-a (BDP po stanovniku u NUTS 3 regijama EU, 2020 prema kojima su čak četiri od pet slavonskih županija, a koje se nalaze u Kontinentalnoj Hrvatskoj, svrstane među 2,5 % najlošije rangiranih NUTS 3 regija u EU-28 prema kriteriju BDP-a po stanovniku prema standardu kupovne moći. Isto tako, kako proizlazi iz analize u S1 najveće stope registrirane nezaposlenosti su zabilježene u županijama Kontinentalne Hrvatske te je u W1 utvrđena nepovoljna dobna struktura društva istih županija. Kao što je već navedeno, upravo su u skladu s gore navedenim Programom starije osobe i umirovljenici i nezaposlene osobe utvrđene kao osobe u riziku od siromaštva.

Prema podacima DZS-a o stopi rizika od siromaštva prema dobi i spolu, ona je u 2018. godini bila najviša kod osoba u dobi 65 ili više godina te iznosi 28,1 %. U toj je dobnoj skupini razlika prema spolu najveća te stopa rizika od siromaštva u žena iznosi 31,3 %, a u muškaraca 23,5%. Najniža stopa rizika od siromaštva zabilježena je za osobe u dobi od 25 do 54 godine i iznosi 14,3 %. U muškaraca te dobi iznosi 14,6 %, a u žena 14,0 %. DZS ne izračunava stopu rizika od siromaštva na razini NUTS 3 regija.

Prema podacima Eurostata vidljivima u Tablici 12. Hrvatska je u 2018. godini smanjila stopu siromaštva na 30,90 % u ruralnim područjima, no ista je svejedno iznad prosjeka EU-28 koji je iste godine iznosio 23,50 %.

Tablica 12. Pokazatelj C.10 Stopa siromaštva/Stanovništvo u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti prema stupnju urbanizacije (u %)

Područje	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
EU-28 – gradovi	22,7	23,4	24,8	24,6	24,3	24,0	23,6	22,6	22,0
RH – gradovi	23,9	25,5	24,2	22,2	22,8	20,3	20,9	18,0	18,3
EU-28 - mjesta i naselja	20,4	21,4	22,5	22,1	22,2	22,2	21,6	21,0	19,9
RH - mjesta i naselja	24,6	30,5	31,1	26,8	25,6	27,1	26,3	25,3	23,5
EU-28 - ruralna područja	29,1	29,2	27,0	27,5	27,1	25,5	25,5	23,9	23,5
RH - ruralna područja	38,8	38,2	37,8	36,3	34,9	34,9	33,5	33,1	30,9

Izvor: Eurostat

DZS je u suradnji sa Svjetskom bankom proveo projekt pod nazivom „Mapiranje i procjena geografske raspodjele rizika od siromaštva i socijalne isključenosti za mala područja RH“ koji je planiran u okviru „Mjere 2: Prikupljanje i agregiranje statističkih podataka za analizu

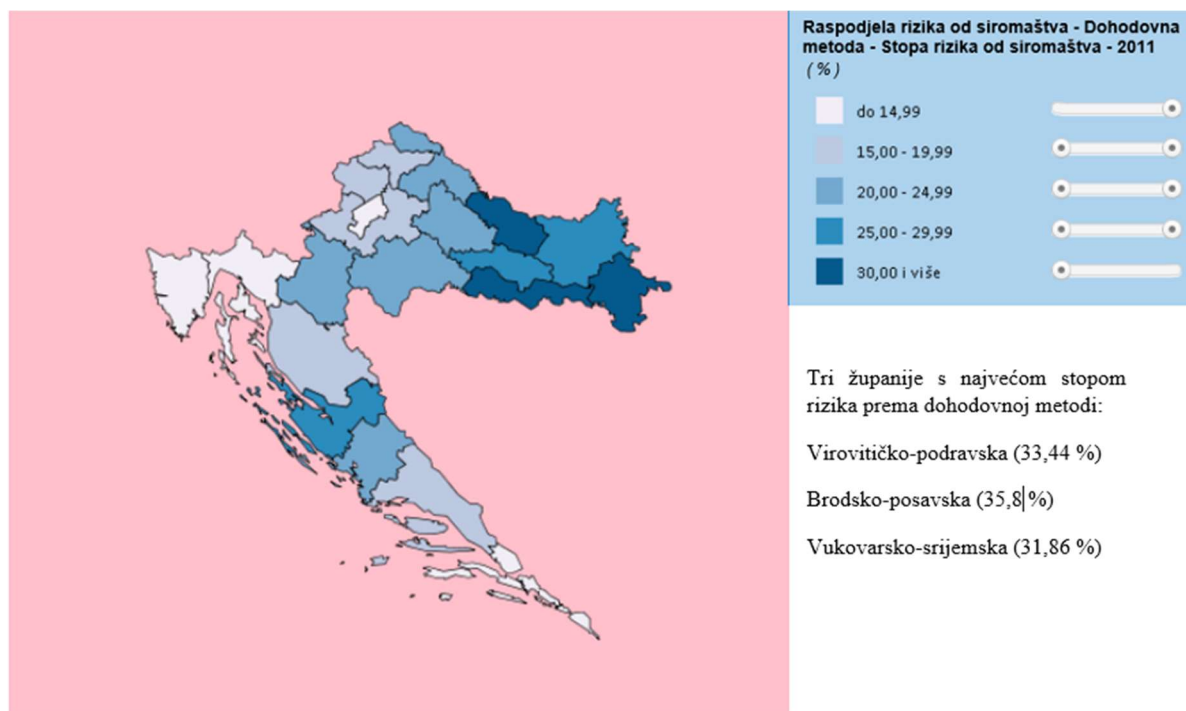
siromaštva na razini županija regija“ gore navedene Strategije. Ta aktivnost proizlazi iz inicijative koju je pokrenula Europska komisija u suradnji sa Svjetskom bankom radi procjene rizika od siromaštva za niža teritorijalna područja, kao što su teritorijalne razine NUTS 2, NUTS 3 ili niže u svim državama članicama EU-a. Glavni cilj projekta jest razvoj detaljnih georeferentnih podataka o zemljopisnoj distribuciji/raspodjeli siromaštva i socijalne isključenosti iz razloga što ne postoji relevantna statistika za procjenom rizika od siromaštva za niža teritorijalna područja, kao što su teritorijalne razine NUTS 2, NUTS 3 ili niže u Republici Hrvatskoj. Rezultati projekta objavljeni su u listopadu 2016. godine. Izračun se temeljio na dohodovnoj³ i potrošnoj metodi⁴.

Prema dohodovnoj metodi (Slika 5.), procijenjena stopa rizika od siromaštva u Republici Hrvatskoj 2011. godine iznosila je 19,2 %, odnosno procjenjuje se da je oko 803.000 osoba raspolagalo godišnjim ekvivalentnim dohotkom koji je bio niži od 24.000 HRK (3.200 EUR), koliko je iznosio prag rizika od siromaštva za jednočlano kućanstvo.

³ Izračun se prema DZS-u temelji na konceptu relativnog siromaštva koji uzima u obzir raspoloživi dohodak kućanstva, broj članova u kućanstvu (veličinu kućanstva) i distribuciju dohotka unutar populacije. Osnovni je pokazatelj stopa rizika od siromaštva. To je postotak osoba koje imaju raspoloživi ekvivalentni dohodak ispod praga rizika od siromaštva. Stopa rizika od siromaštva ne pokazuje koliko je osoba stvarno siromašno, nego koliko njih ima dohodak ispod praga rizika od siromaštva. Prag rizika od siromaštva postavljen je na 60 % od srednje vrijednosti (medijana) ekvivalentnoga raspoloživog dohotka svih kućanstava.

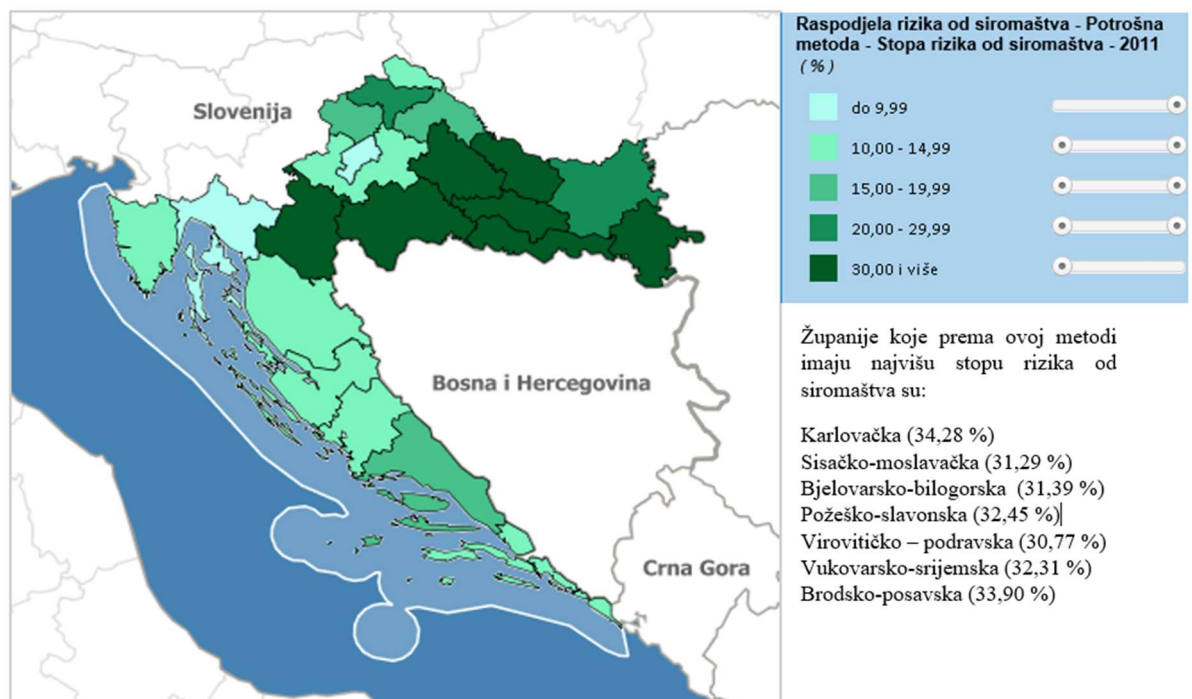
⁴ Izračun prema potrošnoj metodi temelji se na konceptu relativnog siromaštva, koji definira prag rizika siromaštva prema odraslom ekvivalentu jednak 60 % medijana ekvivalentne potrošnje. Pri izradi modela procjene za mala područja prvo su definirane varijable zajedničke u oba istraživanja kao što su veličina kućanstva, distribucija članova kućanstva po spolu i dobi, obrazovni status, status aktivnosti, karakteristike stanovanja (površina stana, broj soba) te geografska lokacija. Za izabrani set zajedničkih varijabli provedena je analitička usporedba distribucija na nacionalnoj razini i razini statističkih regija. Naime, izabrani set varijabli treba biti komparabilan i podudaran kako bi se osiguralo da se model procjene za mala područja baziran na podacima APK može primijeniti na podatke Popisa radi dobivanja pouzdanih procjena potrošnje cijele populacije. Koristeći programski paket PovMap, izvedeni su simulacijski modeli i izračunana je ekvivalentna potrošnja za svako kućanstvo u popisu. Također je definiran prag rizika siromaštva. Temeljem izračunatih ekvivalentnih potrošnji kućanstava i usporedbom s odgovarajućim pragom siromaštva izračunane su procjene rizika od siromaštva za različite teritorijalne razine.

Slika 5. Prikaz mape siromaštva prema dohodovnoj metodi

Izvor: Mapa siromaštva (DZS i Svjetska banka)

Slika 6. Prikaz mape siromaštva prema potrošnoj metodi

Izvor: Mapa siromaštva (DZS i Svjetska banka)

Prema podacima (Slika 6.), vidljivo je da je najveća stopa rizika od siromaštva uočena u ruralnim i mješovitim županijama. Tako su prema dohodovnoj metodi dvije pretežito ruralne županije, Virovitičko-podravska i Vukovarsko-srijemska imale stopu rizika siromaštva iznad 30 % (33,44 % i 31,86 %) te jedna mješovita županija, Brodsko-posavska s 35,8 %.

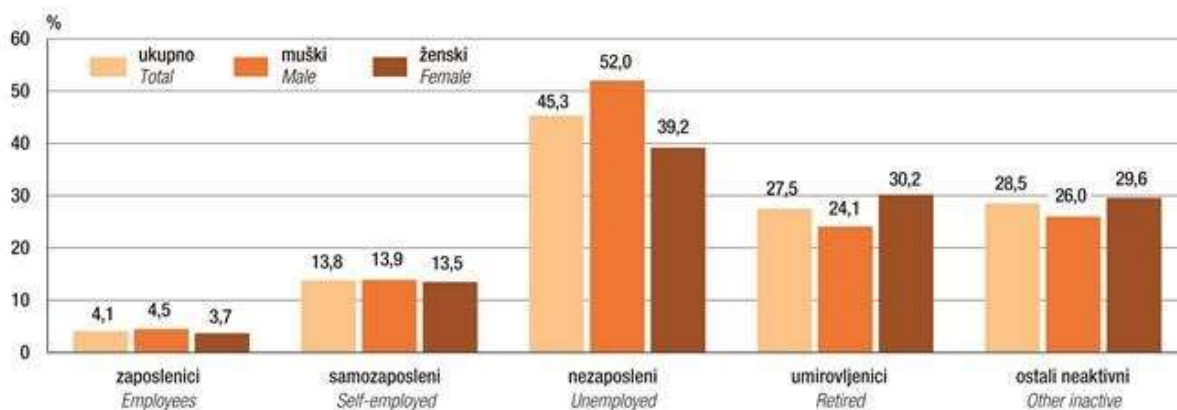
Nadalje, primjenom potrošne metode procijenjena stopa rizika od siromaštva u Republici Hrvatskoj 2011. godine iznosila je 17,1 %, a što znači da je procijenjeno da je oko 717.000 osoba imalo ekvivalentnu godišnju potrošnju nižu od 23.919 HRK (3.189,20 EUR), koliko je iznosio prag rizika od siromaštva za jednočlano kućanstvo.

Prema navedenoj metodi utvrđeno je da je Virovitičko-podravska imala stopu 30,77 %, Vukovarsko-srijemska 32,31 %, a Brodsko-posavska 33,90 %. Prema ovoj metodi, četiri dodatne županije imale su visoku stopu rizika od siromaštva, iznad 30 %. To su sve pretežno ruralne županije, Karlovačka s 34,28 %, Sisačko-moslavačka s 31,29 %, Bjelovarsko-bilogorska s 31,39 % te Požeško-slavonska s 32,45 %.

U Tablici x Stopa rizika od siromaštva prema najčešćem statusu u aktivnosti i spolu u 2020., vidljivo je da nezaposlene osobe imaju najveću stou rizika od siromaštva.

Tablica x. Stopa rizika od siromaštva prema najčešćem statusu u aktivnosti i spolu u 2020.,

G-2. STOPA RIZIKA OD SIROMAŠTVA PREMA NAJČEŠĆEM STATUSU U AKTIVNOSTI I SPOLU U 2020.
AT-RISK-OF-POVERTY RATE, BY MOST FREQUENT ACTIVITY STATUS AND SEX, 2020

Izvor: DZS

Prema gore navedenom Izvješću, Mjera 5: Promicanje socijalne uključenosti u ruralnim područjima koja se financira iz Državnog proračuna, a u okviru koje su predviđene aktivnosti osiguravanje kontinuirane i dosljedne primjene antidiskriminacijskih načela u postupanju jedinica lokalne i regionalne samouprave nije provedena u 2016. godini s obzirom na proračunska i druga ograničenja nositelja te ugrađivanja mjere u aktivnosti vezane i uz Zakon o suzbijanju diskriminacije. Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina u periodu 2017.-2019. planirao je osmisliti i organizirati seminare i javne rasprave u lokalnim zajednicama (u suradnji sa županijskim koordinacijama za ljudska prava) vezane uz Zakon o suzbijanju diskriminacije.

W3: Nedovoljna zainteresiranost za projekte biogospodarstva

Prema Završnom izvješću o vrednovanju mjera Programa ruralnog razvoja za potrebe GIP-a u 2019. godini nema značajnog doprinosa opskrbi i korištenju obnovljivih izvora energije u svrhu biogospodarstva.

Kako se navodi, među prijaviteljima nije bilo interesa za ulaganje u druge oblike obnovljivih izvora energije osim sunčanih elektrana. Tako je u okviru operacija 4.1.3. „Korištenje obnovljivih izvora energije“ i 4.2.2. „Korištenje obnovljivih izvora energije“ iz Programa ruralnog razvoja ostvarenje pokazatelja T16 - *ukupno ulaganje u proizvodnju obnovljive energije* (Žarišno područje 5C) iznosilo tek 0.68 % od ciljne vrijednosti 2023. godine koja iznosi 161.237.647,06 EUR.

Za ovaj izračun pokazatelja uzima se u obzir ukupno ulaganje za potpuno isplaćene projekte iz tipa operacije 4.1.3. jer za tip operacije 4.2.2. do kraja 2019. godine nije bilo isplata.

Za tip operacije 4.1.3. su do kraja 2019. godine raspisana ukupno tri natječaja, 1. natječaj u 2016. godini, 2. natječaj u 2018. godini i 3. natječaj u 2019. godini. Na natječaje je ukupno zaprimljeno 113 prijava (na 1. natječaju 39 prijava dok su na 2. natječaju zaprimljene 74 prijave) s ukupnim traženim iznosom potpore 11.997.731 EUR. Do kraja 2019. godine odobreno je 93 prijave s ukupnim iznosom potpore od 10.302.304 EUR. U okviru operacije 4.1.3. je do kraja 2019. godine potporu dobilo 13 korisnika s ukupnim iznosom prihvatljivog ulaganja od 1.092.126 EUR. Svi projekti odnosili su se na sunčane elektrane. U okviru provedbe financijskih instrumenata PRR, od početka provedbe do kraja svibnja 2020. financiran je 1 projekt koji doprinosi tipu operacije 4.1.3. vrijednosti dodijeljenih sredstava od 55.608 EUR.

Što se tiče tipa operacije 4.2.2. do sada su otvorena dva natječaja, jedan natječaj 2018. godine, a 2. u ožujku 2020. godine koji će biti otvoren sve do rujna iste godine. Na 1. natječaju je zaprimljen 21 zahtjev za potporu, s ukupnim traženim iznosom potpore od 3.895.956 EUR. Do kraja 2019. godine odobreno je 19 prijava s ukupnim iznosom potpore od 3.617.732 EUR, no nije bilo isplata.

Stoga je utvrđena potreba za informiranjem i educiranjem poljoprivrednika o prednostima obnovljivih izvora energije s naglaskom na ponovnu uporabu otpada, nusproizvoda i ostataka proizvodnje u svrhu biogospodarstva.

Kao što je navedeno u SO4, s obzirom na to da se očekuje da će Zajedničkom poljoprivrednom politikom EU-a 40 % cijelog proračuna biti usmjereno na aktivnosti vezane za klimu i okoliš te da će potpore dohotku biti uvjetovane strožim poljoprivrednim praksama korisnima za klimu i okoliš, uočena je mogućnost za stvaranje integriranijeg i kružnog vrijednosnog lanca (biogospodarstvo) koji podržava učinkovitije korištenje resursa, povećanje i diversifikaciju prihoda proizvođača te gospodarsku diversifikaciju u ruralnim područjima.

Biogospodarstvo bi tako utjecalo na razvoj novih tržišta u klasičnom poljoprivredno-prehrambenom sustavu, prvenstveno razvojem novih proizvoda na biološkoj osnovi čija je proizvodnja povezana sa smanjenjem onečišćenja i ublažavanja klimatskih promjena, a istodobno pridonosi diversifikaciji gospodarstava ruralnih područja.

W4: Neravnomjeran regionalni gospodarski razvoj RH i nedovoljna dostupnost širokopojasnog interneta visokih brzina u ruralnim područjima

Iako je uravnoteženi regionalni gospodarski razvoj cilj gospodarstva RH i EU-a, u Republici Hrvatskoj još uvijek postoje velike razlike u gospodarskoj razvijenosti županija. Republika Hrvatska je podijeljena na 21 županiju, od kojih svaka čini po jednu NUTS 3 regiju.

U skladu s već spomenutim indeksom razvijenosti županije se razvrstavaju u četiri skupine:

- I. JP(R)S prema vrijednosti indeksa u drugoj polovini ispodprosječno rangiranih JP(R)S
- II. JP(R)S prema vrijednosti indeksa u prvoj polovini ispodprosječno rangiranih JP(R)S
- III. JP(R)S prema vrijednosti indeksa u drugoj polovini iznadprosječno rangiranih JP(R)S
- IV. JP(R)S prema vrijednosti indeksa u prvoj polovini iznadprosječno rangiranih JP(IR)S.

U sljedećoj tablici prikazan je pregled županija prema indeksu razvijenosti.

Tablica 13. Pregled županija prema indeksu razvijenosti

Županija	Indeks razvijenosti	Skupina prema Indeksu razvijenosti	Potpomognuto područje
Zagrebačka	105,890	IV.	NE
Krapinsko-zagorska	98,976	II.	DA
Sisačko-moslavačka	91,701	I.	DA
Karlovačka	95,191	II.	DA
Varaždinska	101,713	III.	NE
Koprivničko-križevačka	98,493	II.	DA
Bjelovarsko-bilogorska	92,576	I.	DA
Primorsko-goranska	105,278	IV.	NE
Ličko-senjska	92,387	I.	DA
Virovitičko-podravska	90,66	I.	DA
Požeško-slavonska	93,947	II.	DA
Brodsko-posavska	93,449	I.	DA
Zadarska	104,654	III.	NE
Osječko-baranjska	96,009	II.	DA
Šibensko-kninska	97,041	II.	DA
Vukovarsko-srijemska	91,992	I.	DA
Splitsko-dalmatinska	103,930	III.	NE
Istarska	108,970	IV.	NE
Dubrovačko-neretvanska	108,580	IV.	NE
Međimurska	100,502	III.	NE
Grad Zagreb	117,758	IV.	NE
		Pretežito mješovita	
		Pretežito ruralna	
		Pretežito urbana	

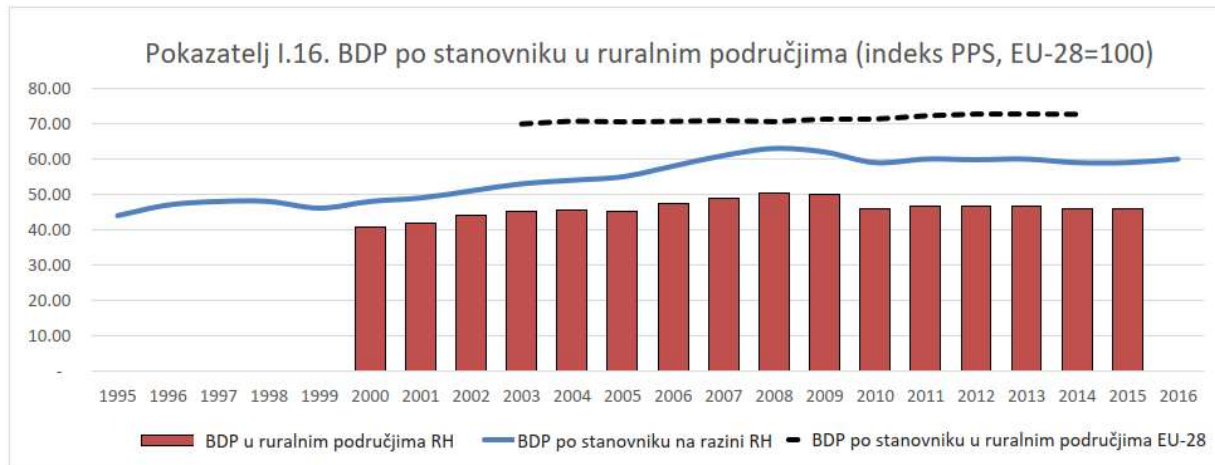
Izvor: MRRFEU (županije su označene prema DEGURBA kategorizaciji)

Iz predmetnog pregleda vidljivo je da je većina pretežno ruralnih županija po NUTS 3 kategoriji, izuzev Međimurske, Istarske, Zagrebačke i Zadarske županije označena kao potpomognuto područje niskog indeksa razvijenosti. Također, sve slavonske županije pripadaju istoj skupini I.

Što se tiče stope rasta za koji se koristi visina BDP-a po stanovniku prema standardu kupovne moći (SKM, odnosno engl. purchasing power standard, PPS, jedinica kojom se izražavaju primanja prilagođena za cijene života), HGK (BDP po stanovniku u NUTS 3 regijama EU, 2020.) navodi da je Grad Zagreb, kao najrazvijenija hrvatska županija, u 2017. godini imao 3,2 puta veći BDP po stanovniku prema standardu kupovne moći (prema omjerima indeksa EU-28=100 čak 3,3 puta) u odnosu na najmanje razvijenu Virovitičko-podravsku županiju.

Isto potvrđuju i podaci Europske komisije (Analytical Factsheet Croatia, 2019.) prema kojima ZPP ima cilj smanjiti jaz u životnom standardu između ruralnih i drugih područja u EU-u, a radi čega koriste isto mjerilo kao i HGK, BDP po glavi stanovnika, korigiran za kupovnu moć. Na grafu 6. moguće je uočiti da je ukupni BDP po glavi stanovnika u Republici Hrvatskoj 2016. godine bio ispod prosjeka EU-28 s oko 40 indeks bodova. Na istom grafu može se vidjeti da je u ruralnim područjima BDP po glavi stanovnika bio u porastu do 2008. godine, nakon čega je stagnirao do 2010. godine kada se uočava pad istoga. Nakon rasta u 2012. i 2013. godini, uočen je ponovni pad BDP-a po glavi stanovnika u ruralnim područjima Republike Hrvatske.

Graf 5. Pokazatelj I.16. BDP po stanovniku u ruralnim područjima (indeks PPS, EU-28=100) (C.09 PMEF)

Izvor: Analytical Factsheet Croatia, 2019.

Nadalje, kako navodi HGK, iako prema novoj podjeli NUTS 3 regija iz 2016. godine, za znatan broj NUTS 3 regija EU-28 nisu dostupni podaci za 2008. godinu, usporedbom u odnosu na staru NUTS 3 podjelu iz 2013. godine moguće je iščitati da su 2008. godine tri najlošije rangirane županije bile slavonske županije (od ukupno pet slavonskih županija), koje su bile među 6,4 % najlošije rangiranih NUTS 3 regija EU-a prema kriteriju BDP-a po stanovniku prema SKM-u. Deset godina nakon, prema podacima za 2017. godinu, vidljivo je da su hrvatske županije u kontekstu NUTS 3 regija u EU-28 u nepovoljnijoj situaciji nego što su bile 2008. godine. Tako su se u 2017. godini čak četiri slavonske županije nalazile među 2,5 % najlošije rangiranih NUTS 3 regija u EU-28, a što je vidljivo na slici 7.

Slika 7. Redosljed prema razvijenosti s obzirom na BDP po stanovniku prema SKM-u u ukupnom broju NUTS 3 regija kojih je u EU-28 bilo 1348

Rang 2017.	NUTS 3 regija	Indeks 2008.	Indeks 2017.
322.	Grad Zagreb	111	108
792.	Istarska	77	77
818	Primorsko-goranska	77	75
941.	Dubrovačko-neretvanska	62	65
1071.	Varaždinska	52	53
1085.	Međimurska	51	52
1097.	Zadarska	54	51
1107.	Šibensko-kninska	47	50
1128.	Ličko-senjska	52	48
1136.	Splitsko-dalmatinska	51	47
1137.	Zagrebačka	48	47
1138.	Koprivničko-križevačka	51	47
1139.	Osječko-baranjska	52	47
1157.	Karlovačka	47	45
1178.	Sisačko-moslavačka	45	43
1192.	Bjelovarsko-bilogorska	44	41
1202.	Krapinsko-zagorska	41	40
1214.	Vukovarsko-srijemska	39	36
1218.	Požeško-slavonska	39	35
1219.	Brodsko-posavska županija	36	35
1222.	Virovitičko-podravska	40	33

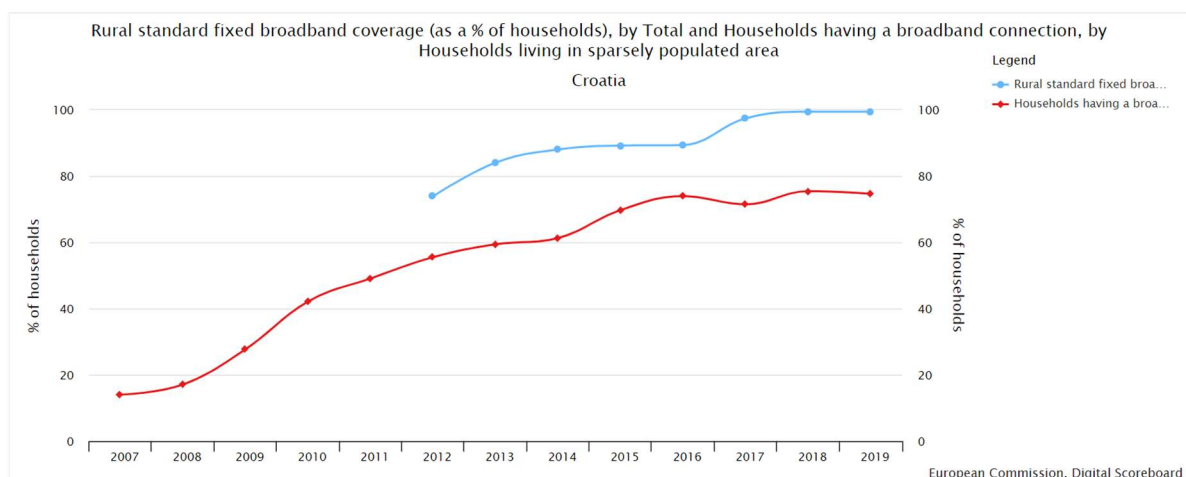
Izvor: HGK

Kako navodi OECD (Investment Policy Reviews: Croatia 2019.) oporavak gospodarstva Republike Hrvatske je započeo 2015. godine, a hrvatsko gospodarstvo je raslo 3 % godišnje do 2017. godine, a što predstavlja veći godišnji rast u odnosu na godišnji prosjek EU-28 koji iznosi 2,3 %. Unatoč navedenom, BDP Republike Hrvatske i dalje je jedan od najnižih u EU-u, koji, izrazi li se prema SKM-u iznosi 48 % od prosjeka EU-28 u 2016. godini.

Prema podacima dostupnima na Digital Agenda mrežnoj stranici, pokrivenost standardnom fiksnom širokopoljasnom infrastrukturom u ruralnim područjima iznosila je 2019. godine 99,4 % što je povećanje od 25,5 % u odnosu na 2012. godinu kada je iznosila 73,9 %, a što je vidljivo na Slici 8.

Što se tiče broja kućanstava u ruralnim područjima koja imaju pristup internetu, u 2019. godini 74,6 % kućanstava imalo je pristup internetu, a što je manje nego 2018. godine kada je bilo 76,1 % priključaka.

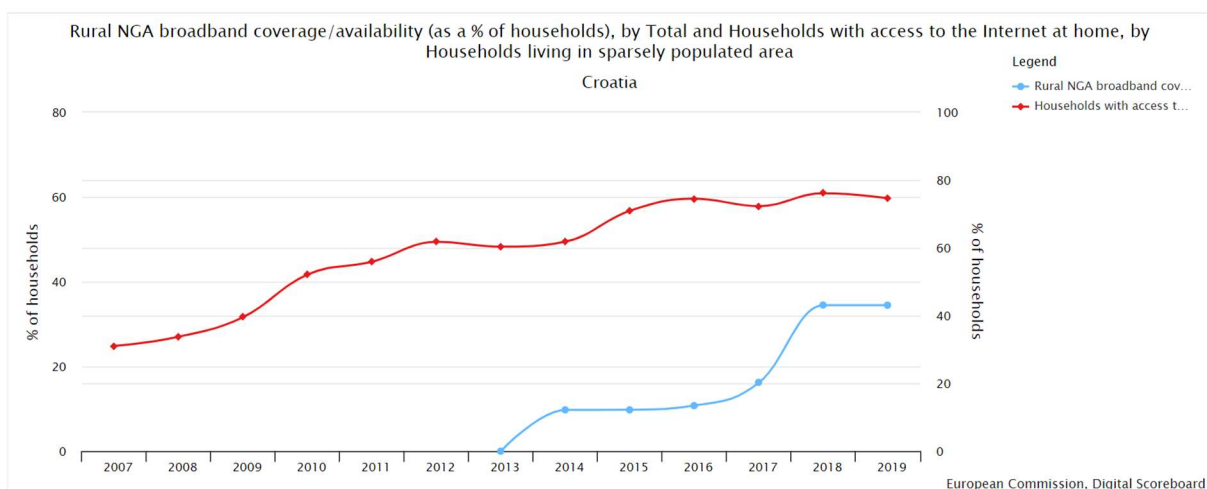
Slika 8. Pokrivenost fiksnom širokopoljasnom mrežom u ruralnim područjima i broj priključaka domaćinstava na Internet

Izvor: Digital Agenda Data

Što se tiče pokrivenosti ruralnih područja NGA širokopojasnom mrežom prikazanoj na Slici 9., ona je za ruralna područja iznosila 34,5 % u 2019. godini. Unatoč tome što je pokrivenost još vrlo niska, radi se o velikom napretku u odnosu na 2017. godinu kada je iznosila 16,2 %, a posebno u odnosu na 2013. godinu kada je pokrivenost iznosila svega 0,438 %.

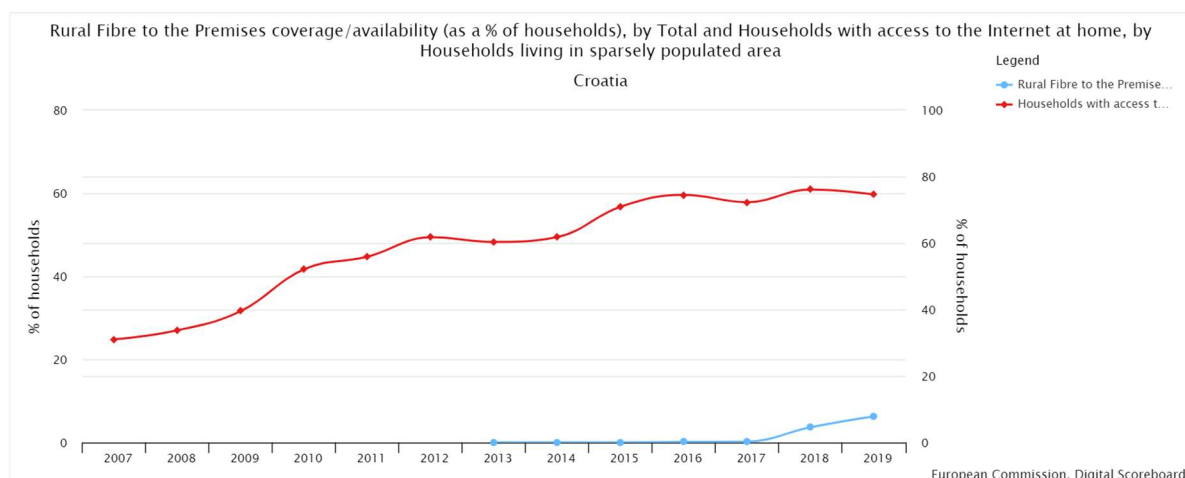
Slika 9. Pokrivenost NGA širokopojasnom mrežom u ruralnim područjima i broj priključaka domaćinstava na internet

Izvor: Digital Agenda Data

Što se tiče pokrivenosti „optičkim vlaknom do posjeda“ (FTTP) u ruralnim područjima, ona je u 2019. godini iznosila 6,29 %, za razliku od 3,68 % u 2018. godini, a što je vidljivo na slici 10.

Slika 10. Pokrivenost „optičkim vlaknom do posjeda“(FTTP) u ruralnim područjima i broj priključaka domaćinstava na Internet

Izvor: Digital Agenda Data

Ulaganje u dostupnost širokopojasnog interneta visokih brzina svakako će omogućiti ruralnom stanovništvu lakše korištenje digitalnih alata navedenih u okviru analize SO-a 2, a time i spriječiti nepotreban odlazak u veća mjesta i gradove radi provedbe administrativnih postupaka koji se mogu provesti putem interneta te između ostaloga, omogućiti online poslovanje i distribuciju proizvoda.

Također, za rad na daljinu (engl. remote work) koji je već dulje vremena prisutan na tržištu rada te za koji razne ankete provedene od strane Cisco-a, vodeće kompanije za alate za mrežne sastanke i suradnju te globalne kompanije za savjetovanje na tržištu nekretnina, Colliers International pokazuju da često povezan s većom produktivnošću rada, a čiji je dodatan nagli rast pokrenula pandemija COVID-19 virusa, navedena ulaganja u infrastrukturu su jedan od bitnih preduvjeta za njegov razvoj i održivost. Kako navodi časopis Poslovni dnevnik COVID-19 pandemija pokrenula je trend virtualizacije poslovanja radi čega se poslovni svijet morao prilagoditi novom načinu rada te je od sredine ožujka 2020. godine više od 90 % radne populacije u svijetu bilo prisiljeno raditi od doma, što je velika razlika u odnosu na 2019. godinu, kada je s udaljenih lokacija radilo je tek 20 % zaposlenika. Uzevši u obzir da rad na daljinu omogućava mobilnost osoba te da je sve veći broj osoba izrazilo želju za ovim vidom rada, ova ulaganja svakako bi mogla imati utjecaj i na povećanje populacije ruralnih prostora koji više ne bi bili vezani mjestom rada. Tako i vodeći časopis Politico smatra da bi, potaknuti ovom pandemijom, mnoštvo stanovništva moglo odlučiti migrirati u ruralna, manje naseljena mjesta. Povezujući ovo s već spomenutim potrebama za ulaganjima u fizičku infrastrukturu i usluge za ruralno stanovništvo, demografska slika ruralnih zajednica mogla bi se značajno popraviti.

Kroz Nacionalnu razvojnu strategiju Republike Hrvatske do 2030. i Nacionalni plan razvoja širokopojasnog pristupa u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2021.-2027. Republika Hrvatska strateški se opredijelila za uvođenje VHCN i 5G mreža, kao temeljne komunikacijske infrastrukture i poluge koja omogućava daljnji gospodarski i društveni razvoj cijele države, stvarajući preduvjete da se svi dijelovi Republike Hrvatske pravovremeno i ravnopravno priključe u suvremene gospodarske i društvene tokove temeljene na digitalnim tehnologijama.

Dio potrebnih sredstava za provedbu Nacionalnog plana razvoja širokopojasnog pristupa u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2021.-2027. osiguran je investicijama iz Nacionalnog plana oporavka i otpornosti, dio iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova u razdoblju 2021. – 2027., a dio iz vlastitih sredstava operatera.O1: Biogospodarstvo u funkciji stvaranja novih „zelenih“ radnih mjesta i pokretanja razvoja ruralnih područja te mogućnosti razvoja bioekonomije i kružne ekonomije

Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. ističe razvoj biogospodarstva kao jedan od prioriteta na području oživljavanja ruralnih područja i unaprjeđenju kvalitete života na ruralnim i obalnim područjima. Ovaj prioritet dalje je razrađen u prijedlogu Strategije poljoprivrede za razdoblje do 2030. godine, koja najavljuje izradu i provedbu nacionalne strategije biogospodarstva.

U skladu s analizom Svjetske banke (Strateška transformacija poljoprivrede i ruralnog razvoja, Razvoj održivog i kružnog biogospodarstva u Hrvatskoj, 2018.) mogućnosti i izazovi na tragu Strategije energetskog razvoja RH i Strategije za obnovljive izvore energije, Republika Hrvatska ima velik potencijal razvoja biogospodarstva i kružnog gospodarenja s obzirom na količinu prirodnih resursa. Biogospodarstvo je prepoznato i unutar Strategije pametne specijalizacije Republike Hrvatske kao jedno od pet područja u kojima Republika Hrvatska ima značajne mogućnosti razvoja.

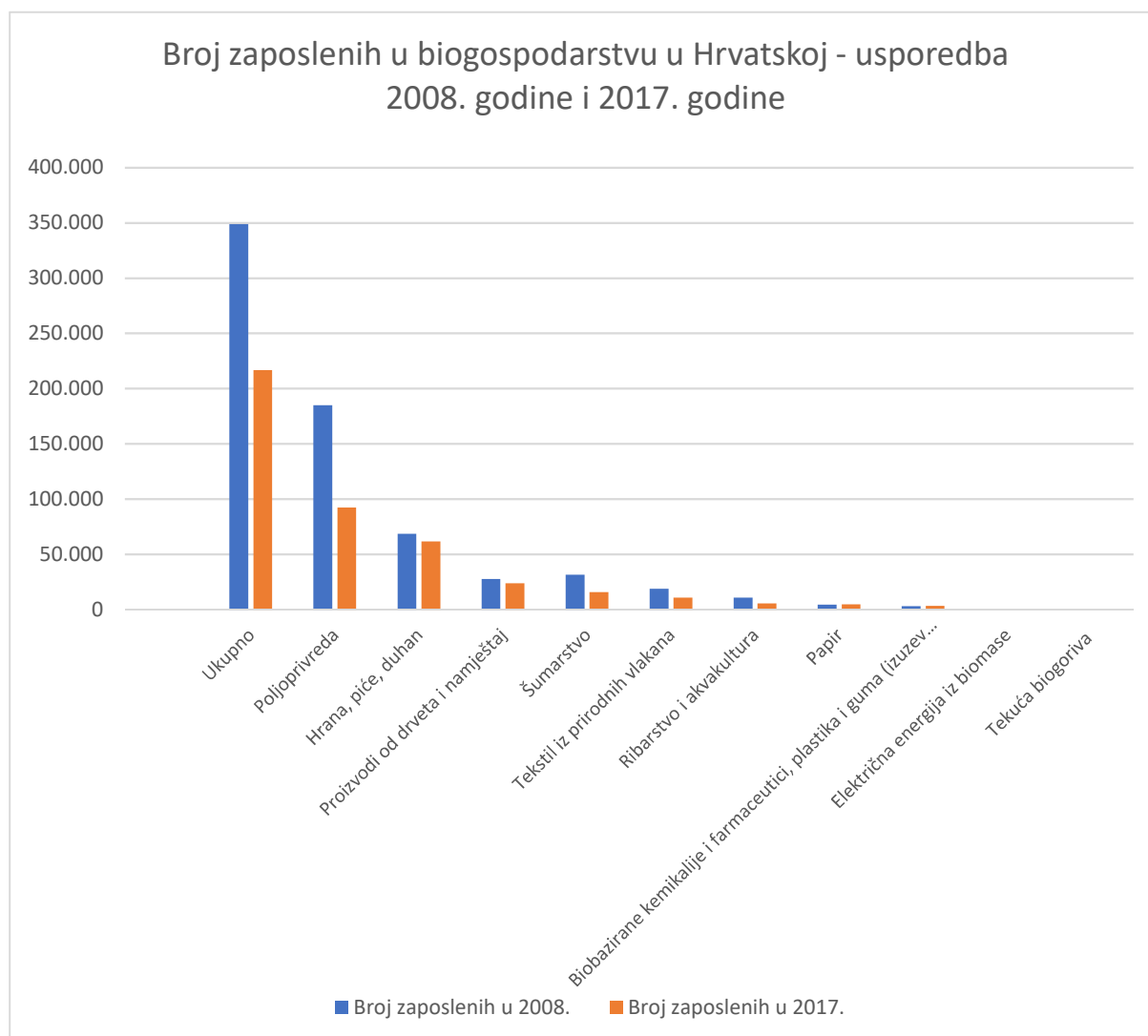
Prema podacima Zajedničkog istraživačkog centra (Joint Research Centre (JRC)), broj zaposlenih u biogospodarstvu u Republici Hrvatskoj⁵ 2017. godine iznosio je 216.800 osoba (za usporedbu, prema DZS-u je u prosincu 2017. broj zaposlenih u pravnim osobama Republike Hrvatske iznosio 1.143.458 osoba) koje ostvaruju promet u iznosu od 11 milijardi EUR, a što čini vrlo mali udio u broju zaposlenih u odnosu na EU-28 s obzirom na to da se broj zaposlenih u EU-28 procjenjuje na 18,64 milijuna te promet od 2.454 milijarde EUR iste godine.

Unatoč tome što se broj zaposlenih smanjio, istovremeno se ostvareni promet u Republici Hrvatskoj po zaposlenoj osobi u biogospodarstvu povećao se na oko 52.000 EUR 2017. godine, u odnosu na 2008. kada je iznosio oko 33 000 EUR.

Prema podacima JRC-a, najveći broj zaposlenih 2017. godine radio je u poljoprivredi i čini 42,6 % ukupnog broja zaposlenih u sektoru biogospodarstva u Republici Hrvatskoj, a što je vidljivo u Grafu 5.

⁵ Dostupni su samo podaci na nacionalnoj osnovi na <https://datam.jrc.ec.europa.eu/datam/mashup/BIOECONOMICS/index.html>

Graf 6. Broj zaposlenih prema sektoru biogospodarstva

Izvor: JRC

Prema studiji *Developments of Economic Growth and Employment in Bioeconomy Sectors across the EU* (Ronzon, T., Piotrowski S., Tamosiunas, S., Lara, D., Carus, M., M'Barek, R, 2020). iz lipnja 2020. godine Republika Hrvatska ocijenjena je članicom Europske unije sa snažnom despecijalizacijom tržišta rada u biogospodarstvu (kao i Rumunjska), ali s vidljivim rastom produktivnosti rada unutar sektora biogospodarstva te se utvrdilo da je unatoč padu broja radne snage u promatranom razdobljima 2008-2010 i 2015-2017, produktivnost rasla kao i u relevantnom razdoblju promatranom u EU-27.

Za planiranje budućeg razvoja biogospodarstva bit će potrebno strateško normiranje ovoga područja. Početak izrade nacionalne strategije biogospodarstva očekuje se u 2022. godini. Također, potrebno je u budućim mjerama povezanim s ulaganjem u infrastrukturu uključiti i ulaganje u infrastrukturu povezanu s biogospodarstvom.

Dodatno, ulaganja u modernizaciju i uvođenje suvremenijih tehnologija, strojeva, alata i opreme u šumskouzojnim radovima, pridobivanju i preradi drva omogućit će učinkovitije, optimalno i okolišno prihvatljivije proizvodne procese na osnovama održivog gospodarenja šumama. Učinkovitim dobivanjem i korištenjem šumske biomase i njenih

derivata/bioproizvoda potaknulo bi se i otvaranje šireg spektra novih „zelenih“ radnih mjesta i razvoj biogospodarstva te energetska samodostatnost lokalnih zajednica na ruralnim područjima u kojima je šumarstvo jedna od ili jedina značajna gospodarska grana, i to u okolnostima izrazite depopulacije i negativnih demografskih pokazatelja. Pritom treba poticati i uspostavu sabirno-logističkih centara za biomasu kojima bi se omogućilo dodatno ostvarenje prihoda lokalnog stanovništva, posebno malih privatnih šumoposjednika i poljoprivrednika te ugradnju kotlova na biomasu kojima bi se zamijenili neučinkoviti kotlovi na ogrjevno drvo koji su još uvijek u upotrebi u mnoštvu ruralnih kućanstava.

Tako, korištenje drvne biomase kao obnovljivog izvora energije moglo bi donijeti, uz razvoj lokalnog gospodarstva i nova radna mjesta, niz dobrobiti za lokalnu zajednicu, uključujući zaštitu okoliša i povećanje lokalne kvalitete zraka.

Strategija razvoja biogospodarstva trebala bi se temeljiti na teritorijalnom pristupu, uzimajući u obzir posebnosti svakog područja. Potrebno je uzeti u obzir da se prirodni resursi razlikuju diljem teritorija, a što posljedično znači da će i mogućnosti za razvoj biogospodarstva biti raznovrsne. Radi navedenoga, bit će potrebno animirati lokalne dionike kako bi se provelo učinkovito prostorno planiranje i osigurao pristup „odozdo prema gore“ kojim upravljaju lokalni dionici, a čime će se pojačati njihov osjećaj vlasništva i dugotrajna obvezanost. U procesu izrade strategije biogospodarstva utvrdit će se postojeći dionici i inicijative u lancima vrijednosti u biogospodarstvu, procijeniti potencijal biomase i definirati prioritetni lanci vrijednosti u sektoru biogospodarstva.

Radi kvalitetnog planiranja biogospodarstva, u budućem programskom razdoblju svakako će biti potrebno raditi na podizanju svijesti i educiranju poljoprivrednika i šumoposjednika o prednostima biogospodarstva, a čemu mogu doprinijeti kvalitetne organizacije dostupne za savjetovanje, opisane u okviru ove analize i analize u SO4.

Dobro definirana i na održivi način vođena bioekonomija može povećati poljoprivredne i ruralne prihode u Hrvatskoj. U Hrvatskoj već ima proizvođača koji se bave aktivnostima bioekonomije, uglavnom u segmentu proizvodnje biomase iz usjeva, a potom i u proizvodnji primarne drvne biomase i travnjaka. Potrošnja biomase koncentrirana je uglavnom u podsektoru hrane i vlakana. Važno je napomenuti da se ostaci i nusproizvodi iz proizvodnje usjeva i šumarstva također koriste u proizvodnji. Upotreba biomase također potiče proizvodnju drugih proizvoda bioekonomije. Te su aktivnosti dosta nepovezane, što ograničava njihove mogućnosti, ali i upućuje na prilike koje može ponuditi holistički integrirani pristup.

Hrvatska ima potencijal za prelazak na održivu kružnu bioekonomiju s obzirom na svoje bogate zemljišne resurse. Različiti agroekološki uvjeti u državi su ključna prednost u razvoju širokog raspona poljoprivrednih proizvodnih sustava. Učinkovita uporaba resursa i dodavanje vrijednosti kroz diverzifikaciju proizvoda ključni su za povećanje produktivnosti i prihoda u tim sustavima. Oni su istovremeno središnji elementi održive kružne bioekonomije. Prepoznavanje visoke vrijednosti kojom podsektori hrane i stočne hrane mogu doprinijeti bioekonomiji ukazuje na ogroman potencijal bioekonomije u Hrvatskoj.

Priprema strateškog plana ZPP-a za razdoblje 2021.-2027., koja je u tijeku, predstavlja važnu priliku za uključivanje bioekonomije. Strateškim planom se može podržati bioekonomija s ciljem povećanja konkurentnosti poljoprivrede, osiguranja održive proizvodnje poljoprivrednih proizvoda za industriju u okviru bioekonomije, promicanja tehnologije i inovacija, opskrbe i

korištenja obnovljivih izvora energije, otpada, ostataka i drugih sirovina koje se ne koriste za proizvodnju hrane i, u konačnici, kao doprinos stvaranju održivih prihoda poljoprivrednih gospodarstava.

Na kraju, očekuje se da će strategija „Od polja do stola“ u okviru Europskog zelenog plana (Europska komisija, 2019.) uvesti aktivnosti koje promiču postizanje kružnog gospodarstva. Trenutno je u izradi akcijski plan, koji će sadržavati ciljeve vezane za klimu i okoliš (biološka raznolikost, klimatske promjene, pesticidi, voda, zrak, ekološka proizvodnja i potrošnja, gubitak i rasipanje hrane), socijalna pitanja (glad, zdravlje) i ekonomska pitanja (poljoprivredni dohodak, mladi poljoprivrednici, nove tvrtke u prehrambenom sektoru, širokopoljasna pokrivenost ruralnih područja, održivost poslovanja s hranom).

O2: Potencijal za korištenje koncepta pametnih sela

Inicijativa pametna sela pokrenuta je u Europskom parlamentu 2017. godine s ciljem adresiranja problema negativnih demografskih trendova ruralnih područja EU-a, a nakon čega je donesen i Akcijski plan EU-a za pametna sela od strane Europske komisije.

Kako navodi Europska mreža za ruralni razvoj, pametna sela su zajednice u ruralnim područjima koja koriste inovativna rješenja u svrhu poboljšanja svoje otpornosti, temeljena na lokalnim resursima i prednostima. Oslanjaju se na participativni pristup u razvoju i provedbi svoje strategije za poboljšanje ekonomskih, socijalnih i/ili okolišnih uvjeta, posebno koristeći se rješenjima koja nude digitalne tehnologije.

Iako, barem kada govorimo o selima u Republici Hrvatskoj, ista značajno zaostaju za selima u razvijenim državama članicama EU, pa bi koncept „Pametnih sela“ koji razvija EU trebao smanjiti taj jaz.

Pametna sela trebala bi dodatno potaknuti i pojednostavniti lokalnom hrvatskom stanovništvu odlučivanje o budućnosti, a kako bi još kvalitetnije usmjeravali lokalni društveni i gospodarski razvoj.

Prema Europskoj mreži za ruralni razvoj⁶ uloga LAG-ova bi u provedbi inicijative pametnih sela bila od iznimne važnosti. Naime, oni bi mogli strateške ciljeve pametnih sela utvrditi u okviru lokalnih razvojnih strategija osiguravajući dovoljne resurse za njihovu provedbu, no mogli bi preuzeti znatno snažniju ulogu pokretača ovih inicijativa i preuzeti "vlasništvo" nad njima svojim djelovanjem.

S obzirom na vrlo veliku mrežu LAG-ova ostvarenih u okviru provedbe PRR-a Republika Hrvatska ima veliki potencijal za iskorištavanje potencijala koncepta pametnih sela putem osmišljavanja kvalitetnih strategija razvoja pametnih sela unutar LRS LAG-ova, a putem aktiviranja lokalnog stanovništva da aktivno sudjeluje u povećanju kvalitete života, dostupnosti i kvalitete javnih usluga te učinkovitosti korištenja dostupnih resursa.

⁶ Vidi poveznicu: [How to work with Smart Villages? Orientations for LEADER LAGs](#)

Putem pametnog planiranja i kvalitetnog strateškog definiranja svog razvoja, kroz ovu inicijativu hrvatska sela mogla bi ostvariti sinergiju tradicionalne poljoprivrede, širokopojsnog interneta, lokalnih bežičnih mreža i inovacija, a pritom doprinijeti ravnoteži gospodarskog i socijalnog kapitala te povećanoj kvaliteti života ljudi u ruralnom području.

Europska unija je među 734 kandidata iz 25 država koji su sudjelovali na natječaju u europskom projektu „Pametne ruralne zajednice“, odabrala Općinu Babina Greda kao hrvatskog predstavnika u kojem će se demonstrirati primjena pristupa pametnog sela u razvoju ruralnih područja i to tijekom tri godine. Cilj projekta je steći iskustva koja bi mogla biti važna za podršku tom pristupu u okviru ostvarenja Zajedničke poljoprivredne politike EU.

O3: Programi zapošljavanja za starije osobe u ruralnim područjima

Studija „Investiranje u jednake mogućnosti za sve: Analiza rodne ravnopravnosti u Hrvatskoj (Svjetska banka, 2019.) smatra da je potrebno omogućiti prilike za prekvalifikaciju i ponovno zapošljavanje nakon odlaska u mirovinu i osigurati poticaje za poduzeća koja zapošljavaju starije osobe. Navedeno postaje sve aktualnija tema s obzirom na starenje stanovništva Republike Hrvatske, a posebno ruralnih područja.

Tako bi se prema studiji aktivnim angažiranjem starijih građana, ne samo u obliku pružanja skrbi za starije osobe, nego i ispunjavanjem praznina u drugim uslugama, kao što je skrb za djecu, i u okviru turističkih i drugih usluga u zajednici moglo doprinijeti poboljšanju njihove materijalne situacije, ali i obogatiti usluge u ruralnoj zajednici.

Kao primjer dobre prakse za starije žene navodi se Program Zaželi koji se financira iz ESF-a te omogućuje starijim ženama pristup tržištu rada. Cilj je ženama starijima od 55 godina ponuditi radna mjesta u pružanju kućne njege za starije i nemoćne osobe u lokalnim zajednicama. Žene koje sudjeluju u tom programu dobivaju ugovor na puno radno vrijeme od 8 sati dnevno u maksimalnom trajanju od 24 mjeseca za minimalnu plaću. Odabir vrste i područja osposobljavanja ovisi o zaposlenoj ženi i pokriva se do iznosa od 7.000 kn (933,33 EUR) po ženi, uz trajanje od minimalno dva mjeseca do maksimalno šest mjeseci (tijekom ili nakon razdoblja zaposlenosti). Namjera je Programa ublažiti negativne posljedice nezaposlenosti i siromaštva žena, a istodobno ispuniti prazninu na tržištu za pružanje usluga skrbi, čime bi se poboljšala kvaliteta života krajnjih korisnika tih usluga.

S obzirom na velik broj nezaposlenih žena u ruralnim područjima, Studija navodi i to da se ženama u ruralnim područjima koje nisu formalno zaposlene podrška može pružiti i kroz osposobljavanje za plaćeno pružanje skrbi o djeci unutar zajednice.

O4: Prilike za razvoj povezane s Integriranim teritorijalnim ulaganjem

Integrirana teritorijalna ulaganja (ITU mehanizam) predstavljaju mehanizam koji se u Europskoj uniji počeo primjenjivati prvi put u programskom razdoblju 2014.-2020. godine, a omogućuje integriranje sredstava iz različitih europskih fondova i operativnih programa te ulaganje tih sredstava u aktivnosti kojima će se ojačati uloga gradova kao pokretača gospodarskog razvoja. Republika Hrvatska mjere održivog urbanog razvoja putem ITU

mehanizma u ovome razdoblju u okviru dva operativna programa, Operativnog programa Konkurentnost i kohezija (OPKK) i Operativnog programa Učinkoviti ljudski potencijali (OPULJP) te iz tri različita europska fonda – Europskog fonda za regionalni razvoj, Kohezijskog fonda i Europskog socijalnog fonda.

Ove mjere u Republici Hrvatskoj provodi Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, Upravljačko tijelo za Operativni program Konkurentnost i kohezija i Koordinacijsko tijelo za provedbu mehanizma integriranih teritorijalnih ulaganja, u suradnji s Ministarstvom rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike kao Upravljačkim tijelom za Operativni program Učinkoviti ljudski potencijali.

Mjere se provode u osam najvećih urbanih središta s najvišom koncentracijom stanovništva i kapacitetima za provedbu projekata. Sedam urbanih središta su za provedbu ITU mehanizma odabrana temeljem kriterija iz javnog poziva Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije objavljenog 23. ožujka 2016. godine.

Iste godine u listopadu donesena je Odluka o odabiru područja za provedbu mehanizma integriranih teritorijalnih ulaganja te su odabrane 4 urbane aglomeracije s više od 100.000 stanovnika u središnjim naseljima: Zagreb, Osijek, Rijeka i Split te 3 urbana područja s više od 50.000 stanovnika u središnjim naseljima: Zadar, Slavonski Brod i Pula.

Od 2020., godine ITU mehanizam se provodi i u urbanom području Karlovac, koji ima više od 35.000 stanovnika u središnjem naselju. Odluka Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije kojom se grad Karlovac s okolnim područjem utvrdio područjem za moguće proširenje provedbe mehanizma integriranih teritorijalnih ulaganja donesena je 4. prosinca 2018. godine, a Odlukom se utvrdilo da se Grad Karlovac može uključiti u provedbu ITU mehanizma već u financijskom razdoblju 2014.-2020. uz ispunjenje određenih preduvjeta. MRRFEU je utvrdilo da je Grad Karlovac ispunio navedene preduvjete te je 08. travnja 2020. godine donesena Odluka o odabiru urbanog područja Karlovca kao područja za provedbu ITU mehanizma u financijskom razdoblju 2014.-2020.

Republika Hrvatska za provedbu mjera održivog urbanog razdoblja putem ITU mehanizma ima na raspolaganju 345.351.269,00 EUR, od čega 303.351.269,00 EUR iz Europskog fonda za regionalni razvoj i Kohezijskog fonda u okviru Operativnog programa Konkurentnost i kohezija (navedena početna alokacija umanjena je za sredstva pričuve u okviru SC6c1 i 6e2 izmjenom Operativnog programa Konkurentnost i kohezija iz rujna 2020. te iznosi 295.931.799,00 EUR-a) te 42.000.000,00 EUR iz Europskog socijalnog fonda u okviru Operativnog programa Učinkoviti ljudski potencijali.

U sljedećim tablicama prikazana je indikativna ITU alokacija po gradovima.

Tablica 12. Indikativna ITU alokacija za Zagreb, Split, Rijeku i Osijek prema operativnim programima (EUR)

Operativni program	UP ZAGREB	UP SPLIT	UP RIJEKA	UP OSIJEK
OPKK	114.886.305,09	46.581.082,15	43.716.512,18	34.578.878,24
OPULJP	11.173.148,49	7.634.207,00	6.030.700,09	5.363.863,15

UKUPNO	126.059.453,59	54.215.289,15	49.747.212,27	39.942.741,39
---------------	----------------	---------------	---------------	---------------

Izvor: Podaci Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije od 6. travnja 2021.

Tablica 13. Indikativna ITU alokacija za Zadar, Slavonski Brod i Pulu prema operativnim programima (EUR)

Operativni program	UP ZADAR	UP SLAVONSKI BROD	UP PULA
OPKK	22.839.459,08	20.943.183,89	19.805.848,37
OPULJP	4.294.836,94	3.778.861,49	3.724.382,83
UKUPNO	27.134.296,02	24.722.045,38	23.530.231,20

Izvor: Podaci Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije od 6. travnja 2021.

UP Karlovac – 20.624.264,67 EUR - EFRR – Operativni program “Konkurentnost i kohezija 2014.-2020. “ (OPKK) – sredstva će biti osiguranja kroz uštede (manje ugovoreno, financijske korekcije i dr.), po potrebi kroz izmjene OPKK.

Prema podacima iz travnja 2021. godine, svih osam odabranih gradova izradili su strategije razvoja urbanih aglomeracija/područja, sklopljeni su sporazumi o delegiranim funkcijama gradova kao posredničkih tijela u okviru ovoga mehanizma, sklopljeni su sporazumi o provedbi ITU mehanizma. Također, u okviru Operativnog programa “Konkurentnost i kohezija“ na dan 31. ožujka 2021. objavljeno je 67 poziva u vrijednosti 321,05 milijuna EUR te je sklopljeno 115 Ugovora o dodjeli bespovratnih sredstava u vrijednosti preko 275 milijuna EUR. Isplaćeno je preko 35,38 milijuna EUR.

U okviru Operativnog programa „Učinkoviti ljudski potencijali“ objavljena su 2 poziva u vrijednosti od 42 milijuna EUR te je sklopljen 31 Ugovor o dodjeli bespovratnih sredstava u vrijednosti od 8,03 milijuna eura.

Gradovi središta urbanih područja odabranih za provedbu ITU mehanizma nisu ograničeni na svoje administrativne granice, već uključuju i susjedne jedinice lokalne samouprave ili njihove dijelove s kojima zajedno stvaraju prostorno-funkcionalnu cjelinu, urbanu aglomeraciju ili urbano područje, a teritorijalni obuhvat svake vidljiv je u Tablici 16.

Tablica 14. Teritorijalni obuhvat urbanih aglomeracija/područja

Urbana aglomeracija/područje	Obuhvat područja
Urbana aglomeracija Zagreb	Gradovi: Zagreb, Donja Stubica, Dugo Selo, Jastrebarsko, Oroslavje, Samobor, Sveta Nedjelja, Sveti Ivan Zelina, Velika Gorica, Zabok, Zaprešić Općine: Bistra, Brckovljani, Brdovec, Dubravica, Gornja Stubica, Jakovlje, Klinča Sela, Kravarsko, Luka, Marija Bistrica, Marija Gorica, Orle, Pisarovina, Pokupsko, Pušća, Rugvica, Stubičke Toplice, Stupnik, Veliko Trgovišće

Urbana aglomeracija Osijek	Gradovi: Osijek, Belišeće, Valpovo Općine: Antunovac, Bilje, Bizovac, Čeminac, Čepin, Darda, Erdut, Ernestinovo, Kneževi Vinogradi, Koška, Petrijevci, Punitovci, Šodolovci, Tordinci, Vladislavci, Vuka
Urbana aglomeracija Split	Gradovi: Split, Kaštela, Omiš, Sinj, Solin, Trogir Općine: Dicmo, Dugi Rat, Dugopolje, Klis, Lećevecica, Muć, Podstrana
Urbana aglomeracija Rijeka	Gradovi: Rijeka, Kastav, Kraljevica, Opatija Općine: Čavle, Klana, Kostrena, Lovran, Mošćenička Draga, Viškovo
Urbano područje Zadar	Gradovi: Zadar, Nin Općine: Bibinje, Galovac, Kali, Kukljica, Novigrad, Poličnik, Posedarje, Preko, Ražanac, Sukošan, Škabrnja, Vrsi, Zemunik Donji
Urbano područje Slavonski Brod	Grad: Slavonski Brod Općine: Bebrina, Brodski Stupnik, Bukovlje, Donji Andrijevići, Garčin, Gornja Vrba, Klakar, Podcrkavlje, Sibirj
Urbano područje Pula	Gradovi: Pula-Pola Vodnjan-Dignano Općine: Barban, Ližnjan-Lisignano, Marčana, Medulin, Stevinčenat
Urbano područje Karlovac	Gradovi: Karlovac, Duga Resa i Ozalj

Izvor: Podaci Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Europske unije od 6. travnja 2021.

Kako je vidljivo iz gore navedene tablice, a uzevši u obzir to da PRR za potrebe korištenja mjera ruralnog razvoja iz ruralnog područja izuzima samo naselja Zagreb, Split, Osijek i Rijeku, vidljivo je da u obuhvat ITU mehanizma ulaze i jedinice lokalne samouprave koje se financiraju u okviru ruralnog razvoja. Tako na ovaj način, ove jedinice lokalne samouprave imaju koristi od sinergije fondova, a posebno projekata iz više područja koja uključuju kulturu, turizam, promet i mobilnost, digitalizaciju, gospodarstvo i zaštitu okoliša, a koji se financiraju u okviru ITU mehanizma.

Važnost urbano-ruralnih veza prepoznata je u strategijama razvoja izrađenih u svrhu ovoga mehanizma, a koje potiču održivog razvoja urbanih i ruralnih područja u svom teritorijalnom obuhvatu. Tako primjerice Strategija razvoja Urbane aglomeracije Zagreb (2017.) navodi da se na temelju nje kvalitetnim i racionalnim prostornim planiranjem namjerava na svim razinama stvoriti uvjete za daljnje unaprjeđenje razine urbaniteta naselja uključujući zone za stanovanje i prateće sadržaje, za realizaciju gospodarskih zona, turističkih i sportskih sadržaja te stvoriti uvjete za realizaciju komunalne, prometne i energetske infrastrukture, uz visoku razinu očuvanja prirodnih i kulturnih resursa. Cilj Strategije je povećati standarde dostupnosti i raspoloživosti javnih sadržaja i drugih servisa (opskrba, usluge, ugostiteljstvo, boravak na otvorenom, zabava i ostalo) osnažiti razvoj manjih centara i malih gradova kao žarišta razvoja ruralnih područja te unaprijediti urbano-ruralne veze. Također, navodi se da će se unaprijediti mreže javne i društvene infrastrukture te usluga u području kulture, sporta i rekreacije, zdravstva i socijalne skrbi, poboljšati kvaliteta, učinkovitost i dostupnost kulturnih, sportskih i rekreativnih sadržaja kao i zdravstvenih i socijalnih usluga i pridonijeti ravnomjernijoj prostornoj i kvalitativnoj distribuciji ovih sadržaja na prostoru urbane aglomeracije, vodeći računa o ukupnoj populaciji, populaciji u ruralnim prostorima, a osobito o ranjivim skupinama i smanjivanju njihove isključenosti. Također, utvrđuje se namjera pridonijeti daljnjem razvoju

poljoprivrede i učinkovitijem gospodarenju šumama te održivom korištenju prirodnih resursa što će u konačnici utjecati i na unapređivanje ostalih grana gospodarstva, a na temeljima razvijenije poljoprivrede uspješnije će se razvijati i ruralni turizam.

Posebno je značajno i to što će se, prema podacima Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije u razdoblju 2021.-2027., ITU mehanizam dobiti još više na važnosti jer prijedlog regulative EU-a upućuje na to da će se povećati izdvajanja za održivi urbani razvoj i iznositi minimalno 8% od ukupne alokacije Europskog fonda za regionalni razvoj.

U novom financijskom razdoblju razmatra se proširenje provedbe ITU mehanizma i na druge gradove, a što će biti poznato po dovršetku konzultacijskog procesa vezanog uz dokument Smjernica za uspostavu urbanog područja i donošenje Strategije razvoja urbanog područja te njihovog konačnog donošenja.

U tijeku je provedba pripremnih aktivnosti vezano uz novu financijsku perspektivu, odabir prioritetnih područja intervencija, priprema zalihe integriranih projekata kojima će se odgovoriti na ključne društvene izazove razvoja urbanih područja i konzultacijski postupak vezano za definiranje obuhvata i uspostavu urbanih područja u novoj financijskoj perspektivi.

Temeljem iskustava stečenih u dosadašnjoj provedbi ITU mehanizma, Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije priprema revidirane Smjernice za uspostavu urbanih područja i izradu Strategija razvoja urbanih područja za financijsko razdoblje 2021.-2027., verzija 2.0 (dalje u tekstu Smjernice, verzija 2.0) koje će gradovi koristiti u procesu definiranja i uspostave urbanih područja te izrade Strategija za novo programsko razdoblje. Nakon donošenja Smjernica, verzija 2.0 iste će biti prosljeđene gradovima na postupanje te će gradovi krenuti sa izradom Strategija razvoja urbanih područja za financijsko razdoblje 2021.-2027.

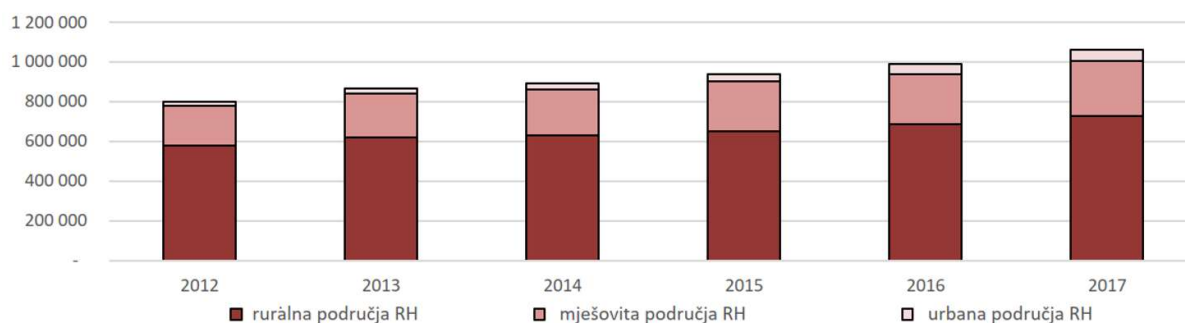
Također, uzimajući u obzir poboljšanje strukture i mogućnosti otvaranja potencijalnih atraktivnih radnih mjesta ne samo u ruralnim područjima, nego i u središtima urbanih aglomeracija i područja, okolna ruralna područja dobila bi veliki značaj te postala privlačna alternativa za život izvan gradske vreve. Navedeno bi svakako moglo utjecati na smanjenje depopulacije te pozitivan demografski rast.

O5: Potencijal razvoja ruralnog turizma

Prema pokazatelju konteksta C.32 koji mjeri turističku infrastrukturu izraženu kao broj ležajeva u turističkim smještajima u apsolutnim vrijednostima i kao udio u ukupnom broju kreveta po stupnju urbanizacije, prema podacima (Analytical Factsheet Croatia, 2019.) može se iščitati da se ukupni broj ležajeva u Republici Hrvatskoj povećao između 2012. i 2017. godine za 32,7 %. Kao što je vidljivo na Slici 11. većina ležajeva nalazi se u ruralnim područjima Republike Hrvatske.

Slika 11. Pokazatelj C.32 Turistička infrastruktura - Ukupan broj ležajeva prema vrsti područja

Pokazatelj C.32 Ukupan broj ležajeva prema vrsti područja

Izvor: Europska komisija (Analytical Factsheet Croatia, 2019.)

Najveći relativni porast broja ležajeva zabilježen je u urbanim područjima, i to 152 % u istom referentnom razdoblju. Iz ovoga pokazatelja nije moguće utvrditi koliki udio ležajeva u ruralnim područjima se ne odnosi na hrvatski obalni turizam. Indikativan je podatak HGK-a (Regionalni aspekti turističke sezonalnosti, 2019.) da sedam županija Jadranske Hrvatske zajedno čini 95 % ukupnih noćenja u Republici Hrvatskoj, a koje su čak 73,4 % od ukupnih noćenja od 2016. do 2018. godine ostvarile u lipnju, srpnju i kolovozu, u vrijeme ljetne sezone obalnog turizma.

U Republici Hrvatskoj najrazvijeniji je obalni turizam koji najviše pridonosi BDP-u Republike Hrvatske, a kako je prikazano već u analizi uz SO2, isti povoljno utječe na povećanje prilika za zapošljavanje što mnoštvu nezaposlenih u ruralnim regijama i pretežito poljoprivrednim područjima Kontinentalne Hrvatske nudi mogućnost za ostvarenje prihoda. No, kako je ovaj vid turizma u priobalnom dijelu Republike Hrvatske vrlo sezonskog karaktera, time su takvi i prihodi koje mogu ostvariti zaposlenici. Na žalost, jedna od karakteristika obalnog turizma je i njegova masovnost koja često i negativne posljedice za prostor, tradiciju i prirodni okoliš, a zbog čega se turisti sve više okreću održivijim vidovima turizma za koji postoji veliki potencijal u Republici Hrvatskoj, o čijem se prirodnom bogatstvu već pisalo u okviru ostalih SO-ova.

Prema studiji Pretpostavke održivog razvoja ruralnog turizma u Kontinentalnoj Hrvatskoj (Bartoluci, M., Hendija Z., Petračić, M., 2016.) ruralni turizam u Republici Hrvatskoj može se definirati kao turistička valorizacija agrarnih područja, prirodnih resursa, kulturnog nasljeđa, ruralnih naselja, lokalnih tradicijskih običaja i proizvoda kroz posebno oblikovane turističke proizvode koji obilježavaju identitet područja i zadovoljavaju potrebe gostiju u području smještaja, usluga hrane i pića, rekreacije i aktivnosti, animacije i ostalih usluga s ciljem održivog lokalnog razvoja. Kako navodi Komparativna analiza ruralnog turizma Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine (I. Ivanušević, 2018.) on se prvi put ozbiljno počinje razvijati tek 1996. godine kada je na temelju tada važećeg Zakona o ugostiteljskoj djelatnosti donesen Pravilnik o pružanju ugostiteljskih usluga u seljačkom domaćinstvu i čime je utvrđen pravni okvir za djelovanje unutar novog sektora turizma.

Najznačajniji oblik ruralnog turizma u Hrvatskoj je agroturizam, odnosno turizam na seljačkom gospodarstvu koji može biti registriran kao obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo i poljoprivredno gospodarstvo organizacijskog oblika trgovačkog društva, zadruge ili obrta u poljoprivredi. Ovaj vid turizma u suštini označava održivi oblik turizma, spajajući postojeće

poljoprivredno bogatstvo s turističkim djelatnostima, pritom poštujući identitet ruralnog prostora.

Pozitivno je što je agroturizam prepoznat kao važan segment razvoja malih seoskih prostora u PRR-u koji ga potiče upravo kao diverzificiranu djelatnost, a kako bi se omogućili dodatni prihodi ruralnog stanovništva, često pogođenih problemima neekonomične proizvodnje zbog koje ne mogu opstati na tržištu. Nadogradnjom poljoprivrednih djelatnosti putem agroturizma, potiče se i ruralni razvoj prostora kojima je to najpotrebnije, ali proširuje i turistička ponuda cijele Republike Hrvatske izvan ljetne sezone.

U okviru operacije 6.2.1., kao što je navedeno, prema podacima do kraja 2019. godine od zasad financiranih 527 projekata čak 319 projekata odnosio se na sektor Turizma u ruralnom području u skladu s propisima koji uređuju ovo područje, a u okviru operacije 6.4.1. u istom sektoru financirano je 38 projekata. Od navedenih 38 projekata, najveći udio projekata, njih 12, odnosi se na Istarsku županiju te 5 na Osječko-baranjsku županiju.

Navedeno pokazuje veliku zainteresiranost korisnika za razvoj turističkih djelatnosti, a koje bi povezali sa svojom primarnom poljoprivrednom djelatnošću te očitu potrebu za daljnjim financiranjem kroz mjere ruralnog razvoja.

Da bi se potaknuli postojeći poljoprivrednici u najmanjim jedinicama lokalne samouprave, PRR je unio kriterij da korisnici moraju biti upisani u Upisnik poljoprivrednika najmanje godinu dana u trenutku podnošenja zahtjeva za potporu te se projekti moraju provoditi u naseljima s najviše 5.000 stanovnika, i to na području jedinice lokalne samouprave u kojoj je sjedište poljoprivrednog gospodarstva ili u susjednoj jedinici lokalne samouprave s kojom graniči kopnenom granicom, u kojem ima resurse upisane u Upisnik poljoprivrednika u trenutku podnošenja zahtjeva za potporu.

Agroturizam za poljoprivredna gospodarstva nudi mogućnost plasmana vlastitih poljoprivrednih proizvoda s mogućnošću postizanja konkurentnih cijena uz manje troškova jer ne postoji potreba za posrednicima.

Kako navodi časopis *Politico*, u novonastaloj situaciji povezanoj s pandemijom bolesti COVID-19 sve više ljudi zainteresirano za boravak u seoskim, odnosno ruralnim prostorima. Potreba za socijalnim distanciranjem i boravkom u prostorima gdje ima manje osoba, svakako će biti jedan od aduta ponude i u vrijeme popuštanja državnih mjera vezanih za bolest, ali i u dogledno vrijeme nakon prolaska krize uzrokovane istom. Tako je svakako pozitivno to što je već sad propisan maksimalan broj gostiju koji mogu uživati u održivom agroturizmu.

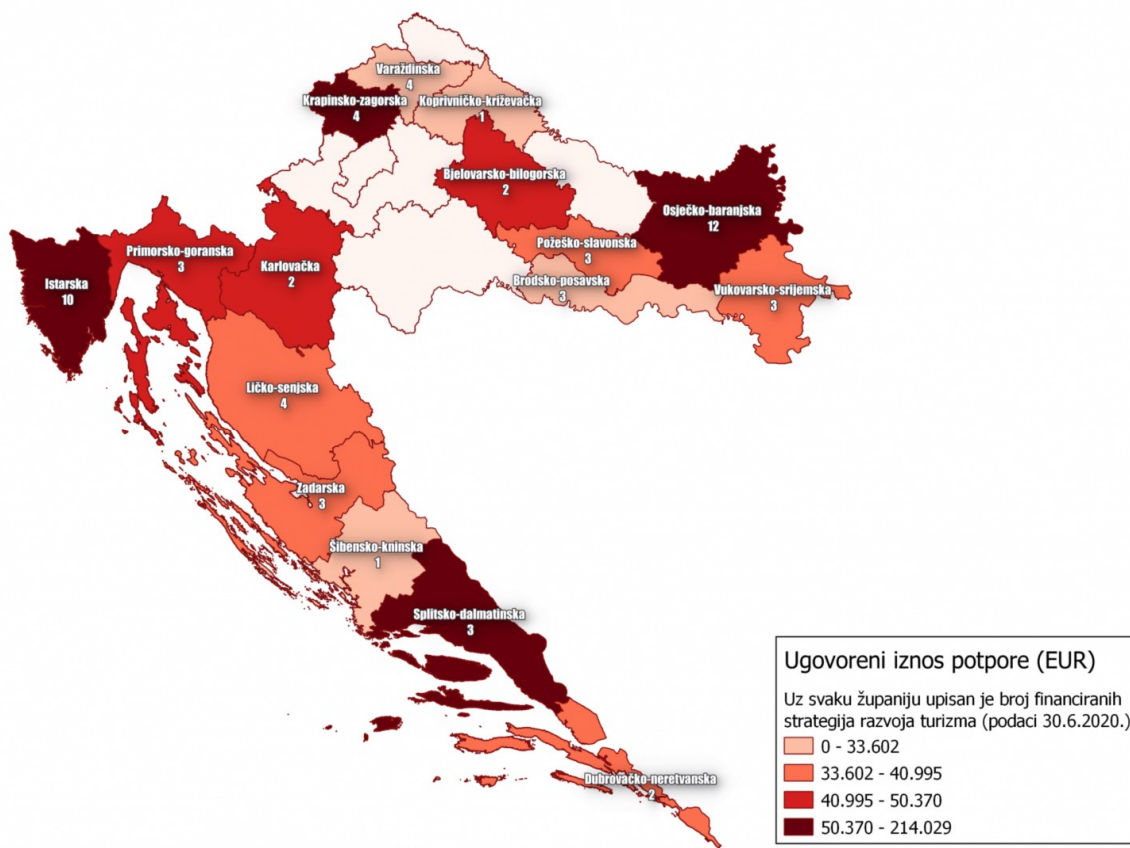
Nadalje, kao nedostatak Republike Hrvatske često se ističe nepostojanje strategije razvoja ruralnog turizma, odnosno agroturizma kojim bi se detaljno planiralo ovo područje. Kako navodi studija *Pretpostavke održivog razvoja ruralnog turizma u Kontinentalnoj Hrvatskoj* (Bartoluci, M., Hendija Z., Petračić, M., 2016.), da bi se u potpunosti osigurali pozitivni učinci razvoja ruralnog turizma u nekom području potrebno je osigurati odgovarajuće upravljanje tim prostorom, čemu se, nažalost, ne posvećuje dovoljna pozornost te se ovaj turizam najčešće razvija stihijski, netemeljen na razvojnom dokumentu.

Stoga je pozitivno to što se u okviru mjere 6. PRR-a kao jedan od kriterija navodi obvezna usklađenost projekta sa strateškim razvojnim dokumentima jedinice lokalne samouprave, odnosno LAG-ova, a čime se, bar na ovoj razini, potiče na pomno planiranje i utvrđivanje

potrebe za razvojem ovog vida turizma u zajednici. Također, pozitivno je i to što jedinice lokalne samouprave mogu u okviru mjere 7. PRR-a financirati izradu razvojnih dokumenata. Tako je, prema podacima dostupnima na dan 30. lipnja 2020. godine u okviru operacije 7.1.1. „Sastavljanje i ažuriranje planova za razvoj jedinica lokalne samouprave“ – Strategije razvoja turizma financirano 60 strategija razvoja turizma u ukupnom iznosu 1.023.414,02 EUR.

Kako je vidljivo na Slici 12. po jedna strategija razvoja turizma financirana je u Koprivničko-križevačkoj županiji (8.400,54 EUR) i Šibensko-kninskoj (24.025,54 EUR), po dvije su financirane u Karlovačkoj (49.983,20 EUR), Bjelovarsko-bilogorskoj (50.369,62 EUR) i Dubrovačko-neretvanskoj županiji (38.928,09 EUR), tri strategije su financirane u Brodsko-posavskoj (33.266,13 EUR), Požeško-slavonskoj (40.322,58 EUR), Primorsko-goranskoj (42.775,54 EUR), Splitsko-dalmatinskoj (64.348,12 EUR) Vukovarsko-srijemskoj (40.994,62 EUR) i Zadarskoj županiji (35.719,09 EUR), a po četiri strategije u Krapinsko-zagorskoj (152.956,98 EUR), Ličko-senjskoj (40.994,62 EUR) i Varaždinskoj županiji (33.602,16 EUR). Najviše strategija razvoja turizma financirano je u Istarskoj i Osječko-baranjskoj županiji. Tako je u Istarskoj županiji financirano 10 strategija razvoja turizma u iznosu od 214.028,90 EUR, a čak 12 strategija financirano je u Osječko-baranjskoj županiji u iznosu od 152.698,29 EUR.

Slika 12. Prikaz financiranih strategija razvoja turizma prema županijama i iznosu potpore u okviru operacije 7.1.1.

Izvor: Karta izrađena prema podacima Ministarstva poljoprivrede

Također, postojanje velikog broja LAG-ova, kao što je već prikazano u prethodnoj analizi, ukazuje na to da je mnoštvo jedinica lokalne samouprave već pokriveno lokalnim razvojnim strategijama u kojima su LAG-ovi mogli planirati razvoj turizma unutar tipa operacije 6.4.1.. U slučaju da isto nije učinjeno, LAG-ovi imaju mogućnost izmijeniti LRS-ove do 301. prosinca lipnja 20230. godine te omogućiti korištenje ove mjere.

Nadalje, gore navedena studija (Bartoluci, M., Hendija Z., Petračić, M., 2016.), upućuje na to da bi mala raspršena poduzeća trebala koristiti zajednički marketing i međusobno surađivati, a manje općine bi svakako trebale surađivati u kreiranju integrirane turističke ponude, stvarati vlastiti identitet i brend jer postoji značajan prostor za podržavanje tradicionalnog gospodarstva kroz pružanje usluga smještaja na seoskim obiteljskim gospodarstvima i za proizvodnju lokalnih autohtonih proizvoda, uz druge usluge. Zaključuje se i to da ubrzavanje razvoja kontinentalnog turizma neće biti moguće bez kapitalnih investicija uz znatno korištenje EU fondova. U ovome trenutku u Republici Hrvatskoj ne postoji akcijski plan kojim bi sadržavao brendiranje i promociju seoskog turizma.

Stoga, da bi promicanje razvoja agroturizma bilo kvalitetno provedeno, nije dovoljna samo jedinstvena ponuda nego je potrebno ulagati u poduzetničke i marketinške sposobnosti ruralnog stanovništva kako bi bili pokretač promjena te je stoga potrebno organizirati specijalne edukacije usmjerene baš za ove potrebe. Jedan od pozitivnih pomaka u smjeru obrazovanja u

agroturizmu učinjen je pokretanjem preddiplomskog stručnog studija Održivi agroturizam na Veleučilištu u Rijeci 2018. godine.

Nadalje, trenutno ne postoji posebni propis koji bi objedinio sve dionike agroturizma te utvrdio definiciju samog pojma agroturizma, kao i šireg pojma ruralnog turizma. Također, bilo bi potrebno pobliže opisati ulogu drugih poljoprivrednih gospodarstava izuzev samog OPG-a s obzirom na to da su u trenutnom pravnom okviru izjednačeni s ugostiteljima iako su dionici agroturizma, a kao takvi su nedovoljno prepoznati niti postoje jasne odrednice njihovog djelovanja, a kako je to izloženo u ovoj analizi za OPG.

Ujedno, neadekvatnost postojećeg načina praćenja statistike ne omogućuje pregled noćenja u agroturističkim objektima te se na temelju postojećih statističkih podataka ne mogu izvesti točni zaključci o trendovima u agroturizmu. Ujedno, u Republici Hrvatskoj ne postoji niti objedinjeno mrežno mjesto, odnosno javni registar s podacima o tome tko se sve bavi seoskim turizmom, kojim uslugama i proizvodima, a što bi sve moglo pridonijeti promociji, pozicioniranju i brendiranju seoskih turizama.

Za razvoj ruralnog turizma u Hrvatskoj u budućem programskom razdoblju potrebno je još jače povezivanje institucija, različitih interesnih udruga, suradnje resornih ministarstava iz područja poljoprivrede i turizma, poljoprivrednih gospodarstava i svih ostalih dionika ruralnog, odnosno agroturizma te dodatno ulaganje u razvoj ove bitne djelatnosti koja pokreće razvoj ruralnih područja.

T1: Depopulacija ruralnih područja i starenje stanovništva

Kako je već navedeno u ovoj analizi te u SO2 i SO7, trendovi depopulacije i starenja stanovništva pogoršavaju demografsku sliku ruralnih područja u Republici Hrvatskoj, a koja je nepovoljna zbog dugogodišnjeg negativnog prirodnog prirasta stanovništva.

Nastavak migracije može dovesti do smanjenja ruralnih zajednica i napuštanja ruralnih naselja, s pripadajućim gubitkom kulturnih i tradicionalnih vrijednosti te utjecajem na smanjenje bioraznolikosti.

Uzevši u obzir spomenutu izgradnju mnoštva dječjih vrtića u okviru mjere 7 za koju je iskazan veliki interes te ugovoren veliki broj projekata, posebna opasnost u okviru ovog specifičnog cilja leži u tome što postoji mogućnost neisplativosti odnosno problema sa održivosti investicija iz razloga nepostojanja dovoljnog broja djece koji će tu infrastrukturu koristiti. U tom slučaju, trošak održavanja i dalje će trebati financirati, a bez prihoda od korištenja usluge vrtićkog smještaja, navedeni trošak morat će snositi sam investitor. Jednak utjecaj depopulacija će imati i na održivost ostale izgrađene infrastrukture te također i na nedostatak radne snage u diverzificiranim djelatnostima.

T2: Nedostatak javne infrastrukture u ruralnim područjima u odnosu na urbana područja

Zadovoljavajuća i funkcionalna komunalna i društvena infrastruktura su važan elementi kvalitete života određenog područja, pa tako i ruralnih područja. Iako je kroz natječaje za Mjeru 7 unutar Programa ruralnog razvoja za razdoblje 2014. – 2020. ugovoreno 1053 projekta u iznosi 2.889.678.004,01 kuna, ruralna područja su s obzirom na velike potrebe još uvijek suočena sa nedostatkom određene vrste javne infrastrukture i infrastrukturom koja nije iste kvalitete u odnosu na urbana područja. Pokrivenost sa vodovodnom i kanalizacijskom mrežom, kvaliteta cesta nižeg ranga, pokrivenost sa objektima za predškolski odgoj, kvaliteta pristupnih cesta do poljoprivrednih gospodarstava i sl. te većina ostalih javnih usluga još uvijek zaostaje u odnosu na urbana područja.

Nedostatak javne infrastrukture je jedan od čimbenika koji utječu na nepovoljna demografska kretanja na ruralnom području i održivi gospodarski razvoj ruralnih područja.

Tijekom zadnjih godina se aktualizirao i problem napuštenih i izgubljenih životinja (poglavito kopitara i goveda).

Ministarstvo poljoprivrede učestalo zaprima prijave i upite građana, lovoovlaštenika te zamolbe za pomoć predstavnika lokalne samouprave vezano za postupanja s domaćim životinjama koje se drže bez nadzora vlasnika (posjednika) odnosno predmet su nesavjesnog držanja, prvenstveno goveda i kopitara. Takve životinje slobodno i bez nadzora lutaju prostorom, nisu registrirane, nisu propisno označene i nisu pod veterinarskim nadzorom te mogu biti potencijalni prijenosnici uzročnika zaraznih i nametničkih bolesti na druge domaće životinje i divljač. S obzirom na nedostatak građevina koje su namijenjene za smještaj napuštenih i izgubljenih životinja, potrebno je omogućiti potporu za građenje i opremanje istih.

Reference

Socioekonomska obilježja i jezične sposobnosti djece iz ruralnih sredina uključene u predškolski program (I.Srebačić, A. Matić, S. Čačko, J. Jurjević, M. Ćurić i B. Brdarić, 2015.)

Starenje stanovništva u Hrvatskoj – sadašnje stanje i perspektive (Nejašmić, Toskić, 2013.)

Pretpostavke održivog razvoja ruralnog turizma u Kontinentalnoj Hrvatskoj (Bartoluci, M., Hendija Z., Petračić, M., 2016.)

Komparativna analiza ruralnog turizma Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine (I. Ivanušević, 2018.)

Developments of Economic Growth and Employment in Bioeconomy Sectors across the EU (Ronzon, T., Piotrowski S., Tamosiunas, S., Lara, D., Carus, M., M'Barek, R, 2020).

Agrošumarstvo u svjetlu ruralnog razvoja Europske unije (J. Roša, 2013.)

Agroforestry - A Viable Alternative for Social, Economic and Ecological Sustainability (N. R. Gangadharappa, M. Shivamurthy and S. Ganesamoorthi, 2003.)

Climate and economic benefits of agroforestry systems (C. Ospina, 2016.)

Investiranje u jednake mogućnosti za sve: Analiza rodne ravnopravnosti u Hrvatskoj, Svjetska banka, 2019.

Stanje sektora i analiza javnih izdataka za poljoprivredu i ruralni razvoj, Svjetska banka 2019.

Strateška transformacija poljoprivrede i ruralnog razvoja (STARS RAS), Popratni dokument Razvoj održivog i kružnog biogospodarstva u Hrvatskoj: mogućnosti i izazovi, Svjetska banka, 2019.

Studija gospodarske vrijednosti shema kvalitete, geografskog podrijetla, i zajamčenih tradicionalnih specijaliteta, Europska komisija, 2019.

Analytical Factsheet Croatia, Europska komisija, 2019.

OECD Investment Policy Reviews: Croatia 2019.

How to work with Smart Villages? Orientations for LEADER LAGs, Europska mreža za ruralni razvoj, 2020.

Izvješće o Indeksu gospodarske i društvene digitalizacije (DESI) za 2020. godinu (2020.)

Tržište rada, Hrvatska gospodarska komora, 2019.

Regionalni aspekti turističke sezonalnosti, Hrvatska gospodarska komora, 2019.

Županije – razvojna raznolikost i gospodarski potencijali, Hrvatska gospodarska komora, 2019.

BDP po stanovniku u NUTS 3 regijama EU, Hrvatska gospodarska komora, 2020.

Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2018., Državni zavod za statistiku

Godišnjak Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, 2019. Hrvatski zavod za zapošljavanje

Strategija Europa 2020: Europska strategija za pametan, održiv i uključiv rast

Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti Republike Hrvatske (2014. – 2020.)

Izvješće o provedbi mjera Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti Republike Hrvatske (2014. – 2020.) za 2016. godinu

Strategija razvoja Urbane aglomeracije Zagreb (2017.)

Održivi urbani razvoj – ITU mehanizam, Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, 2018.

Smjernice za provedbu postupka odabira projekata, Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, 2019.

Godišnje izvješće o napretku PRR-a za 2016. godinu

Godišnje izvješće o napretku PRR-a za 2018. godinu

Pravilnik o razvrstavanju i kategorizaciji objekata u kojima se pružaju ugostiteljske usluge na obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu (NN 54/16, 69/17, 120/19)

Pravilnik o Upisniku obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava (NN 62/19)

Zakon o ugostiteljskim djelatnostima (NN 85/15, 121/16, 99/18, 25/19, 98/19, 32/20, 42/20)

Zakon o šumama (NN 68/18, 115/18, 98/19)

Mrežne stranice

<https://www.dzs.hr/>

<https://agridata.ec.europa.eu/>

<https://datam.jrc.ec.europa.eu/>

<https://geostat.dzs.hr/>

<https://ruralnirazvoj.hr/>

<https://www.apprrr.hr/>

<https://ec.europa.eu/eurostat>

<https://repozitorij.sumfak.unizg.hr/islandora/object/sumfak%3A1598/datastream/PDF/view>